



**MODERN İRAK TÜRKMEN EDEBİYATINDA KADIN
ŞAİRLER VE ŞİİRLERİ**

2021

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Ahmed ALMOHAMMED

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Türkan GÖZÜTOK**

Ahmed ALMOHAMMED

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Türkan GÖZÜTOK

KARABÜK

ŞUBAT 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI.....	5
ÖN SÖZ.....	6
ÖZ.....	8
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD İNFORMATION.....	11
KISALTMALAR.....	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	13
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	15
1. 1. Geçmişten Bugüne Irak Türkmenlerinde Tarih, Dil ve Coğrafya.....	16
1.1.1. Irak Türkmenlerinde Tarih.....	16
1.1.2. Irak Türkmenlerinde Dil.....	18
1.1.3. Irak Türkmenlerinde Coğrafya.....	20
1.1.3.1. Türkmenlerin Yoğun Olarak Yaşadığı Şehirler.....	20
1.1.3.1.1. Musul.....	21
1.1.3.1.2. Erbil.....	21
1.1.3.1.3. Kerkük.....	21
1.1.3.1.4. Selahattin.....	22
1.1.3.1.5. Diyale.....	22
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	23
2. 1. Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi.....	24
2.1.1. Modern Türkmen Edebiyatında Şiir.....	26
2.1.2. Modern Türkmen Edebiyatında Kadın Şairler.....	27
2.1.3. Kadın Şairler İle İlgili Kitaplar.....	29

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	31
3.1. Nesrin Erbil	32
3.1.1. Hayatı.....	32
3.1.2. Eserleri.....	33
3.1.3. Edebî Kişiliği	35
3.1.4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar.....	36
3.2. Şekibe Vendavi.....	41
3.2.1. Hayatı	41
3.2.2.Eserleri.....	42
3.2.3.Edebî Kişiliği	42
3.2.4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar.....	43
3.3. Kadriye Ziyai	46
3.3.1.Hayatı	46
3.3.2. Eserleri.....	47
3.3.3. Edebî Kişiliği	49
3.3.4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar.....	49
3.4. Münevver Molla Hassun.....	55
3.4.1. Hayatı	55
3.4.2. Eserleri.....	56
3.4.3. Edebî Kişiliği	61
3.4.4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar.....	62
3.5. Selma Merdan.....	66
3.5.1. Hayatı	66
3.5.2. Eserleri.....	67
3.5.3. Edebî Kişiliği	68
3.5.4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar.....	68

3.6. Ayhan Reşit Orankay	73
3.6.1. Hayatı	73
3.6.2. Eserleri.....	73
3.6.3. Edebî Kişiliği	74
3.6.4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar.....	75
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	80
3. 1. Nesrin Erbil'in Şiirlerinde Dil ve Üslup Özellikleri.....	81
3. 2. Şekibe Vendavî'nin Şiirlerinde Dil ve Üslup Özellikleri.....	87
3. 3. Kadriye Ziyâ'nin Şiirlerinde Dil ve Üslup Özellikleri.....	89
3. 4. Münevver Molla Hassun 'un Şiirlerinde Dil ve Üslup Özellikleri.....	93
3. 5. Selma Merdan'ın Şiirlerinde Dil ve Üslup Özellikleri.....	98
3. 6. Ayhan Reşit Orankay'ın Şiirlerinde Dil ve Üslup Özellikleri	102
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA.....	109
EKLER.....	112
ÖZGEÇMİS.....	156

TEZ ONAY SAYFASI

Ahmed ALMOHAMMED tarafından hazırlanan “Modern Irak Türkmen Edebiyatında Kadın Şairler ve Şiirleri” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Türkan GÖZÜTOK

Tez Danışmanı, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

KABUL

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

09/02/2021

Başkan : Prof. Dr. Akartürk KARAHAN (AYBÜ).....

Üye : Doç. Dr. Türkan GÖZÜTOK (KBÜ)

Üye : Doç. Dr. Cıldız İSMAİLOVA (KBÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, yüksek lisans tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Ahmed ALMOHAMMED

İmza :

ÖN SÖZ

Irak Türkleri, Türk dünyasının önemli bir parçasıdır. Genel Türk tarihi içinde Irak coğrafyasına yerleşen Irak Türkmenleri yine Türk edebiyatı tarihi içinde köklü bir edebiyata sahiptir. Yazı dili olarak Türkiye Türkçesini kullanan Irak Türkmen edebiyatı, geçmişten günümüze önemli şair ve yazarlar yetiştirmiştir. Bu çalışmada modern Irak Türkmen edebiyatının kadın şairleri ve şiiirleri incelenmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. “*Birinci Bölüm*”de geçmişten bugüne Irak Türkmenlerinin tarih, dil ve coğrafyaları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tezin “*İkinci Bölüm*”ü Irak Türkmen edebiyatı tarihi, modern Irak Türkmen edebiyatında şiir, kadın şairler ve kadın şairler ile ilgili yazılan kitapları içermektedir.

“*Üçüncü Bölüm*” ise tezin ana malzemesini oluşturmaktadır. Bu bölümde ele alınan altı öncü kadın şairin (Nesrin Erbil, Münevver Molla Hassun, Kadriye Ziyaî, Ayhan Reşit Orankay, Selma Merdan, Şekibe Vendavî) hayatı, eserleri, şiirlerinde kullandıkları başlıca temalar ve edebî kişilikleri ortaya konmuştur.

“*Dördüncü Bölüm*”de yukarıda adı geçen altı kadın şairin kitapları incelenerek şiirlerinde izledikleri ve kullandıkları dil ve üslup incelenmiştir.

“*Sonuç*” bölümünde ise modern Irak Türkmen edebiyatından altı kadın şair ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmış, elde edilen sonuç ve bilgiler sunulmuştur.

Tezin “*Kaynakça*” kısmında da “*Modern Irak Türkmen Edebiyatında Kadın Şairler ve Şiiirleri*” çalışmasında yararlanılan kaynaklar alfabetik sırayla dizilmiştir.

“*Ekler*” bölümünde ise şairler ile kişisel iletişim yoluyla elde edilen yayımlanmamış şiirler, şairlerin katıldıkları festival ve şiir şölenlerinden fotoğraflar yer almıştır.

Tez danışmanım ve Karabük Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Doç. Dr. Türkan Gözütok hocama, bu çalışmanın her aşamasında sağladığı değerli katkılarından dolayı şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Tezin hazırlanma aşamasında bana yardımcı olan, birbirinden değerli kadın şairlere, Büşra Vendavî'ye, arkadaşım Yeter Galip'e, araştırmacı ve yazar Nebil Küzeci'ye, lisansüstü eğitimim boyunca maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen babam annem ve kardeşlerime sonsuz şükranlarımı sunarım.

ÖZ

Bu çalışmada, modern Irak Türkmen edebiyatında eser veren altı kadın şair ve şiiirleri ele alınmıştır. Bu şairler Nesrin Erbil, Şekibe Vendavî, Kadriye Ziyaî, Münevver Molla Hassun, Selma Merdan ve Ayhan Reşit Orankay'dır. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. "Birinci Bölüm"de, "Geçmişten Bugüne Irak Türkmenlerinde Tarih, Dil ve Coğrafya" hakkında bilgi verilmiştir. "Irak Türkmen Edebiyatı" adını alan "kinci Bölüm"de, Irak Türkmenlerinde edebî gelişim incelenmiştir. Tezin "Üçüncü Bölümü"nü ise "Modern Irak Türkmen Edebiyatında Kadın Şairler ve Şiiirleri" oluşturmaktadır. Tezin ama malzemesini oluşturan bu bölümde, sözü edilen altı kadın şairin her birisi, hayatı, eserleri ve edebî kişiliği başlıkları altında değerlendirilmiştir. Bu şairlerin şiiirlerindeki temalar, genel çerçevede tasnif edilip incelenmiştir. "Dördüncü Bölüm"de ise ele alınan bu altı kadın şairin şiiirlerindeki dil ve üslup incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Modern Irak Türkmen Edebiyatında Kadın Şairler ve Şiiirleri, Irak Türkmenlerinin tarihi, Irak Türkmen Edebiyatı, Türkmen Kadın Şairler.

ABSTRACT

In this study, there are six female poets and their poems. poems were discuso and published in modern Irai Turkmen literature . These poets are Nesrin Erbil, Şekibe Vendavî, Kadriye Ziyaî, Mûnevver Molla Hassan, Selma Merdan and Ayhan Reşit Orankay. The study consists of four chapters. In the first part, information about “History, Language and Geography in Irai Turkmen From Past to Present” is given, In the second section literature”, literary development in Irai Turkmen has been examined. The third part of the thesis is “Women Poets and Poems in Modern Irai Turkmen Literatures”. In this section, which constitutes the material of the thesis, biographical information life, works, and literary personalities of each of the six Mentioned female poets are evaluated. The themes in the poems of these poets Were classified and examined in a general framework. In the fourth chapter, the language and style followed in the poems of these six women poets are examined.

Keywords: Women Poets and Poems in Modern Irai Turkmen Literature, History of Irai Turkmen, Irai Turkmen Literature, Turkmen Women Poets.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Modern Irak Türkmen Edebiyatında Kadın Şairler ve Şiirleri
Tezin Yazarı	Ahmed ALMOHAMMED
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Türkan GÖZÜTOK
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	09.02.2021
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	156
Anahtar Kelimeler	Modern Irak Türkmen Edebiyatında Kadın Şairler ve Şiirleri, Irak Türkmenlerinin tarihi, Irak Türkmen Edebiyatı, Türkmen Kadın Şairler.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Women Poets and Their Poems in Modern Iraqi Turkmen Literature
Author of the Thesis	Ahmed ALMOHAMMED
Advisor of the Thesis	Assoc. Dr. Türkan GÖZÜTOK
Status of the Thesis	Master
Date of the Thesis	09.02.2021
Field of the Thesis	Turkish Language and literature
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	156
Keywords	Women Poets and Poems in Modern Iraqi Turkmen Literature, History of Iraqi Turkmen, Iraqi Turkmen Literature, Turkmen Women Poets.

KISALTMALAR

Vb. : Ve başkası

Vs. : Ve saire

C. : Cilt

s. : Sayfa

S. : Sayı

T. C. : Türk Cumhuriyeti

a g e. : Adı geçen eser

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışmanın konusu, modern Irak Türkmen edebiyatında eser veren altı kadın şair Nesrin Erbil, Şekibe Vendavî, Kadriye Ziyaî, Münevver Molla Hassun, Selma Merdan ve Ayhan Reşit Orankay'ın şiirlerini ele almaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın amacı, Irak Türkmen edebiyatında eser veren modern dönem kadın şairlerin (Nesrin Erbil, Şekibe Vendavî, Kadriye Ziyaî, Münevver Molla Hassun, Selma Merdan ve Ayhan Reşit Orankay) hayatı, eserleri ve sanatı hakkında bilgi verip, söz konusu şairlerin şiirlerinde işledikleri genel konuları (temalar) tasnif ve değerlendirmeye tâbi tutmaktır. Ayrıca bu şairlerin şiirlerinden hareketle edebî kişilikleri tespit edilerek modern dönem kadın şairlerin Irak Türkmen edebiyatındaki yerleri ve katkıları hakkında genel bir değerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Bunun dışında bu altı kadın şairin dil ve üslup özelliklerinin de ortaya konulması hedeflenmektedir.

Irak Türkmen edebiyatı hakkında daha önce yapılan çalışmalarda Irak Türkmen edebiyatında eser vermiş modern dönem kadın şairlere çok fazla değinilmemiştir. Genel edebiyat tarihi çalışmalarında daha ziyade Irak Türkmen edebiyatının önemli biyografilerine ağırlık verilmiştir. Bu bakımdan, bu çalışma, Irak Türkmen edebiyatı içinde yer alan modern dönem kadın şairlerin hayatı, eserleri ve edebî anlayışları hakkında derli toplu bir çalışma olması açısından önem arz etmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada araştırma yöntemi olarak edebiyat biliminin genel metotları kullanılmıştır. Öncelikle çalışmaya esas olan şairlerin hayatı hakkında mevcut literatüre başvurulmuş, ayrıca buna ek olarak bazı şairlerin bizzat kendileri ya da yakınları ile yüz yüze görüşmeler sonucu edinilen bilgi ve belgeler kullanılmıştır. Çalışmaya temel oluşturan altı kadın şairin eserleri ise basılı kitapların toplanması, Irak yönetiminin Türkçe yazmayı yasaklamasından dolayı basılamayan şiirlerin ise bizzat şairler ya da akrabaları ile yapılan görüşmeler sonucunda temini ile elde edilmiştir. Irak Türkmen edebiyatında kadın şairlerin şiirleri ile ilgili birçok kitap ve dergi toplanmıştır. Şairlerin sanatı ve edebî kişiliğinin ortaya konulmasında metin çözümlene yöntemi kullanılmıştır. Şiirler biçim ve içerik yönünden değerlendirilmiştir.

Bu şairler, Irak Türkmen edebiyatının modernleşme cephesini oluşturmaktadır ve Türkiye'deki çağdaşları da yakından takip etmektedirler. Bu nedenle, bu kadın şairler, geleneksel Irak Türkmen edebiyatının dışında ve Türkiye'de 1950'lerden itibaren genel temayül haline gelen serbest şiir anlayışının izini sürmeye çalışmaktadırlar. Söz konusu altı kadın şairi Irak Türkmen edebiyatında farklı kılan da bu kadın şairlerin Irak Türkmen şiirini modernleştirme çabasıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM
GEÇMİŞTEN BUGÜNE İRAK TÜRKMENLERİNDE TARİH, DİL VE
COĞRAFYA

1.1.GEÇMİŞTEN BUGÜNE IRAK TÜRKMENLERİNDE TARİH, DİL VE COĞRAFYA

Araştırmacılar, “Türkmen” sözcüğünün kökeni ve kavramsal tanımı ile ilgili farklı görüşler ileri sürmektedir. Araştırmacıların “Türkmen” sözcüğü hakkındaki ortak görüşü ise, bu sözcüğün 11.yüzyıldan sonra Oğuz boylarına verilen genel bir ad olmasıdır. Anadolu Selçukluları döneminden itibaren kullanılmaya başlandığı da belirtilir. Araştırdığımız kaynaklarda “Türkmen” kelimesinin farklı anlamları ile karşılaşılmıştır. Bu tanımlamalara değinecek olursak; “Türkmen” kelimesine ilk kez 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut’un *Dîvânu Lugâti’t-Türk* adlı eserinde rastlanıldığı bilinmektedir. Türklerden Müslüman olanlara bu adın verildiği esasına dayandırılmasıyla “Türk ve İman” şeklinde bir açıklanışı vardır. “Türkmen” sözcüğünün anlamı için “Büyük Türk, Türklük, Türkler, Koyu Türk” gibi tespitler de yapılmıştır. Sonra günümüze kadar intikal eden iki görüş vardır. Bunlardan birincisi; “Türk” adı ile Farsça “man” ekinden gelmiş olup, “Türk’e benzer” demektir. Büyük âlim Biruni bu fikirdedir. 14. yüzyılda İran’da “Türkmen” kelimesinin bu şekilde oluştuğu kabul edilmiştir. Bu bilgi, Reşideddin’in, *Câmi-ut Tevârih* isimli eserinde de yer almaktadır. İkinci görüş ise “Türkmen” kelimesinin “Türk-i imandan” geldiği görüşüdür. Bu ifadenin Müslüman Türk anlamında kullanıldığı bilinmektedir (İnsamer, 13 Nisan 2020).

1.1.1. Irak Türkmenlerinde Tarih

Türkmenlerin Irak’a yerleşmeleri farklı dönemlerde yapılan göçlerle gerçekleşmiştir. Türkmenler’in Irak coğrafyasına yerleşmeleri Osmanlılarla mı yoksa Oğuz boylarının göçleriyle mi yerleştiği konusunda ortak bir karara varılmadığı görülmektedir. İncelenen kaynaklarda Türkmenlerin Irak’a göç ettikleri tarihin farklı olay ve zamanlara dayandırılması dikkat çekicidir (Khedher, 2011, s. 22).

Bugünkü bilgilerimize göre, Türklerin Irak’a ilk girişleri Hicri 54 (Miladi 674) tarihlerine kadar uzanmaktadır. Emevî Halifesi Muaviye tarafından Horasan’a gönderilen Ubeydullah bin Ziyad 20.000 kişilik ordusu ile Ceyhun Nehrin geçerek, Buhara’ya yönelir (Saatçi, 1996, s 39). Buhara Prensesi Hatun’un emrindeki Türk kuvvetleriyle şiddetli çatışmalar sonrasında barış yapmak zorunda kalan Ziyad, yanına aldığı Türkmen askerleriyle birlikte Irak’a döner. Tarihî kaynaklarda bu sayının 2.000 civarında olduğu belirtilir. Abbasiler döneminde Türkmenlerin Irak’a girişleri

yoğunlaşmıştır. Bunun etkisi ile Memun'un tahta oturmasında Türkmenler büyük rol oynamış ve Bağdat'a yerleştirilmiştir (Doğan, 2018, s. 2).

Türkmenlerin Irak'a ikinci göç dalgası 1040 tarihinden sonra gerçekleşmiştir. 1050-1054 tarihleri arasında bölgeye diğer Oğuz boylarıyla birlikte, Türkmenler gruplar halinde gelmiş ve çeşitli şehirlere yerleşmişlerdir. Irak'a en yoğun Türkmen göçü ise Selçuklular döneminde gerçekleşmiştir. Selçuklular Irak'a hâkim olunca, bölgeler, Türk il beyleri tarafından idare edilmeye başlanmıştır. Bu bölgelerde (1380) Karakoyunlu Devleti kurulunca Türkmenler; Kerkük, Erbil, Musul ve çevrelerine yerleşmişlerdir. Sonra 1470 yılında Musul-Kerkük bölgesine Akkoyunlular hâkim olmuştur. Kısa bir süre Akkoyunlular'da kalan bu bölge 1508 yılında Safeviler eline geçmiştir. Safeviler'de de uzun süre kalmayan Musul-Kerkük bölgesi 1534 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520-1560) Safeviler üzerine yaptığı sefer sonucunda Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmıştır. Bu tarihten sonra bu bölge sancak altında bir eyalet merkezi olmuştur. İşte bu dönem Türkmenlerin, Irak'a fiilî yerleşme dönemi olarak kabul edilmektedir (Hasan, 2007, s. 6, 7).

Son zamanlara kadar Türkmenlerin yaşadıkları bölgelerde demografik değişiklik yapmak amacıyla başta Araplaştırma politikası olmak üzere birçok baskı politikası uygulanmıştır. Bu yüzden Türkmenler Irak'ta kalabilmek ve yaşayabilmek için resmî belgelerde millî kimliklerini değiştirmeye mecbur kalmışlardır. Eski rejimlerin bilhassa Saddam Hüseyin Rejimi'nin uyguladığı politika çerçevesinde, nüfus dairelerinde uyruğu Arap yazmayan ailelerin çocukları üniversiteye alınmaz, mezunları varsa atamaları yapılmaz, satın aldıkları toprak, arsa ve evlerin tapusu adlarına devredilmezdi. Bu yüzden yukarıda da belirtildiği gibi Türkmenlerin birçoğu nüfus belgelerinde millî kimliklerini değiştirmeye mecbur kalmışlardır. Irak'ta 1947, 1957, 1965, 1977, 1981 yıllarında nüfus sayımları yapılmıştır. Ancak şunu belirtmekte fayda vardır; 1921 yılından bu yana sadece Türkmenler için değil, bütün Irak halkı için dikkatli, derli toplu ve titiz bir sayım yapılmamıştır. Bu yüzden Irak Türkmenlerinin nüfusu ile ilgili kesin bir rakam söylemek mümkün değildir. Ancak tahminî olarak Irak'taki etnik gruplar arasında üçüncü sırayı Türkmenler alır. Türkmenlerin nüfusunun 2.000.000 ile 2.500.000 milyon arasında olduğu rahatlıkla söylenebilir (Bayatlı, 2017, s. 24-27).

1.1.2. Irak Türkmenlerinde Dil

Irak Türkmenlerinin konuştıkları ağız, Türkçenin Azerbaycan ağızı sahası içine girmektedir. Irak Türkmen Türkçesi dediğimiz Türkçe, Irak'ta konuşulan tüm Türk ağızlarını kapsamaktadır. Irak Türkmen ağızı yaklaşık 3 milyon kişi tarafından konuşulmaktadır. İran, Güney Azerbaycan, Tahran, Save bölgesi ağızları ve Türkiye'nin Urfa, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep ağızlarıyla büyük benzerlikler gösteren Irak Türkmen ağızları "ng" sesinin "v" ye ve "y" ye dönüşmesi bakımından başlıca iki guruba ayrılmaktadır. Kerkük, Erbil, Dakuk, Mendeli, Hânekin, Kazaniye ağızı "v" gurubunu (gēldüv, ēlüv) Musul, Telafer, Altun köprü, Tuzhurmatu, Tazehurmatu, Kifri, Beşir, Emirli ağızları ise "y" grubunu (eliy, geldiy) oluşturmaktadır (Fathi, 2016, s. 26). Yukarıda belirtilen ağız özelliklerinden yola çıkarak (Yazı dili) ve (Konuşma dili) olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür:

1.1. 2.1. Konuşma Dili ve Özellikleri: Türkmençe ağızının önce genel ve ortak özelliklerini ele alacağız ve sonra aradaki bazı farkları arz etmeye çalışacağız.

1.1.2.1.1. Müsterek Ögeler: Türkmen bölgelerinin tüm yörelerinde konuşulan ağızda belli başlı özellikler vardır. Bu özellikleri detaylara girmeden - şöyle arz edebiliriz:

1. Türkiye Türkçesinde bulunmayan art damak h (h) ve hırıltılı h(h) sesleri Türkmen ağızında (k) bariz bir şekilde kullanılır. Bu seslerin Türkmençe ağızına Arapça ve Farsçadan girmiş olduğu düşünülebilir.

2. Bu ağızda yumuşak g (ğ) telaffuz edilmez, yerine (g) sesi kullanılır: eğer ~ eger.

3. Kelime içinde ünsüz harflerin yer değiştirmesi: *çıplak ~ çıplah. Toprak ~ torpah.*

4. Ünsüz ikizleşmesi: *sabah ~ sebbah, yedi~ yeddi.*

5. Kelime başında (y) harfinin düşmesi: *yılan ~ ilan, yiğit ~ igit.*

6. Ünsüz benzeşmesi: *gelirler ~ geliller, isterler ~ isteller.*

7. t –d değişmesi: *bir tane ~ bir dene, taş ~ daş.*

8. d – t değişmesi: *diken ~ tikan, dut ~ tut.*

9. b – m değişmesi: *ben ~ men, binmek ~ minmeğ, boncuk ~ muncuğ.*

10. nazal n dönüşmesi: *Yün ~ yüng, donmak ~ doymaḡ, gönül ~ gevil.*

11. Türkmen ağızında soru eki (mı, mi) kullanılmaz. Bunu yerine ses tonu değişikliği yoluyla cümledeki son hecenin üzerine basmakla soru şekli belirtilmesine gidilir:

Baban geldi mi? Babay geldi?

1.1.2.1.2. Yörelere Arasındaki Farklılıklar: Türkmen ağızında yörelere göre farklı iyelik ekleri kullanılır. Bu kullanım : 2.teklik ve çokluk şahıs iyelik eklerinde görülür. Türkiye Türkçesinde –nız, -niz, -nuz, nüz ekleri yerine Türkmen ağızında yöreye göre 2 ayrı uygulama görülür ve yörelere bu bağlamda iki grup olarak önümüze çıkar:

1.1.2.1.2.1. (V Grubu): İkinci şahıs eki olarak kelimenin sonuna “v” koyan yörelere şunlardır: Kerkük, Erbil, Hanekin, Tavuğ, Tırkalan, Kümbetler, Yayçı, Mendeli, Karağan, Kızlarbat, Şahraban, Kazanye, Bedre.

Teklik 2. şahıs iyelik ekleri: -v, -iv: *baban ~ babav, annen ~ nenev.*
Çokluk 2. şahıs iyelik ekleri: -vız, ivız: *babanız ~ babavız, anneniz ~ nenevız.*

1.1.2.1.2.2. (Y Grubu): İkinci şahıs eki olarak kelimenin sonuna “y” harfi getiren yörelere ise şunlardır: Telafer, Kifri, Altunköprü, Tuzhurmatu, Tazehurmatu, Selamiye, Beşir, İmam Zeynelabidin, Tisin, Karetepe, Bayat ağızı (Amirli, Tırkalan, Bastamlı, Aştöken, Abbud, Yalançılar, Çardağlı, Zengili, Biravçulu), Süleymanbeg bucağının bir semtinde yaşayan Muratlılar, Musul ve yöresinde bulunan Türkmen köyleri (Hürmüzlü, 1999, s. 16).

Teklik 2. şahıs iyelik ekleri: -y, -iy: *baban ~ babay, annen ~ anay.*

Çokluk 2. şahıs iyelik ekleri: -vız, ivız: *babanız ~ babayız, anneniz ~ anayız.*

1.1.2.2. Yazı Dili ve Özellikleri

Türkmen toplumu konuşmada kendi ağızlarını, yazılı metinlerde ise Türkiye Türkçesini kullanırlar. Yazılı metinlerde Arapça harfler ve Osmanlı imlası da kullanılmaktadır. Osmanlı imlasındaki zorluklar sebebiyle bazı değişiklikler yapılmışsa da bu değişiklikler oldukça sert bir şekilde eleştirilmiştir. 2003 yılından sonra ise hem okullardaki Türkçe eğitim-öğretimde hem de basın yayın ve diğer yazılı metinlerde latin alfabesi kullanılmaya başlanmıştır (Al-Khudhur, 2016, s. 1-2). Irak Türkleri hem bu nedenle kullandıkları alfabe itibarıyla Türkiye sınırları dışında kalan Türk topluluklarının Türkçelerine göre farklı bir konumdadır. Bu bağlamda, kuzey

Azerbaycan Türklerinin hem konuşma dilinde hem de resmi yazı dilinde Azerbaycan Türkçesini kullanmasına karşın, Irak Türklerinin, konuşma dilinde Azerbaycan Türkçesinin hemen hemen aynısını kullanmasına rağmen yazı dilinde Türkiye Türkçesini kullanmaları söz konusudur. Kullanılan alfabeyle gelince, Türkmenler ve tüm Irak toplumu Osmanlı egemenliğinde oldukları uzun yıllar boyunca Osmanlı devletinde uygulanan Arap alfabesini kullanmışlardır. Bu durum, Irak devletinin kurulmasından sonra da devam etmiştir. Türkiye’de yapılan harf inkılâbı ve Latin harflerinin kabulü, Irak Türkmenlerinin kullandıkları alfabeyle yansımamıştır. Zaten bu yansımanın olması da pek mümkün değildir. Çünkü Irak’taki katı ve Arapçı rejimin buna müsaade etmesi söz konusu değildir ve de etmemiştir. Böylelikle Irak Türkmenlerinin Türkiye ile kültürel bağları zayıflatılmış ve yeni harfleri öğrenen ve kullanabilen yazar ve aydınlar sınırlı sayıda kalmıştır. Böylece Türkmen basını ve Türkmen aydını uzun yıllar yazı malzemesi olarak Arap harflerini ve Osmanlı imlasını kullanmaya devam etmiştir. Ancak Türkmen yazarlar, Osmanlı imlasına sadık kalmakla birlikte, zamanla yazı dilinde sadeleşmeye doğru yönelmiş ve yavaş yavaş hem şiirde hem de düz yazıda Arapça ve Farsça kelimeler yerine sade Türkçe kullanmaya başlamışlardır. Türkmen yazarlar içinde yazı dilinde sadeleşmeye en çok özen gösteren Türkmen yazar ve araştırmacı ise Ata Terzibaşı olmuştur (Hürmüzlü, 1999, s. 35).

1.1. 3. Irak Türkmenlerinde Coğrafya

Irak Türklerinin bu coğrafyaya yerleşmeleri Türkiye Türklerinin Anadolu’ya yerleşmelerinden çok önceki bir tarihe rastlar. Ancak bölge Osmanlı hâkimiyeti içine girince Irak’a pek çok Oğuz boyundan Türk girmiş ve daha önceden yerleşen Türklerle kaynaşarak bu coğrafyada diliyle, kültürüyle, mimarisiyle ve edebiyatıyla tam bir Türk hâkimiyeti ve medeniyeti kurulmuştur. Irak Türkmenlerinin yerleşme sahası, Musul vilayetine bağlı Telafer ilçesi ve bu ilçeye bağlı köylerden başlayarak Irak’ın güney doğusunda bulunan Bedre, Cassan ve Aziziye’ye kadar uzanır (Hürmüzlü, 1999, s. 5).

1.1. 3. 1. Irak Türkmenlerinin Yoğun Olarak Yaşadıkları Şehirler

Türkmenlerin Irak’ta yerleştiği bölgedeki il, ilçe, kasaba ve köylerin en önemlilerinin dağılımı, illere göre şöyle sıralanabilir:

1.1.3.1.1. Musul

Musul, Arap, Türk ve Kürtlerden oluşan, Irak'ın en büyük üçüncü ve en kalabalık ikinci şehridir. Dokuz ilçeden oluşmaktadır. Telafer, Sincar, Hazar, Tilkef, Baaj, Hamadiye, Sihkhan ve Akradır. Vilayetin en kalabalık nüfusunu merkez ilçesi oluşturmaktadır. Musul merkez ilçesinde Yunus Peygamber, Faysaliye ve Mansur mahalleleri Irak Türkmenlerinden oluşmaktadır. Bunun dışında kırsal alanda yüzlerce Irak Türkmeninin yaşadığı köyler bulunmaktadır. Ayrıca Ortadoğu'nun en büyük ilçesi olan Telafer, ikinci büyük Türkmen nüfusunu oluşturmaktadır. Telafer'in yaklaşık nüfusu 517. 000 civarındadır. Telafer'in Irak Türkmenleri açısından önemi, merkez nüfusunun tamamen Türkmenlerden oluşmasıdır. Telafer'de aşiret yapısı hâkim olmasına rağmen her aşiretin içerisinde Şii, Sünni ve Bektaşî mensupları bulunmaktadır” (Murad, 2009, s. 10).

1.1.3.1.2. Erbil

Irak'ın kuzeyinde yer alan Erbil şehri, Babil'den de eski yerleşim bölgelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Çeşitli hanedanların hüküm sürdüğü şehir, M. Ö. 200 yılında Sulki'nin kitabelerinde “Erbil'im” olarak adlandırılmaktadır. Erbil adının Asurilerin dört tanrısından birinin adı olan Erbaillo adına dayandığı iddia edilmektedir. Tarih boyunca muhtelif devletlerin işgali altına giren Erbil, bir süre Akadlara bağlı olup 1637'de Sultan Murat tarafından fethedilmiş ve Osmanlı topraklarına katılmıştır. Erbil bir il olarak altı ilçeden oluşmaktadır. Bunlar, Merkez (Erbil), Revanduz, Zebar, Mahmur, Şaklava ve Köysancak'tır. Erbil'de 110 tepe ve birçok tarihî mekân bulunmaktadır. Bunlar taş devri ve fetihler dönemine kadar uzanmaktadır (Hasan, 2007, s. 6).

1.1.3.1.3. Kerkük

Irak Türkmenlerinin en önemli ve sembol şehridir. Tarihte “Kerhini” ve “Kerhine” adlarıyla anılmıştır. Irak'ın kuzey ve orta bölgeleri arasında yer alır. Zengin petrol rezervleri bulunmaktadır. 1960 yılına kadar şehrin %90'ı Irak Türkmenlerinden oluşmaktaydı. Ayrıca 1976 yılında Araplaştırma politikası sonucu şehrin adı el-Tamim olarak değiştirilmiştir. 1960 yılına kadar şehrin %95'ini Türkmenler oluştururken bu oran Araplaştırma politikaları sonucu %60'lara kadar azalmıştır (Doğan, 2018, s. 3).

1.1. 3. 1. 4. Selahattin

Selahattin ili, tarih açısından çok eski bir il değildir. Sosyalist Arap Baas partisi iktidara geldikten sonra 1976'da eskiden Kerkük'e bağlı Tikrit ilçesi başta olmak üzere aralarında Türkmen ilçesi Tuzhurmatu'nun da bulunduğu birkaç ilçe daha alınarak en büyük Türkmen ilçesi oluşturulmuştur. Tuzhurmatu, Kerkük'ün 75 km. güneyinde yer almaktadır. İlçenin en önemli mahalleleri, Mola Sefer Mahallesi, Tavuklular Mahallesi, İmam Ahmet Mahallesi, Alef (saman) Yiyen Mahallesi, Kanber Numan Mahallesi, Molla Kasım Mahallesi, Şah Masuma (Şıxmuhsin) Mahallesi'dir. İlçede eski dönemlerden kalma birçok tarihî mekân bulunmaktadır. Bunların bir kısmı, Gavur Kalesi, Ulu Tepe, Beş Barmak, Taşlı Tepe, Aş Pişen Dere, Dokuz Delik, Büyük Kayseri ve Büyük Han'dır (Bayatlı, 2017, s. 29).

1.1. 3. 1. 4. Diyale

Diyale il sınırları içinde de önemli bir yer tutan Türk nüfusu bulunmaktadır. Diyale ilinin idari taksimatında yer alan 5 ilçe vardır. Bunlar Baakuba, Halis, Hanekin, Mendeli ve Şahraban (şimdiki adı Mikdadiye)'dir. Bu beş ilçenin hemen hemen hepsinde Türkmenler bulunmaktadır. Ayrıca bu ilçelere bağlı Türkmen nüfuslu kasabalar da vardır. Bu kasabalar arasında Bakubaysa bağlı Kazaniye; Halis'e bağlı Mansuriyet Çebel: Hanekin'e bağlı merkez Hanekin, Karağan (Celevla), Kızrabat (Sadiye), Koratu ve Meydan; Mendili'ye bağlı Kazaniye ve Beledruz; Şahraban (Mikdadiye) ilçesi'nin aynı adı taşıyan merkez nahiyesi, Türk yerleşimlerinin önemli birer merkezi sayılır. Bu arada bölgede yer alan Bacalan, Bah"znu Deliabbas, İbrahim Semin, Karaciva, Karaulus ve Kenaniye adlı kasabalarda da Türk nüfusu yaşar. Ayrıca elliye yakın Türk köyünün bölgedeki varlığına da işaret etmek yerinde olur. Bu köylerin en önemlileri ise şunlardır: Abdullahbeg, Ağa ve Halife, Bahçe, Fethullahbeg, Hacıkara, Hamidiye, Hıdırzından, İmamabbas, Kolluca, Mecidbeg, Paşaköprü, Rahamlı,. Sadullah Efendi Dağı, Salihbeg, Sey(i)dalan, Vendiler ve Zaviye. Diyale il sınırına yakın ve Vasıt "Kut" ilinin sınırları içinde kalan, İran sınırına yakın ve Zirbatiye'ye komşu Bedre de önemli bir Türk ilçesidir (Saatçi, 1996, s. 36, 37).

İKİNCİ BÖLÜM
İRAK TÜRKMEN EDEBİYATI TARİHİ

1. 1. Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi

Irak Türkmen edebiyatı genel Türk edebiyatı tarihinde önemli bir yer teşkil eder. Orta Asya ve Azerbaycan'dan Irak coğrafyasına yerleşen Türkmenler, dilleri ile birlikte edebiyatlarını ve kültürlerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Türkmenlerin dilleri ve edebiyatlarının kökleri Oğuz boylarına kadar uzanmaktadır. Türkmenler, Irak coğrafyasına yerleştikten sonra zaman içinde yeni unsurlarla kaynaşmışlardır. Dolayısıyla yerleşik hayatın getirdiği yeni şartların etkisiyle de Irak Türkmenleri'nde yeni bir edebiyatın doğması ve var olan edebiyatın da zenginleşmesi söz konusudur. Türkmenlerin Irak'taki ilk dönemlerine ait yazılı eserleri tespit edilememiştir. Nesimî, Fuzulî ve Ruhî gibi kıymetlerden önceki şair ve yazarlara ait şiir, yazı ve divanlar ortada yoktur. Irak Türkmen edebiyatının yazılı ilk ürünleri sayılan Nesimî'nin eserlerinin (1370-1417 M) ve büyük şair Fuzlî'nin eserlerinde kullandığı dilin çoğunun Türkmence olduğunu görmekteyiz. İslâmî devir edebiyatımızın ilk eserlerinden sayılan Dede Korkut'un dili de Türkmence'dir (Küzeci, 2017, s. 15).

Irak Türkmen edebiyatı Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden ve 1918'den sonra bölgenin işgale uğraması üzerine sarsıntı geçirmiş ve yeni filizlenmeye başlayan edebî akımların önü kesilmiştir. Özellikle Türkiye'de Batı tesirinde gelişerek, yeni ekoller halinde ortaya çıkan, böylece eski şiir geleneğinden kopan modern edebiyat dönemi başlarken, bu gelişmelerin dışında kalan Irak Türkmen edebiyatçıları, uzun bir süre eski şiir geleneğine bağlı kalmışlardır. Hatta Türkiye'den koparılmanın yarattığı üzüntü, özlem ve çaresizlik, Türkmen edebiyatçılarının eserlerinde en çok işledikleri tema haline gelmiş, bu durum adeta bir hayat tarzı haline gelerek, Türkmen edebiyatının bütün kollarını etkilemiştir (Efendi, 2017, s. 2).

Irak Türkleri, edebiyatlarında bir taraftan eski geleneğe bağlı ürünler vermeğe devam ederken diğer taraftan da anavatandaki yeni edebî cereyanları takip etmeyi ihmal etmeyerek, Türkiye'deki yeni edebiyatı, fırsat buldukça incelemeye ve o tarzlarda mahsuller vermeye çalışmışlardır. Bu denemeler bazen çok başarılı, bazen de kötü bir taklitten ibaret olmuştur. Başarılı denemeler, belli bir kesim tarafından öze dönme yani yabancı unsurlardan uzak bir edebiyat olarak beğeniyle karşılanırken, diğer bir kesim tarafından da özden kopma hareketi olarak telakki edildiği için, şiddetle reddedilmiştir. Ancak iki kesimin de çabası Türklüğü savunmaktır. Bu zıt görüşler, Muallim Naci ile Rezaizade Ekrem arasındaki benzer tartışmalara yol açar.

Bu ihtilaf, bir ara uzun edebî tartışmalara vesile olur. Ata Terzibaşı ile Salah Nevres arasındaki bu tartışmalara, dönemin tek edebî dergisi olan Kardeşlik Dergisi'nde geniş çapta yer verilir. Aslında yeni şiir dilinin Iraklı Türk edebiyatçıları arasında yayılması Beşir Gazetesi'nin yayın hayatına girmesiyle başlamıştır. Nitekim Beşir'de yayınlanan ilk serbest şiir örneklerine “Öz Başına Şiir” başlığının verilmesi, bu tarzın henüz adının bile Iraklı Türkleri arasında bilinmediğini göstermektedir. Bu yeni akımın Irak Türk edebiyatına girişi, bir süre sonra edebiyat çevrelerinin sert tepkilerine yol açmıştır. Eski geleneği savunanlar arasında, başta Mehmet Sadık olmak üzere, divan edebiyatına bağlı olanlar yer almaktaydı. Ancak bu tepkinin fikir alanında savunucusu ve serbest şiir anlayışını sert bir dille eleştiren Ata Terzibaşı'dır (Saatçi, Akkoyunlu, 1991, s. 8).

Çağdaş edebiyatta, çağdaş konular daha ağır basarak yeni bir edebi ortam içinde yeni bir edebi anlayışla filizlenmeye başlamış, kısa bir süre içinde güdülenen bu filizler, edebiyat dalında tomurcuklar atmış, kimileri de çiçekler açmış, kimileri de olgun ürünler vermeye başlamıştır. Gelişmiş edebiyatların seviyesine kısa bir sürede ulaşmak elbette mümkün değildir. Fakat buna karşılık kimi edebiyat türlerine hiç olmazsa değerlendirme anlayışı bakımından olgunluk düzeylerine ulaşmak çabası bilincine varılmıştır denilebilir (Sarıkahya, 1988, s. 8).

Irak cumhuriyet döneminde Kerkük'te yayın hayatına başlayan Beşir Gazetesi, Irak Türkmen edebiyatında sadeleşme hareketinin habercisi olmuştur. Bundan bir yıl sonra Bağdat Radyosu'nda Türkmence Bölümü'nün açılması, radyo yayınları bakımından, Irak'ta Türklerin yazı dili ile konuşma dili tartışmalarını gündeme getirmiştir. 7 Mayıs 1960 tarihinde kurulan Türkmen Kardeşlik Ocağı'nın gerçekleştirdiği en önemli faaliyet, Irak Türklerinin kültür tarihinde büyük yeri olan Kardeşlik Dergisi'ni yayın hayatına geçirmesidir. Kardeşlik Dergisi, özellikle yeni edebiyat anlayışı çerçevesinde yapılan tartışmaların da yoğunlaştığı bir dergi hâline gelmiştir. Sadeleşme hareketine katılan eski çığıra bağlı edebiyatçıları da, eski şiir tarzı ile eski dil anlayışının bırakılacağını ve sadeleşme akımının yavaş yavaş benimseneceği yönünde tavır almışlardır (Saatçi, Akkoyunlu, 1991, s. 10).

Bu sıralarda *Kardeşlik Dergisi'nde* ilgi çekmeğe başlayan Nesrin Erbil (1939-) serbest şiir dalında başarılı örnekler veriyordu. Teknik açıdan çağdaş Türkiyeli şairler ayarında başarılı şiirler yazan Nesrin Erbil'in şiirlerine samimi bir dil ve üslup

hâkimdir. Nesrin Erbil, bu özellikleri dolayısıyla da, aynı türde eser veren Kerküklü diğer şairlere nazaran daha hoş görüşle değerlendiriliyor ve takdirle karşılanıyordu. Aynı şiir türünde eserler veren Salah Nevres (1941-) ise, yeni şiiri, başlangıçta aşırıya kaçan bir üslupla ele aldığı için gerçek düşünce ve hislerini ifadede yetersiz kaldığı eleştirilerine maruz kalmıştır. Şair, bu tutumunu yumuşatmasından sonra öz ve teknik açıdan daha başarılı şiirler yazmaya başlamıştır (Saatçi, Akkoyunlu, 1991, s. 11).

1. 1. 1. Modern Türkmen Edebiyatında Şiir

Irak Türkmenlerinde serbest şiirin ilk örnekleri 1950'lili yılların başlarında *Beşir Gazetesi'nde* yayımlanmıştır (Benderoğlu, 1989, s. 8). Burada ilk olarak Abdülhalik Bayatlı ve Sedat Erbil'in şiirleri yer almıştır. Bu bakımdan bu şairler, özellikle Abdülhalik Bayatlı, Türkmen serbest şiirinin olgunlaşmasında öncülük eden isimlerden biri sayılmaktadır. Bayatlı'nın Türkiye'de öğrenim görmesi, bu tür şiire yönelmesine sebep olarak gösterilebilir. Bayatlı, modern Türk şiirinde büyük yer tutan ve çağdaş Türk şiirinin önde gelen isimlerinden Ahmet Haşim, Orhan Seyfi, Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Veli Kanım ve Ahmet Hamdi Tanpınar gibi şairlerin etkisi altında kalmıştır (Muhammed, 2012, s. 1601).

Serbest şiir, modern Irak Türkmen şiirinde önemli bir yer tutan bir şiir tarzıdır. Bu şiir tarzı, Türkmen şiirinin çağdaş ve yeni bir biçimi olarak, Türkmen şiirine bu dönemde getirdiği yeniliklerle (biçim, içerik, düşünce, söz sanatları ... vs.) Irak Türkmen şiirini diğer halkların ortaya koyduğu şiir örnekleriyle at başı koşturma başarısı da gösterebilmiştir. Özellikle Salah Nevres (1941-), ile Nesrin Erbil'in (1939-), Irak Türkmenleri arasında bu şiir türünün benimsenmesinde büyük emekleri olmuştur. Hatta bu iki ismin başarılı eserleri sayesinde serbest şiir, Irak Türkmenleri arasında saygın bir mevkie sahip olmuştur. Bu isimlerin yanı sıra, o dönemde Abdüllatif Benderoğlu (1937-), Necmettin Esin (1912-1987), Bahattin Salihi, İnyet Refik, Erşet Hürmüzlü (1943-), Kenan Sait, Nihat Akkoyunlu (1938-), Kahtan Hürmüzlü (1936-), Ata Bezirgân gibi isimler de bu yeni türde eserler vermişlerdir (Muhammed, 2012, s. 1601).

Irak Türkmen edebiyatında serbest şiir anlayışıyla ilgili iki farklı grup ortaya çıkmıştır. Birinci grubun temsilcileri, Abdülhalik Bayatlı, Abdüllatif Benderoğlu ve Necmettin Esin'dir. Bu grubun yeni şiir devrimindeki amacı, eskiyi tamamen ortadan kaldırmak ve eskiyle yeninin bir arada bulunamayacağını öne sürmek değildir. Tam

tersine, bu grup serbest şiirle geleneksel şiir arasında bir köprü ve bağlantı kurmaya çalışmıştır. Bu nedenle birinci grubun eski kaideleri bozmaya yönelik yaklaşımları daha temkinli idi. Fakat savundukları şiir anlayışını sonuna kadar devam ettiremediklerinden dolayı Türkmen serbest şiir sahasındaki öncülüğü ikinci gruba bırakmışlardır (Muhammed, 2012, s. 1601).

Irak Türkmen edebiyatında, serbest şiir hareketinin ikinci grubunda Nesrin Erbil, Salah Nevres, Ata Bezirgân, Erşet Hürmüzlü, Nihat Akkoyunlu, Kenan Sait ve İzzetin Abdi Bayatlı gibi şairler yer almıştır. İkinci gruba bağlı şairlerin nicelik bakımından fazla oluşunun yanı sıra topluma sundukları edebî eserlerin nitelikli oluşu, Türkmen serbest şiirine önemli katkılar sağlamıştır. Bu grupta yer alan şairler, birlikte hareket etmeseler de, şiir anlayışları ve elde ettikleri sonuçlar itibarıyla bir edebî hareketten ziyade edebî bir akımı oluşturmuşlardır. Nitekim Salah Nevres'in 1967 yılında Kardaşlık Dergisi'nde yayımladığı "Eski ve Yeni şiir" başlıklı yazısı, bu akımın manifestosu sayılabilir (Muhammed, 2012, s. 1601).

1.1.2. Modern Irak Türkmen Edebiyatında Kadın Şairler

Köklü bir geçmişe sahip olan Irak Türkmen edebiyatı pek çok şair ve yazar yetiştirmiştir. Türkmen edebiyatının en eski devirlerinden 20. yüzyıla kadar uzanan zaman dilimi içinde yetişen ve özellikle divan edebiyatı tarihinde öne çıkan şairlerin hemen hemen hepsinin erkek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, sadece Irak Türkmen edebiyatında değildir. Genel Türk edebiyatı tarihinde de 20. yüzyıla kadar yetişen kadın şairlerin sayısı parmakla gösterilecek kadar azdır. 20. yüzyıla kadar Türkmenlerde kadın edebiyatçıların hiç bilinmediğini söylemek yanlış olmaz. Ancak Türkmen edebiyat tarihçisi Ata Terzibaşı, büyük emekle hazırladığı ünlü *Kerkük Şairleri* külliyyatının 9. cildinde, 19. yüzyılda yaşamış bir Türkmen şairinin varlığından bizleri haberdar etmektedir. Bir istisna oluşturan Şehnaz adlı şair hakkındaki bilgileri Terzibaşı, Hicri Dede'nin *Kiyazüş-Şuara* adlı yazma eserinden aktarmaktadır.

Buna göre Resul Haviî'nin kızı olan ve daha çok koşma tarzı şiirler yazmakla tanınan Şehnaz, Bağdat'ta henüz 20 yaşlarında iken vebadan (1829-1830) yılında vefat etmiştir. Toplumun sosyal düzeyi ve geleneklerin katılığı yüzünden, kadın edebiyatçıların ortaya çıkması gecikmiştir. Yenileşme hareketinin başladığı 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türkmen edebiyatında gözle görülür bir canlanma

meydana gelmiştir. Böylece Irak Türkmen edebiyatı da yeni bir döneme girmiştir (Sütçüoğlu, 2007, s. 11).

1960 yıllarında *Kardeşlik Dergisi*'nde ilgi çekmeğe başlayan Türkmen kadın yazarlar arasında Suphiye Halil Zeki (1932-), yazdığı kısa anı ve hikâyeleriyle başta gelir. 1958 yılında ilan edilen cumhuriyet rejiminden sonra Türkmen basımında başlayan sadeleşme hareketinin etkileri edebiyat ürünlerinde de görülmeğe başlamıştır. Bu yıllarda başlayan dildeki sadeleşmeye paralel olarak klasik şiir kalıpları zorlanmıştır. Bu dönemde Türkmen edebiyatının yenilikçi hareketine de öncülük eden bir kadın şair ilgi çekmeğe başlamıştır. Erbil doğumlu olan Nesrin Erbil (1939-), modern Türk şiirinin etkisini Türkmen edebiyatına taşımış ve bu tarz şiirleri ile edebiyat çevrelerinde en çok tartışılan isim hâline gelmiştir. Kifri'nin kadın şairi olarak Türkmen edebiyat kervanına katılan Şekibe Vendavî (1940- 6 Temmuz 2000), yaşadığı toprakların acılarını halk nazım türü olan mani ve hoyrat kalıbında ortaya koymuştur. Her yönüyle yerli Türkmen kültürünün saf ve temiz bir temsilcisi olan Nedime Hürmüzlü (1942-2 Mart 2004), şiirlerinde halk şiirinin akıcı üslubunu sergiler. Kadın şairlerden Firyal İzzet Ketene (1943-) de, kendi hemcinslerinden geri kalmayarak, Türkmen toplumunun onulmaz dertlerine aşına olduğunu ortaya koyar. Kerkük'ün geleneksel şiiri olan hoyratta varlık gösteren Remziye Meyyas (1945-), tamamen Kerkük sevdalısı olan soylu bir Türkmen kızıdır. Şiirlerinde yurt özlemi ve umutların yeşermesi yolundaki dilekleri her zaman öne çıkan Kadriye Ziyâî (1950-), ilgi çeken bir diğer Türkmen şairidir. Millî duyguları dile getirme bakımından ilgi çeken Pakize Süleyman (1951-), vatan sevgisini en çok işleyen Türkmen şairidir. Şiirlerinde tarih şuuru ve yurt sevgisi bir aradadır. Kırk dokuz yaşlarında yitirdiğimiz Kerküklü kadın şair Leyla Merdan (1953-9 Nisan 2004) ise, yurt sevgisi ve doğduğu toprakları her şeyin üstünde tutar. Kerkük'ün Musalla mahallesinde doğan Münevver Molla Hassun (1953-), Türkmen edebiyatında millî duyguları işleyen bir şairdir. Gülser Kerküklü (1957-)'nün şiirlerinde en çok işlenen tema ise Kerkük'tür. Diğer Türkmen şairlerinden geri kalmayan Gülzar Bayatlı (1965-) da, memleketi Kerkük'ün kıymetini her şeyin üstünde tutmaktadır (Sütçüoğlu, 2007, s. 11).

2.1.3. Kadın Şairler İle İlgili Yazılan Kitaplar

2.1.3.1. Çağdaş Irak Türkmen Kadın Edebiyatçıları (Faruk Faik Köprülü)

“*Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatçıları İnceleme ve Metinler*” Irak Cumhuriyeti Kültür ve Tanıtma Bakanlığı, Türkmen Kültür Müdürlüğü tarafından 1993 yılında eski Osmanlı harfleriyle Bağdat’ta çıkarılmıştır. Kitap Irak Türkmen edebiyatında önemli bir yere sahip olan araştırmacı, yazar ve şair Faik Faruk Köprülü tarafından hazırlanmıştır. Antoloji niteliği taşıyan kitapta 26 Türkmen kadın şair tanıtılmıştır. Kitap kadın şairlerin doğum tarihine göre şu şekilde sıralanmıştır; Suphiye Halil Zeki (1932), Nesrin Erbil (1939-), Şekibe Vendavî (1940-2001), Firyal İzzet Ketene (1943-), Aydan Nakip (1946-), Zeynep Tuzlu (1947-), Firyal El-Müderriş (1947-), Kadriye Ziyâî (1950-), Pakize Seyyid Süleyman Sıddık (1951-), Münevver Molla Hassun (1953-), Siham Abdülmecit (1955-), Meysun Mehmet Kerküklü (1956-), Leyla Merdan (1957-), Firdevs Kerküklü (1957-), Kazancı Kızı (1959-), Gülşan Şekerci (1964-), Aslı Kızı (1964-), Nurhan Yusuf Tütüncü (1965-), Ayhan Aşıkoglu (1965-), Gülzar Bayatlı (1965-), Ayhan Reşit Orankay (1965-), Güler Nazım Kerküklü (1967-), Hatice Mehdi Kazancı (1968-), Bahar Taha Bayatlı (1969-), Sonay Kasapoğlu (1971-) ve Sevsen Mecit Tuzlu (1972-). 138 sayfadan oluşan bu kitapta kadın şairlerin özgeçmişi, eserleri ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde bu kadın şairlerin birçoğu edebiyat alanında görülmemektedir.

2.1.3. 2. Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatçıları (Vahitetddin Bahaettin)

Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatından, Türkmen Kardeşlik Ocağı Genel Merkezi tarafından 2011 yılında Bağdat’ta Arapça harfleriyle basılmıştır. Eser Irak Türkmenlerinden araştırmacı ve yazar Bahattin tarafından hazırlanmıştır. Eserde 11 Türkmen Kadın şair ve yazarın şiir ve yazıları yer almaktadır. Eserde bu şair ve yazarlar şu şekilde sıralanmıştır; Sabiha Ahmet Cemil, Suphiye Halil Zeki, Medihe Ahmet Cemil, İlham Şakir Bayraktar, Firyal Haj İzzet, Remziye Habip Meyyes, Aydan Al-Nakip, Kadriye Ziyai, Pakize Süleyman, Leyla Merdan, Münevver Molla Hassun, Nermin Müftü. 96 sayfadan oluşan bu eser Bağdat’ta 1960’lı yıllardan faaliyet gösteren Türkmen Kardeşlik Ocağı tarafından Arapça ile eser veren Türkmen kadın edebiyatçıları için hazırlanmıştır.

2.1.3.3. Solmayan Papatyalar (Şemsettin Küzeci)

Solmayan Papatyalar, Türkmeneli Kadın Şairler Antolojisi, Işık Edebiyatçılar Gurubu tarafından 2010 yılında Kerkük'te, Türkiye Türkçesiyle basılmış bir eserdir. Kitap Irak Türkmen edebiyatına birçok eser kazandı Dr. Şemsettin Küzeci tarafından hazırlanmıştır. Esere 25 Türkmen kadın şairin özgeçmişi ve şiirlerinden örnekler alınmıştır. 168 sayfadan oluşan bu eserde şairler şu şekilde sıralanmıştır; Suphiye Halil Zeki (1932-), Nesrin Erbil (1939-), Şekibe Vendavî (1940-2001), Firyal İzzet Mehmet Ketene (1943-), Remziye Meyyas (1945-), Kadriye Ziyaî (1950-), Pakize Süleyman (1951-), Münevver Molla Hassun (1953-), Safiye Bayraktar (1953-), Siham Abdülmecit Zengi (1955-), Selma Abla (1956-), Firdevs Kerküklü (1957-), Gülser Kerküklü (1957-), Sekine Mehdi Kazancı (1959-), Ayhan Haceroğlu (1962-), Fatma Selbi (1962-), Basire Ekber Tisinli (1963-), Gülşen Şekerci (1964-), Ayhan Reşit Orankay (1965-), Gülzar Bayatlı (1965-), Güler Koryalı (1971-), Selda Hürmüzlü (1976-), Zeynep Küzeci (1988-), İpek Neşet Demirci (1989-), Aybeniz Küzeci (1990-). Bu eser yukarıda özetini gösterdiğimiz Irak Türkmen Çağdaş Kadınlar eseri örnek alınarak yazılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
MODERN IRAK TÜRKMEN EDEBİYATINDA KADIN ŞAİRLER VE
ŞİİRLERİ

3. 1. NESRİN ERBİL (1939-)

3. 1. 1. Hayatı

Şair Nesrin Erbil, 29 Eylül 1939 yılında Erbil’de doğdu. Babası Ataullah Ağa, annesi ise Hayriye Hanım’dır. Nesrin Erbil, baba ocağı olan Erbil’i kendine soyadı olarak seçtiği için, şöhretini bu isimle yapmıştır. Ağabeyi Murat daha küçük yaşta onca ilkokul birinci ve ikinci sınıf kitaplarını okutarak Türkçeyi öğretti. Babasının defterlerine sevdiği şairlerin şiirlerini yazan Nesrin Erbil daha sonra Bağdat’a giderek Mustafa Ragıp Paşa’nın eşi olan teyzesinin evinde kalarak ilkokula başlamıştır. İlkokulun son sınıfına kadar devam eden Nesrin Erbil, tifo hastalığına yakalanınca eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. Annesinin Nesrin’den önce 3 kız çocuğu öldüğü için aile çok korkmuş ve onu Bağdat’tan alarak Erbil’e getirmiştir. Çevre korkusundan okula gönderilmeyen Nesrin Erbil’e ağabeyleri ve babası ona evde ders vermeye başlamıştır. İngilizce’yi büyük ağabeyinden ve “Amerika’nın Sesi” radyosundan öğrenmiştir. Daha sonraları “Goethe Insistute” da Almanca okumaya başlayan Nesrin sınavları da geçmeyi başarmıştır. Ailesinin tek kızı olan Nesrin Erbil, erken yaşlarda edebiyata ilgi duymuştur.

Edebiyat meraklısı ve aynı zamanda şair olan babası ve yine şiirle az çok uğraşan Sedat, Murad ve Reşat adlı erkek kardeşlerinin edebiyatla olan ilgileri, Nesrin Erbil’in edebî yeteneğini güçlendirmiş ve geliştirmiştir. Daha sonra Bağdat’ta teyzesinin konağına yerleşen Erbil, burada İngilizce kurslarına devam ederek lise sertifikası almıştır. Ayrıca İngilizce şiirler yazmağa başlamış ve Amerikan Music City tarafından açılan şiir yarışmasına “All For Love” isimli şiirle katılmış ve birinciliği kazanmıştır. Bu başarıdan hemen sonra Amerika’nın California eyaletindeki “Nordic” plak şirketi, şiiri besteleyip plağını çıkarmak üzere satın almıştır. Bundan sonra aynı şirket, Nesrin’in “Lonely” ve “Come Back To Me” adlı iki şiirini daha satın almıştır. Daha sonra Almanca’ya da yönelen Nesrin Erbil, dört yıl süreyle Almanca kurslarına devam etmiştir. Bu dildeki yeteneğini ilerletmek amacıyla, fırsat buldukça Almanya’da bulunan kardeşi Reşat’ı ziyaret etmiştir. 1960 yılından itibaren de Türkçe şiirler yazmaya başlamıştır. Özellikle Irak Türkmen kültüründe önemli bir döneme damgasını vuran Nesrin Erbil Bağdat’ta yayımlanan *Kardeşlik Dergisi*’nde yer alan şiirleri ile büyük ilgi toplamıştır. Böylece serbest şiir dalında ürünler veren Nesrin Erbil, Irak Türkmen edebiyatında önemli bir yer almıştır. Böylece anadili Türkmençe’den başka

Türkçe, Arapça, İngilizce ve Almanca'yı çok iyi öğrenmiştir. Çocukluk yıllarından beri farklı sanatlarla ilgilenen Nesrin Erbil, şiirin yanında resim ve süsleme sanatlarına da büyük ilgi göstermiştir. Yağlı ve sulu boya tablolar yapmıştır. Resim yapma yeteneğini aile ortamı içinde geliştirmiştir. Ailesi tarafından güzel sanatlara karşı olan ilgisine değer verilmiş ve desteklenmiştir. Böylece Erbil'in yaptığı tablolar Erbil ve Kerkük'te dost, akraba ve diğer sanatseverlerin evlerini süslemiştir. 1970'li yıllardan 1990'lı yıllara kadar yıllara kadar şiirlerini yayımlamaktan vazgeçen Nesrin Erbil 1990'larda şiirlerini tekrar yayımlamağa başlamıştır.

Son yıllarda Türkmen illerinde yaşanan gelişmeler ve özellikle Irak'ın işgal altında çektiği acılar, şairi derinden etkilemiştir. Bu yüzden ata yurdu Erbil'den göçerek anavatan Türkiye'ye yerleşmiştir. Yaşadığı toprakların acılar içinde olması, Nesrin Erbil'in son şiirlerine de yansımıştır. Evli ve bir erkek çocuk annesi olan Nesrin Erbil hâlen Ankara'da yaşamaktadır (Nesrin Erbil, Kişisel İletişim, 25 Ocak 2020).

3. 1. 2. Eserleri

3. 1. 2. 1. Şiirleri

1. *Deniz Rüyası*, Ankara 1969.
2. *İki Şehir*, İstanbul 1998.
3. *Geleceğim*, Erbil2004
4. *Şiir Defterleri*, 2019 İstanbul.
5. *Yaralı Kuş*, 2019 İstanbul.

3. 1. 2. 2. Hakkında Yazılan Kitaplar

1. Ekrem Pamukçu, *Irak Türkleri Şairlerinden*
Nesrin Erbil (Hayatı, Kişiliği, Şairliği ve Şiirleri) Ankara 1990.
 2. Serpil Güler, *Iraklı Türkmenlerinin Sesi Şair Nesrin Erbil*, Ankara 2007.
- (Nesrin Erbil, Kişisel İletişim, 04 Şubat 2020).

3. 1. 2. 3. Yer Aldığı Antolojiler

1. *Azerbaycan-Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı*, 1997. Ankara.
2. *Kerkük Şairleri*, Şemsettin Küzeci, 2006 Ankara.
3. *Çağdaş Irak Türkmen Kadın Edebiyatçıları*, Faruk Faik Köprülü 1993. Bağdat.

4. *Irak Türkmen Edebiyatçıları: Şairler ve Yazarlar*, Kasım Sarıkahya 1998 Bağdat.
5. *Irak'ta Türkmen Edebiyatı*, Muhsin Behçet Şakir 2008 İstanbul.
6. *Erbil Şairleri*, Ata Terzibaşı 2004 Kerkük.
7. *Nevruz Çiçekler*, Şemsettin Küzeci 2015 Ankara
8. *Solmayan Papatyalar*, Şemsettin Küzeci 2010. Ankara
9. *Kerkük Güldestesi*, Suphi Saatçi 1997 İstanbul.
10. *Poets of Kirkuk*, Şemsettin Küzeci 2014 Ankara.
11. *Irak Muasır Türk Şairleri Antolojisi*. Ziyat Akkoyunlu ve Suphi Saatçi 1991 Ankara.

(Nesrin Erbil, Kişisel İletişim, 04 Şubat 2020).

3.1.2.4. Aldığı Ödüller

1. 1956 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Music City'nin düzenlediği amatör şiir yarışmasına "All for Love" şiiriyle katılıp birincilik ödülü 10.000 ABD doları kazanmıştır. Elde ettiği bu başarı, şairin İngilizce öğrenimini olumlu yönde etkilemiştir.
2. 2004 yılında Irak Türkmen ve Türk edebiyatına katkılarından dolayı Dünya Genç Yazarlar Birliği tarafından Ankara'da hizmet ödülü'ne layık görülmüştür.
3. Kıbrıs Balkanlar Avrupa Türk Edebiyatları Kurumu'ndan ödüller almıştır.
4. Irak Türkmen Edebiyatçıları ve Yazarlar Birliği.
5. Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı.
6. Irak Türkmen Cephesi.
7. Bilkent Üniversitesi'nden birçok sayıda ödül ve plaket kazanmıştır.

(Nesrin Erbil, Kişisel İletişim, 04 Şubat 2020).

3. 1. 3. Edebî Kişiliği

Öncü şair Nesrin Erbil, 1960 yılları sonrası Irak'ta gelişen serbest şiir akımının en önde gelen ismi ve en verimli şairlerden biri olmuştur. 1961 yılında Bağdat'ta yayıma başlayan *Kardeşlik Dergisi*'nde şiirlerini yayımlayan Nesrin Erbil'in "*İki Şehir*" adlı şiiri, Türkmenlerin iki şehri Kerkük ile Erbil'in kardeşliğini ve yaşadıkları acıları ortaya koymuştur.

Şairin Türkçe'sinin iyi olması, onu Irak Türkmen edebiyatının yenileşme döneminde ilgi çeken isimlerden biri yapmıştır. Şiirlerinde yaptığı benzetmeler, söz sanatları ve çağrışımlarla ifade gücü zengin ve başarılı bir şair olmuştur. Şiirlerinde dilin musiki yanını da ihmal etmemiştir. Böylece şiirlerine kazandırdığı akıcılık sayesinde okuyucu ile sıcak bir bağ kurmuştur. Millî duygular, geçmişe özlem, yalnızlık hüznü ve ayrılıklar şiirlerinin başlıca temaları sayılır. Ata Terzibaşı'nın ifadesiyle "... şiirlerinde baba yurdu Erbil'i, ana yurdu Kerkük'ü ve mensup bulunduğu millet ve kahramanları anarak coğrafi iklimi fazlaca genişletir" (Terzibaşı, 2007, s. 219) Elem ve hüznü yüklü mısralarında her zaman doğduğu topraklara duyulan hasret saklıdır. Onun şiirine, çocukluğunun cenneti ata yurdu güzel Erbil, ana yurdu bahtsız Kerkük, şairin içini kanatan yara olarak sinmiştir.

Nesrin Erbil, serbest şiir yazmakla birlikte hiçbir zaman hece vezninden kopmamış ve bu tarzda da başarılı şiirler yazmıştır. Yetmişli yıllara kadar uzanan bu dönemde yazdığı şiirleri ile edebiyat çevrelerinde en çok tartışılan şair olmuştur. Başlangıçta Türk edebiyatının büyük şairleri Yahya Kemal, Mehmet Âkif, Bekir Sıtkı Erdoğan, Cahit Sıtkı Tarancı ve Orhan Veli gibi şairlerinden etkilenmiştir. Daha sonra kendi üslubunu ve şiir anlayışını bulmuştur. Kolay bir dil ile edebiyat çevrelerine kendini kabul ettirerek ilgi çekmiştir. Irak Türkmen edebiyatının yeni dönemini başlatan Nesrin Erbil bu yönüyle Türkmen serbest şiirinin öncüsü olmuştur (Nesrin Erbil, Kişisel İletişim, 02 Şubat 2020).

3.1.4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar

Şiirde dile getirilen duygu, düşünce ve hayale tema denir. Şiir bir düşünce yazısı olmadığı için “tema” sözcüğünden daha çok esrede dile getirilen duygu ve hayali anlamalıdır. Şiirde tema kimi zaman bir aşk, ayrılık acısı, ölüm korkusu gibi bireysel duygular kimi zaman da başka insanlar için üzüntülerin yer aldığı toplumsal konuları da içerebilir (Nedir. Org, 2020, 18 Mayıs).

3.1.4.1 Psikolojik ve Bireysel Temalar

Nesrin Erbil’in şiirlerini incelediğimizde bulunduğu coğrafyada yaşanan sıkıntıların psikolojik olarak şiirlerine yansımaları görmekteyiz. Şiirlerinde işlediği psikolojik ve bireysel konular ise şunlardır: aşk (Sev Beni, Seni Seviyorum), ölüm (Ardından, Unutulduk) keder ve hasret (Aldanmışız, Karanlık, Sitem, Sende Ben de), yalnızlık (Hasret, Düşünce, Yalnızlık, Yalnız, Bilirim, Düşüncelerim, Yalnızlığın ötesi), özlem (Özlem1, Özlem 2, Eskici, Eski Konağımız, Eski Evimiz, Eski Konak 2) ayrılık (Veda, Veda1, Veda 2, Veda 3, Veda 4, Bekle Beni, Gitme, Vakitsiz Son, Ayrılık), huzur (Huzur) tabiat (Bahar, Bahçemizdeki Selvicikler) aile sevgisi (Anneme, Babama, Kızıma, Kardeşim Reşat’a, Oğluma), gurbet (Dertli kuşlar, Gurbet, Yabancı, Göç)...vs.

ESKİCİ

“Eskiden çok sevdiğim

Severek yaptığım

Eskimiş elbisemi

Eskiciye verdim de

İçim burkuldu

Her eski şey böyle mi atılır?”

(Erbil, 2019, s. 39)

Şair Nesrin Erbil, “Eskici” başlıklı şiirinde geçmişe özlem duymaktadır. “Eskiden çok sevdiğim, severek yaptığım, eskimiş elbisemi, eskiciye verdim” Eskiden çok sevdiği geçmişini hatırlatan değerli elbisesini eskiciye verince hasretle onu aramaktadır. Belki de şair Nesrin Erbil bu parça şiiri ile kaybettiği geçmişini çocukluk yıllarını hasretle, özlemle güzel anılarını aramaktadır.

ŞİİRSİZ KALDIM

*“Geçmişten gelen
Geçmiş olmayan insanlar
Bütün şiirlerimi çaldılar
Şiirsiz kaldım
Çatık kaşlı sokaklar ortasında
Sahipsiz, yalnız
Çıplak düşünceler sarmış etrafımı”*
(Erbil, 2019, s. 290).

Yalnızlık temasının işlendiği bu şiirin ilk iki mısraında kastedilen insanlar hayalî olarak canlandırılan, farklı hatıraların failleri olan kişilerdir. Anılarda kalmış bu insanların şairin psikolojisi üzerindeki etkisi yıkıcı görünmektedir. “*Geçmişten gelen, geçmiş olmayan insanlar, bütün şiirlerimi çaldılar, şiirsiz kaldım*” şiirlerin çalınması, şairin beslendiği müspet duygulardan mahrum kalmasını ifade eder. Bu duyguları dış ortamda da bulamayan şair, durumu “*Çatık kaşlı sokaklar*” ibaresiyle dile getirmektedir. Bu ifade, dışarıdaki insanların soğukluğuna, şairin toplumda yer bulamamasına atıftır. Toplumda aynı duyguyu arayışını “*Düşünce*” şiirinde de dile getiren Erbil, burada artık tamamen bunalmış olup içinde bulunduğu duruma bir tepki verme gereksinimi duymaktadır. Bir zamanlar gölgesinde serinlediği ağaçların dallarının üşüdüğünü dile getirmekle, eski olumlu yaşantıların artık teselli kaynağı olmadığını vurgulamaktadır.

DERTLİ KUŞLAR

*“Ey rüzgârların esiri yaşayan kuşlar
Geldiğiniz yerler güzel olmalı
Hazin nağmelerinizde gariplik var
Derdini taşıyan, derdimi taşıyan
Siz; üzüm dolu bağlardan geldiniz,
Hurma dalları avutmadı sizi.”*
(İki Şehir, 1998, s. 35).

“*Dertli Kuşlar*” şiirinin başlığından da anlaşılacağı üzere metin dert keder duygularını ifade etmektedir. Kederlerin sebebi geçmişe duyulan özlemdir. “*Ey rüzgârların esiri yaşayan kuşlar*” Kuşlar bu şiirde de bir nevi haberci olarak göze çarpılmaktadır. “Geldiğiniz yerler güzel olmalı” Geldikleri yerler muhtemelen şairin memleketidir. Bunu “*hurma dalları*” ibaresinden çıkarmak mümkündür. Kuşların gelişi şaire memleketini ve oraya dair anılarını hatırlatır. Şairin memleketine dair yarım kalmış hatıraları mevcuttur. Belli nedenler yüzünden oradan ayrıldığını akla getirir. Zikredilen hatıralardan yeşil bir masal uzanmakta, mavi bir çocuk gülümsemektedir. Bu mısralar tam yaşanmamış bir çocukluk dönemine atıf yapar. Hayâl âleminde kopup gerçek âlemlerle karşılaşan şair, güneşi ve havayı esmer (gölgelemiş, karanlık) bulmaktadır. Sonu gelmez bekleyişler ruhunu yormuş ve ümitsizliğe sevk etmiştir.

DÜŞÜNCE

*“Bu şehirde
Hurma ağaçları kadar düşünceli
Ve yalnızım
Ne bir dost arar
Ne postacı çalar kapımı
Nane şekeri gibi serin akşamları
Kalıptoza kokan mahallemizden
Leblebici geçer
Bir kuş öter, her akşam,”*
(Pamukçu, 1990, s. 21)

Nesrin Erbil, şiire ismini zikretmediği bir şehirden bahsederek giriş yapmaktadır. Metinde geçen “hurma” ve “kalıptoza” (okaliptüs) simgelerinden söz konusu şehrin Erbil olduğu düşünülebilir. “*Bu şehirde/ Hurma ağaçları kadar yalnızım*” mısralarından itibaren şiire bir yalnızlık duygusu hâkimdir. Şair, duygu durumunu içinde bulunduğu ortama ve eşyalara da aktarmakta, mevcut duyguyu kuvvetlendirmeye çalışmaktadır. “*Ne bir dost arar/ ne postacı çalar kapımı*” mısralarında ise yalnızlığının boyutunu vurgulamaktadır. Sonraki mısralarda bulunan “*nane şekeri*” ifadesi çocukluk çağrışımları uyandırarak o devirlere bir özlemi de barındırmaktadır. Metnin devamında şehir tarif edilmeye başlanır. Bu sırada şair

olumsuz bir gözlemci konumundadır. Bu süreç devam ettikçe doğal olarak şairin hüznü artmaktadır.

3.1.4.2. Toplumsal Temalar

Nesrin Erbil'in şiirlerine baktığımızda genel olarak toplumsal temalar, psikolojik temalara göre daha fazla işlenmiştir. Ait olduğu milletin sıkıntılarını, dertlerini şiirlerinde daha çok dile getirmiştir. Erbil'in işlediği toplumsal konular şunlardır: şehitlik (Şehitleri Anarken, Vatan Sevgisi, Erbil Hasreti, Kalenin Dibinde Bir Taş Olaydım, Erbil Masalı, Yanan Şehir, Erbil Burası, Burası Neresi, Ah Kerkük, Erbil'i Dinliyorum, Erbil Kayserisinden Kerkük Kayserisine, Erbil'de Bulduklarım), hayat (Hayat Bestesi, Bayram ve Çocuklar)...vs.

ERBİL BURASI

“Erbil burası

Ey gönlü pak, alnı ak

Çilekeş insanların yuvası

Erbil burası

Horyat, şiir, gazellerin yarı

Gökbörüler, Akkoyunlular, yedi ceddimin diyarı

Yedi evliyadan adanmış yavruları

Ey geçmişten bu güne aksetmiş medeniyetler ayna

Erbil burası”

(Erbil, 2019, s. 302)

Şair Nesrin Erbil memleketi Erbil'in ismini kendisine soy isim yapmıştır. “Erbil Burası” şiiriyle doğup büyüdüğü Erbil şehrini anımsayarak tasvir etmektedir. “*Ey gönlü pak, alnı ak, çilekeş insanların yuvası*” Bu memleketin insanların ne kadar çile çektiğinden bahseder ve bu toprakların hangi topluma ait olduğunu ve bu şehirde kimlerin yaşadığını da vurgular. Dedelerinin, Akkoyunluların ve sultan Muzaffer'in hükmettiği bu topraklar kendisine kalan en büyük mirastır.

ÖZLEM RÜYASI

“Rüya mıydı, hayâl miydi, neydi?

Hayırdır inşallah !!

Baktım : dörtnala atlar akıyordu

Şafaklara doğru

Dedelerim mehtere durmuş gibi

Duyuyordum cenk havasını yeniden”

(Erbil, 2019, s. 24).

Şair, “Özlem Rüyası” şiiriyle hayalî bir atmosferi canlandırmaktadır. Kendini bir anda hayal içinde bulan şair, irâdî olmayan bir şekilde canlanan hayallerine yönelir. “Hayırdır inşallah” deyim aktarması, okuyucuya şiirin devamında yer alan bir takım olumlu duyguları sezdirmektedir. Dörtnala akan atlar bir savaş durumunu çağrıştırır. Şafak manzarası söz konusu savaş hamlesinin anî bir hücumla gerçekleştiğini ifade ederek akıncılık fikrini kuvvetlendirir. “Dedelerim mehtere durmuş” mehtere duran dedelerin yarattığı cenk havası şairin kalbine tesir eder. Akdeniz bağlamında kurulan mısralar bu harbin bir de askeri donanmayla desteklendiğini çağrıştırmakta, oralarda yaşayan insanların bu hücumu selamlayarak ümitle dolup taşıklarını ifade etmektedir. Rüzgâr dahi bu cenk meydanının kara bahtı ağartan bir öznesi oluverir.

SON NAĞME

“Yine geçti bir yıl

Senden, ılık kucağından uzak

Özlemin kanatıyor kalbimi

Ana kokan yar kokan topraklarına

Ilık bahçelerine hasret

Yanık öykülerin yakıyor dilimi.

Duydum ki

Uçurmuşlar renkli kuşlarını

Viran olmuş haneler

Ağaçların suya hasret”

(Erbil, 2019, s. 324).

Şiirin ismi bir tükenişi veya bir sonu ifade etmektedir. “*Nağme*” kelimesi bu tükenen şeyleri olumlu bir çağrışıma dönüştürür. “*Yine geçti bir yıl*” mısraıyla şair daha önceki yılların da zikredilecek durumlara benzer şekillerde sona ermiş olduğunu ima etmektedir. Sonraki beş mısradaki ise yeni durum izah edilir. Şairi kedere sevk eden şey uzun yıllara yayılmış bir memleket hasretidir. “*duydum ki*” ibaresinden, şairin memleketiyle direkt olarak temasta bulunamadığı, haberleri de dolaylı olarak elde ettiği anlaşılır. Gelen haberler iç açıcı değildir. Renkli kuşlar uçurtulmuş, evler harap olmuş, ağaçlar suya hasret kalmış, bağların duvarları yıkılmıştır. Bu mısralar memleketteki hayat şartlarını kuşatıcı bir şekilde ele almak maksadıyla söylenmiştir. İnsanların evleri, içinde buldukları tabiat, aile hayatı, çalışma hayatı ile iş ortamları ve (renkli kuşlarla temsil edilen) güzellik namına her şey talan edilmiştir. Durumun faileri yaban dilde şarkılar okuyan, postallı kimselerdir.

3. 2. ŞEKİBE VENDAVÎ (1940-2001)

3. 2. 1. Hayatı

Irak Türkmen kadın şairleri arasında kendini göstermiş olan verimli ve öncü şair Nesrin Erbil'den sonra ismi belirlenen şair Şekibe Vendavî'dir. 1940 yılında Diyale iline bağlı Kifri İlçesinde dünyaya gelmiştir. Babası Kifri'nin tüccarlarından olan Mehmet Efendi, annesi ise Zekiye Hanım'dır. Şair Vendavî ilk ve ortaokulu Kifri'de tamamladıktan sonra Bağdat Güzel Sanatlar Enstitüsü'ne girmiştir. Ardından akrabalarının büyük kısmı Kerkük'te olduğundan dolayı Kerkük Güzel Sanatlar Enstitüsü'ne devam etti. 1960'da mezun olarak Kifri'de Karaoğlan İlkokulu'nda öğretmenliğe başlamıştır. Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra aynı okulu bitiren ve meslek taşı olan öğretmen Resul Efendi ile Evlendikten bir kaç sene sonra Selahettin iline bağlı Türkmen ilçesi olan Tuzhurmatu'da bir okula müdür olarak atanmıştır. Hem müdürlük hem de Tuzhurmatu ilçesinde kadınlar birliği başkanlığı yapmıştır. Şair'in çocuğu olmayınca evliliği sağlıklı gitmemiş ve eşi Resul Efendi ile ayrılmışlardır. Çocuk yaşlarından itibaren edebiyat meraklısı Vendavî öğretmen enstitüsünde okuduğu dönem edebiyatla ilgilenmeye ve şiir yazmaya başlamıştır. Şair Vendavî 1960'lı yıllarda İstanbul'da bir yayınevi ile şiirlerini kitap yapmak için anlaşır, ancak kitabı bu yayınevinde ortadan kaybolur. Üzüntüsünü sindiremeyen şair Vendavi,

şiiirlerinde toplumsal sorunlara yer vererek, halkın sıkıntılarına farklı bir bakış açısıyla gündeme getirmek amacıyla uğraşmıştır.

1981'de babasını, 1987 de annesini kaybeden Vendavî 2000 senesinde kansere yakalanarak Tuzhurmatu ilçesinde vefat etti. Tuzhurmatu ilçesinde bulunan imam Ahmet mezarlığına gömülmüştür. Vefat etmeden önce yanına aldığı yeğenine tüm servetini yoksul insanlara dağıtmasını ve şiiirlerine sahip çıkıp onları bir kitap haline getirmesini vasiyet etmiştir. Yeğeninden aldığımız bilgilere göre şiiirlerini toplayan olmaması sebebiyle birçok şiiiri kayboldu. Biz, bu sebeple dergilerin arşivine ulaşarak geniş bir tarama yapıp elde ettiğimiz kaynaklardan faydalanarak şairin şiiirlerini büyük oranda toplamış bulunmaktayız (Büşra Vendavî, Kişisel İletişim, 13 Nisan 2020).

3. 2. 2. Eserleri

Kifri'nin kızı Tuzhurmatu'nun gelini olan şair Şekibe Vendavî'nin şiiir türünde basılmış eseri yoktur. 1970'li yıllarda tek nüsha olan şiiirlerini İstanbul'da bir yayınevine teslim eden Vendavi'nin şiiirleri kaybolmuştur. Üzülerek memleketine dönen Vendavi şiiirlerini *Yurt Gazetesi* ve *Kardeşlik Dergisi'nde* yayımlamıştır.

3. 2. 3. Edebî Kişiliği

Çocukluğundan beri edebiyat meraklısı olan Vendavî, başta Fuzulî olmak üzere büyük şairlerin eserlerini okuyarak kendisini geliştirmiş ve ilk şiiirini 1950 yıllarında yazmıştır. Gençlik yıllarında modern edebiyatı önemseyen Vendavî şiiirlerinin çoğunu serbest nazım şekliyle yazmıştır. Şair Vendavî, öğrenci olarak başkent Bağdat'ta ve Kerkük'te bulunduğu yıllarda birçok edebiyatçılarla festival ve şiiir şölenlerine katıldı. Sadece şiiirle değil tiyatro ve ressamlıkla da uğraşmıştır. Ayrıca yurt dışında İstanbul ve Kuveyt'te katıldığı programlar da vardır. Şiiirlerinde içerik olarak milletin sıkıntısını, dert ve kederini yazan Vendavî en önde gelen Türkmen kadın şairlerden birisidir. Şiiirlerini en çok Tuzhurmatu ilçesinde çıkan *Yurt Gazetesi*, Bağdat'tan çıkan *Kardeşlik Dergisi*, Kerkük'te çıkan *Birlik Sesi* ve *Afak gibi dergilerde* yayımlamıştır (Büşra Vendavi, Kişisel İletişim, 13 Nisan 2020). Irak Türkmen Edebiyatı'nın büyük üstatlarından olan iki öncü isim olan Abdüllatif

Benderoğlu Şair Vendavî'yi Şu sözlerle ifade etmiştir “ *Şekibe Vendavi, Şiir yaratıcılığını sürdürmüŐ olsaydı, çağdaş Irak Türkmen serbest Şiirinde Nesrin Erbil'in bıraktığı boŐluđu daha etkili ve güzel bir biĉimde doldurabilirdi. Ne yazık ki bu alanda aksamayı yeğ tuttu ve yaprakların dökülmesiyle bir kötümserliğe kapıldı. İyimserliği düŐünmeden uzun bir süre Şiir yazmayı bıraktı. Yirmi yıldan beri baŐyazarı olduğum Yurt gazetesine kadınlar tarafından gönderilen Şiirleri iyice okuduğum iĉin ne yazık ki birkaç bayan Şairlerimizin bu alanda başarı sağladığını duydum. Őmit ederim ki kızlarımız, oğlanlarımızla yariŐmalarını sürdürmekten geri kalmassınlar” (Benderoğlu, 1989, s. 386-388).*

3. 2. 4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar

3. 2. 4. 1. Psikolojik ve Bireysel Temalar

Şair Vendavî 2001 yılında vefat ettiğinden dolayı birĉok Şiiri kaybolmuştur. Biz, bu ĉalıŐmamızda geniş bir tarama yaparak elde ettiğimiz kaynaklardan yararlanarak Şairin Şiirlerini inceledik. Vendavî'nin modern Türkmen edebiyatında büyük emeği vardır. Şiirlerinde toplumsal konuların yanında bireysel konulara da yer vermiştir. İŞlediği bireysel konular ise Şunlardır: Özlem, sitem, aşk, keder, tabiat... vs.

YALAN

“Her Şey... yalan...

Hayat, sevgi, inan

Sözlerin, gliŐn her an

Yalan gölgesinden korkan gibi

Arı evin drten gibi

O ozandan kaĉmak gibi

Uzun yıllar ömrüm alan

Saĉlarıma ağlar salan

DüŐünmeden falan, filan

Kandım güzel sözlerine”

(Köprülü, 1993, s. 25).

Vendavî “*Yalan*” başlıklı şiirinde konuşma dilini kullanmıştır. Şiirde sitem ve ayrılık söz konusudur. “*Her şey ...yalan, hayat, sevgi, inan, sözlerin gülüşün her an*” hayata karşı ümitsizliğe kapılan şair, değer verdiği bir kişiyi veya ayrıldığı sevgilisine üzülen sitem etmektedir. Her daim yanında olmasına rağmen, güvendiği kişi onu aldatmış, beraber oldukları zamanlar ona verdiği tüm sözleri unuttuğunu ifade etmektedir. “*Kandım güzel sözlerine*” şiirde, söylediği güzel sözlere kanarak sevdiğine güvenen ve sevdiği kişi uğruna her şeyi gözü alan insanın içine düştüğü durum anlatılır.

HAZAN

“Esmesin rüzgâr

Uçan kuşlar yolculuğa ayak varmadan

Hasret dolu, keder dolu

Gurbetteki güller dönmeden...

Gelmesin hazan mor damarlı dağlar

Dökülen yapraklar ve iki avuç dolusu

Gözyaşlarıyla nale aydın bülbüller

Gülmeden gelmesin hazan.”

(Vendavî, 1973, s. 21)

Şair Vendavî'nin “*Hazan*” başlıklı iki şiiri vardır. “*Hazan*” kelimesi Farsça'dan alınmıştır. Bu kelime Sonbahar (Güz) anlamındadır. Sonbaharla birlikte tabiatta güller solup yeşillikler sararmaktadır. O yüzden ki edebiyatçı veya şair sonbaharı “*hüzün*” imgesi ile bir tutarak kendisini ifade etmektedir. Şair Vendavî, bu şiirinde uzun yıllar boyunca yaşadıklarını bize aktarmaktadır. Yorgunluk, gurbet, keder, içeren “*Hazan*” şiirini karamsarlıkla ümitsizliğe kapılarak yazmıştır. Bu şiirde “*hazan*” benzetmesi, bir sevginin yurt içinde başlayıp, yurtdışında uğursuzlukla sonuçlanmasıdır. “*Hazan*” ifadesi, bir yaşanmışlığı bir imgeye dönüştürmektedir. “*Hazan*” benzetmesi, şairin gurbette olduğu, hastalığa yakalandığı ve yolun sonuna geldiğini de ifade etmektedir.

3. 2. 4. 2. Toplumsal Temalar

1991 yılından sonra Bağdat yönetimi dışında kalan memleketi Kifri'ye giremeyen şair Vendavî Kifri'ye daima bir özlem duygusu besleyerek şiirler yazmıştır. Şair Vendavî'nin işlediği toplumsal konular ise şunlardır: Millî/manevî değerler, vatan sevgisi, Türkmen kadınları, dil sevgisi...vs.

ŞEHİTLERİN MEZARINA ZİYARET

*“Kutsal mezar, küçük taş
Yürekçiğim size yoldaş
Koynun aç kutsal mezar gireyim
Şehitlerim koynundadır
Boynun ver bana öpeyim mert şehitler!
Sırma saçlar koynundadır
Kara toprak nasıl aldın şehidimizi?
Bırak. bizimle... yaşasın
Kara toprak ne hainsin, açıl şehit bize gelsin ”*
(Vendavi, 1966, s. 34).

Vendavî'nin “Şehitler Mezarına Ziyaret” şiirinde, bir şehitliği ziyareti sırasında hissettiklerini dile getirmiştir. Bu şiirde, şehitlerin mezarını ziyaret eden Vendavî yoğun duygular içindedir ve toprağa sitem etmektedir. “*Koynun aç kutsal mezar gireyim*” diyerek üzüntüsünü ifade eden şair, “*sırma saçlar koynundadır*” ifadesi ile genç yaşta şehit olanların toprağın koynunda olduğunu söyler ve “*Kara toprak ne hainsin*” diye acı ile toprağa seslenir. “*Açıl şehit bize gelsin*” mısradan ise kaybettiği kişiye özlem duymaktadır. Mezarı sitem ederek şehit olan kişinin özelliklerini ifade etmektedir.

TÜRKMEN KIZINA

*“Sayın bayan darılma
Yazınca yazarım ben
Bunları yazmam için
Zorluyorsun beni sen Türkmen kızı,
Türkmen'sin, neden dilim bilmezsin
Gece gündüz durma sen ta ki dilin bilesin
Öğren dilin ta...dili öğretesin*

Bu uğurda durma, yan milletin şeması sen

Durma, durma ey sevgilim”

(Küzeci, 2010, s. 36) .

Şair Vendavî, hitabet üslubu ile yazdığı “*Türkmen Kızına*” şiirinde Türkmen kızlarına seslenmektedir. Hayatta kadınların rolü ve yeri çok büyüktür. “*Sayın bayan darılma*” Şiirde kadınlara karşı bir sitem de vardır. Kadınlardan kendilerini ezik konumda hissetmemelerini ister. “*Öğren dilin ta...öğretesin*” Vendavî’ye göre, her bir kadın bir okuldur. Bir kadın evi, toplumu eğiten ilk medresedir. Şairin yaşadığı coğrafyalarda ana dilinin resmî bir şekilde kullanılmamasından dolayı insanların bazıları kendi ana dilini öğrenmekten geri kalmıştır. Bu konuya vurgu yapan Vendavî, şiirde kadınlara bu toplumsal görevlerini hatırlatır. “*Durma, durma ey sevgilim*” onlara yazdığı bu şiirle moralmen yükseltmeye çalışır. Son mısralarında Türkmen kızını gül ve sümbüle benzeterek değerli kılmıştır.

3. 3. KADRIYE ZİYAİ (1950-)

3. 3. 1. Hayatı

Irak Türkmenlerinin öncü kadın şairlerinden biri sayılan Kadriye Ziyai, 1950 yılında Türkmenlerin yoğunlukla yaşadığı Kerkük’ün Korya mahallesinde dünyaya göz açmıştır. Babası Kerkük’te ilahileriyle tanınan Mehmet Enver Bey, annesi ise Sabriye Hanım’dır. İlk ve ortaokulu Kerkük’te tamamladıktan sonra kız öğretmen okuluna girmiştir. Mezun olduktan sonra 1978’de Kerkük’ün civarında bulunan ve Bayat köylerinden biri olan Bastamlı Köyü ilkokuluna öğretmen olarak atanmıştır.

1976 yılında Güzel Sanatlar Müfettişi olan Mehmet Kasım Bey ile evlenir ve ondan iki kız bir erkek çocuğu olmuştur. Gönül (Türkçe öğretmeni), Çağlar El-Türkmeniye El-İrakiye kanalında Türkmençe bölümünde spiker, Sönmez ise Türkmen güçleri Kerkük kalkanı kuvvetlerinde askerdir. Şair Kadriye Ziyai’nin eşi Mehmet Bey 2013’te vefat etmiştir. Kadriye Ziyai, babası Mehmet Enver Ziyai’nin Kerkük’ün tanınmış bilgin ve din adamlarından biri olması nedeniyle babasının etkisi ve eğitimi altında yetişmiştir. Ziyai, edebiyat araştırmacılarınca dönemin kadın şair ve yazarları arasında en yetenekli şairlerden birisi olarak görülmektedir.

2001 yılında isteği ile emekliliğe ayrılan Kadriye Ziyaî, 2003'ten bu yana Deniz Türkmen Kadınlar Birliği Başkanı olarak görevini sürdürmektedir. Başkanlığını yaptığı bu kurumda Türkmen yetkililer ve uzmanlar yoluyla ulaştıkları bütün Türkmen ili ve ilçelerinde Türkmen kadınları için farklı alanlarda din, dil, sosyal ve edebiyat. Türkmen kadınlarının geleneksel yaşam tarzı, giyim kuşam, evlenme merasimleri ve el işlerini göstermek ve yaymak için etkinlikler yapmaktadır. Etkinlik, kurs, seminer ve çalıştay düzenleyen Kadriye Ziyaî bu programlara katılan kadınlara sertifika ve katılım belgeleri vererek onları mutlu etmekle beraber sosyal hayatın içinde yer almalarını da sağlamaktadır.

Ayrıca Kadriye Ziyaî, her zaman Türkmen şehit ailelerinin, yoksul insanların ve hasta kadınların maddi ve manevi olarak yanında yer almıştır. Kadriye Ziyai'nin Kerkük mahkemesinin izniyle düzenlediği bir başka yardım faaliyeti ise boşanmış üç yüz aile çocuklarının belli günlerde bu kurum aracılığıyla buluşturulmasıdır (Kadriye Ziyai, kişisel iletişim, 25 Şubat 2020).

3.3.2. Eserleri

3.3.2.1. Şiirleri

1. *Gönül*, 1989 Bağdat.

3.3.2.2. Öyküler

1. *Küçük Arkadaş*, Firyal Müderris ve Pakize Sıddık, 1973 Bağdat.

2. *Kadınların Hayatında* (Öykü kitabı).

(Kadriye Ziyaî, Kişisel İletişim, 03 Mart 2020).

3.3.2.3. Yer Aldığı Antolojiler

1. *Çağdaş Türkmen Kadın Şairler*. Dr. Faruk Faik Köprülü. 1993. Bağdat.

2. *Solmayan papatyalar*. Dr. Şemsettin Küzeci. 2010. Ankara.

3. *Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi*. Kasım Sarıkahya 1978. Bağdat.

4. *Irak'ta çağdaş Türkmen Şiiri*. Dr. Mehmet Merdan.

5. *Kerkük Hatırasında Kadınlar*. Dr. Abdülkerim Halife.

6. *Irak Türkmen Edebiyatının Altın Çağı*. Esat Erbil.

7. *Nevruz Çiçekler*. Dr. Şemsettin Küzeci. Ankara

(Kadriye Ziyaî, Kişisel İletişim, 03 Mart 2020).

3.3.2.4. Üyeliği Olan Kuruluşlar

1. Irak yazarlar ve edebiyatçılar Birliği üyesi.
2. Türkmen edebiyatçılar örgütü üyesi.
3. Işık dergisi heyet üyesi.
4. Kerkük İncileri dergisi yapımcı ve yazarı.
5. Genç Türk edebiyatçılar üyesi.
6. Irak Türkmen Meclisi üyesi.
7. Türkmen Kadınlar Birliği kurucu ve başkanı, 2003'ten bu güne.
8. Modern Türkmen Kadın Edebiyatından. Vahittdin Bahattin 2011.

(Kadriye Ziyaî, Kişisel İletişim, 03 Mart 2020).

3.3.2.5. Aldığı Ödüller ve Sertifikalar

1. İkinci uluslararası Türkiye sanat platformu 2015 başarı ödülü.
2. Uluslararası Ankara kültür sanat şöleni başarı/onur belgesi. 2014
3. El-İrakiya El-Türkmaniye kanalı 8 Mart kadın günü plaketi.
4. Yurt dışındaki Iraklı doktorlar derneği teşekkür namesi.
5. Konya Meram belediyesinden teşekkür name.
6. Eskişehir valisinden teşekkür name.
7. Dr. Şemsettin Küzeci Irak Türkmen Gazeteciler Cemiyeti başkanı teşekkür name.
8. Dr. Şemsettin Küzeci Kerkük kültür derneği kurucu genel başkanından onur Belgesi.
9. Dr. Ş. Küzeci Kerkük kültür derneği başkanı onur “Nevruz çiçekleri” onu belgesi.
10. Türkiye sanat Birliğinden Hizmet şeref belgesi.
11. İslam kültürünün başkenti olan Necef El-Eşref projesinin yönetiminde Kadın ve Çocuk Komitesi'nden teşekkür belgesi.
12. El-Cevahiri Kültür Derneği'nden teşekkür belgesi.
13. Ortadoğu Haklar ve Özgürlükler Federasyonu, Ortadoğu'daki en etkili 100 kişiyi onurlandırıyor.
14. Halkla ilişkiler, eğitim vizyonu ve toplum gelişimi için ortak makamlardan teşekkür belgesi
15. Telafer'in kurtuluş münasebetiyle düzenlenen Türkmen şiir festival plaketi.

17. Kerkük Edebiyat ve Yazarlar Birliği Başkanı Sn. Sedat Haşim teşekkür belgesi.
18. Kerkük Kùltür Evi Mùdùrù Sn. Yusuf Tayyip Salihli'den takdir belgesi.

(Kadriye Ziyaî, Kişisel İletifim, 03 Mart 2020).

3. 3. 3. Edebî Kişiliği

şair Kadriye Ziyaî, Babası Mehmet Enver Ziya Kerkük'te tanınmış bilgin şahıslarından biri olması nedeniyle onun etkisi altında büyüdü. Çocukluk yıllarından beri babasının kùtùphanesinden, dil, tarih ve edebiyat kitaplarını okuyarak, ünlü Arap çağdaş şairlerinden Nazar Kabbani'den etkilenmiştir. İlk Arapça serbest şiir yazan Ziyai, 1964 yılında Bağdat'ta yayımlanan Kardeşlik dergisinde ilk şiiri olan Eltayf'ı yayınladı. Daha sonra Fuzulî, Namık Kemal, Ziya Gökalg ve Yunus Emre gibi Türk Edebiyatında büyük şairlerin eserlerini iyice okuyup kavrayarak kendini geliştirdi. Böylece Ziyaî eski Türkçe harfleriyle (Osmanlıca) ve Türkiye Türkçesiyle şiirler yazmaya başlamıştır. Ziyaî'nin üzerinde Irak Türkmen edebiyatının büyük şairlerinden Nesrin Erbil ve Mehmet İzzet Hattat'ın da etkisi vardır. Zaman geçtikçe Ziyaî Türkmen kadın şairler arasında kabiliyetli ve öncü şairlerden biri olarak kendini kanıtlamıştır.

Hece ve serbest ölçüde şiir yazan Kadriye Ziyaî, şiirlerinde toplumun yaşadığı sıkıntılarını ve Türkmen davasıyla ilgili konulara çok yer vermiştir. İşlediği konular yurt hasreti, şehitlik, bayram coşkusu, yurt ve toprak sevgisidir. Ayrıca Ziyaî, doğa güzelliğini tasvir ederek şiirlerinde mesajlar vermeye çalışmıştır. Yurtdışı ve yurtiçinde birçok festivallere katılan Ziyaî şiir ve yazılarını genellikle Bağdat'ta yayımlanan Kardeşlik, Kerkük'te yayımlanan Türkmen Yazarı, Türkmen Bohçası, Işık, Kerkük İncileri ve Türkmeneli dergilerinde yayımlamaktadır. Ziyaî şiirle yetinmeyerek öykücülük ve düz yazı dalında da oldukça başarılı görölmektedir. Halk arasında yaşanın olayları, sade halkın anlayacağı sözcüklerle öykülerine yansıtarak öykücülüğüne başka bir güzellik vermiştir. şair Kadriye Ziyaî, Irak Türkmen Edebiyatına diğer kadınlara göre bol, verimli şiir ve öyküleriyle büyük katkı sağlamıştır. Irak'ta Türkmen Kadınlar Birliği Başkanı olan Ziyaî, tüm Türkmen kadınlarını temsil etmektedir (Kadriye Ziyaî, Kişisel İletifim, 01 Mart 2020).

3. 3. 4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar

3. 3. 4. 1. Psikolojik ve Bireysel Temalar

Kadriye Ziyaî 2003 yılından bugüne Deniz Kadınlar Birliğinde gördüğü birçok olaya etkilenmiştir. Şiirlerinde bireysel duygularını da ortaya koymuştur. Şiirlerinde işlediği konular şunlardır: aile sevgisi (Anne, Bacı) tabiat ve mevsimler (Bahar, Güneş, Gül, Hazan, Bulutlar, Baharlar, Dağlar, Güzle Ben, sevgi (Bir Sevgi İstiyorum, Vefasız, Kocaman Aşka, Sevda), özlem (Bir Özlem, Arzu) dilek (Bir Sevgi İstiyorum, Ümit, Bilsen)...vs.

GÜZLE BEN

*“Güz rüzgârlarına kaptırdı beni
Aldı içimden huzurumu,
Yalnızlığımı vurdu kasırgalar
Tufanlara elimi yıllarımın neyini saysan eğer
Nicesini düğümlü çıkar baştan
Bir güz günü avuçlarımda sararmış
Seyran eder derdimi
Güz rüzgârlarına kaptırdı beni
Aldı benden gözlerimin nemini
Bekletti bana bahar gelişini
Bekledim, bekledim, bekliyorum hala
Bir gün gelir ardınca da sürünür izi belki
Ne dert kalır, ne yalnızlık*

(Sarıkahya, 1978, s. 314)

Şair Ziyaî “Güzle Ben” başlıklı şiirinde insanların mevsimlere benzediğini ortaya koymaktadır. “Aldı içimden huzurumu” Güz mevsimi gelmesiyle birlikte insanın ruh hali çöküşe uğramaktadır. Bu mevsimin insan psikolojisi üstünde yarattığı etkidir. Güz mevsiminde yapraklar dökülür, çiçekler sararır, yeşile ait olan ne varsa çekip gider ve evren tam bir hüznün havasına bürünür. Her insanın bir güz mevsimi vardır. İnsanın ruhunu soldurur, esen sert rüzgârlarıyla oradan oraya savurur. Güz mevsimi içine kapanan bireyi bunalımlı ruh haline doğru sürükler. Güz mevsimi yapısı gereği karanlıktır. Şiirin anlamına baktığımızda güz mevsiminin içine kapanmış bir

hayatı gözlemleriz. Güz, ruha azap etmekte, ruhu yalnızlığa, eleme sürüklemektedir. Ömrünü güze kaptıran şairin yılları elinden çalınmış gibi bir mesaj vermektedir. Yıllar anlamını yitirmiş, yıllardan geriye kocaman bir boşluk kalmıştır. Bir avuç huzursuzluk ve mutsuzluk kalmıştır.

RUHLAR BAYRAMI

“Dün bir cennet bağında

El ele bir yiğitle

Uçarak çırpınarak

Geziyordum, geziyordum

Gökte ruhlar bayramı

Birde gülüşler bağ, bağ

Ellerde kan coşuyor birleşiyordu

Gönüllerde tatlı tatlı duyguların tufanını

Seziyordum yiğidimle bir ak bulut üstünde

Karşımızda tunç güneşin hasreti.

Suda balıkların susuzluğu

Ayaklarımız altında yolların ilk adımı

Kayalara yaslanan saçak, saçak

Yosunlara bakıyorduk.”

(Ziyaî, 2008, s. 66)

Ziyaî'nin “*Ruhlar Bayramı*” şiirinde yaşanan ya da hayal edilen bir olay, duygu kavramı adı altında yoğrularak yansıtılması söz konusudur. “*Seziyordum yiğidimle bir ak bulut üstünde*” sezgi duygusuyla başlayan, şairin anlatmaya çalıştığı yaşanan coğrafyada imkânsızlıkları karşı umut koymaktır. Umut, yaşamak için ihtiyaç duyulan bir kavramdır. “*Suda balıkların susuzluğu*”. Bu noktada şair tarafından anlatılmak istediği arasında bir zıtlık vardır. Yiğitlik kavramı gücü temsil etmektedir. Birlik ve beraberliği simgelemektedir. Sevgi atına binmek, her engeli aşmakta öncüdür. Dağları, denizleri ve ormanları aşmak ancak sevgi dolu bir ata binmekle mümkündür. Sevgi birinci koşuldur. Sevgi, kötülöklere ve zulme karşı giyilen en korunaklı zırh konumundadır. Yitip giden onca insanın ruhu geçmişte, şimdi de ve gelecekte süzölüp durmaktadır. Acı çeken ruhların yansımalarını şair hissetmekte ve bunu anlatılabilecek en etkili yöntemle dile getirmektedir.

BİR SEVGİ İSTİYORUM

*“Bir kaç yıl önce
Dünyam başka biçmişti
Geceler daha kısa
Güneş ise Doğu’dan doğar mıydı?”*

(Ziyaî, 2008, s. 17).

Şair “*Bir Sevgi İstiyorum*” şiirini yakarış üslubu ile yazmıştır. Ziyaî bu şiirinde umut ve Bekleyiş içindedir. “*Güneş ise Doğu’dan doğar mıydı*” Eskiden doğan güneş şimdi doğmuyor kısa geceler geçmiyor, bu cümleleri ancak bir değer verdiğini kaybettiği için kullanır insan şairde kaybettiği kişiyi özlemle anmaktadır. Yalvarış, yakarış içinde olan şair Allahtan kendisine dertlerinin hafifletmek için yardım etmesini arzulamaktadır.

3.3.4.2. Toplumsal Temalar

Milli duyguya sahip olan kadın şairimiz Kadriye Ziyaî birçok toplumsal konu işlemiştir. Sürekli toplum arasında kaynaşarak toplumu ve sıkıntılarını yakından takip etmiştir. Şiirlerinde işlediği toplumsal konular ise şunlardır: vatan sevgisi (Telafer, Toprak, Kale, Bastamlı), Türkmen kadını (Biz kadınlar), şehitlik (Şehitler Hatırası, Şehitlerin Ardından), hayat (Hayat, İnsan, Bayramdır)...vs.

BİZ KADINLAR

*“Biz kadınlar
Ulu Tanrının bu zalimce evrene
Saçtığı rahmet damlalarıyız .
Biz kadınlar, güzel Allah’ın yarattığı
En güzel güllerden güzel
Serin meltemlerden nazlı
Ve .. sarp dağlardan güçlü yaratıklarız.
Biz kadınlar, baharı andıran mevsimleri bezeden
Ümitsizlikler içinden ümitler yaradan,”*
(Kadriye Ziyaî, Kişisel İletişim, 13 Mart, 2020).

Ziyaî “*Biz Kadınlar*” adlı şiirinde kadınların bu dünyada merhametin simgesi olarak görüldüğü dile getirilmiştir. Dünya kadınlar için zulümle dolu bir yerdir. Kadınlar ise bu zulmün karşısında duran merhamettir. “*Ulu Tanrı*” ifadesi kullanılarak, kadının Tanrı tarafından merhametle kutsandığını gösterir. Şiire göre; kadın Tanrı tarafından yeryüzüne gönderilmiş bir mucizedir. Zulüm ve merhamet zıt kavramların bir arada verilmesi, birden fazla anlam taşımaktadır. Birinci anlamı pekiştirmek, ikincisi ise dünya üzerinde kadına uygulanan şiddeti gözler önüne sermektir. Bundan önce incelemede Allah’ın adı zikredilmişti. İnançlara olan bağlılığın göstergesi olarak kabul edilebilir. Şair bundan sonra güzellik zikretmiştir. Bir yandan Kadının yapısı gereği duygusal oluşuyla da bir bağlantı kurulmuştur. Daha sonra kadının nazlı bir niteliğe sahip olmasının yanında bir sonraki dizede geçen ve sarp dağlardan güçlü yaratıklarız” diyerek kadının güçlü olduğunu da vurgular. Serin meltem rüzgârları kadar nazlı olan kadın, sarp dağlar kadar da güçlüdür. “*Biz kadınlar, baharı andıran ...*” kadının nitelikleri, özdeşleştirildiği kavramlar üzerinde durulmuştur. Kadın mevsimlerden bahara benzetilmiştir. Şiirin son mısralarında, dünya üzerinde yaşayan her canlının bir arada yaşayışı kastedilmiştir. Mutluluğa giden yolun taşıyıcısı durumunda olan kadının yükü büyüktür.

UFUK SENFONİSİ

*“Yine göründü ufuk
Bulutlar bizim gök de aylarca uyur kalır
Aylarca da sürünür
Yine açıldı şafak
Üzüldü yıldızlar alabildiğine
Güneş müjdeledi bülbülleri
Gök de yeşerdi renkler
Bestelendi seher renkli senfoniler
Yine döndü güvercinler her bahar gibi
Aktı sular serin serin
Sallandı nazlı başaklar
Rengi kaldı bizim gök de
Altınlaştı, sarılaştı”*

(Ziyaî, 2008, s. 15)

Şair “*Ufuk Senfonisi*” başlıklı şiirinde aylarca sürünüp giden bulutlar, yaşanılan kasvetli havayı dile getirmektedir. Yaşanılan coğrafyanın bahtı karalığı ile ilgili bir durum betimleme yoluyla anlatılmıştır. “*Yine açıldı şafak ...*” Şiirinin ilk kısmından başlayarak devam eden mısralarda, müjdelenen bir mevsimin habercileri öne sürülmüştür. Şafağın açması, güneşin bülbülleri müjdelemesi, gökte renklerin yeşermesi, bu mevsimin habercisi olmuştur. Baharın gelişiyile beraber insanın içine dolan o coşku ve heyecan, seher renkli senfonilerin oluşumuna ortam sağlayacak oluşumdur. “*Yine döndü güvercinler her bahar gibi*” Baharın gelişiyile doğanın içinde bulunan her canlının hareketlenişi dile getirilmiştir. Bahardan yaza geçişin aşamaları anlatılmıştır. Bahar rüzgârıyla nazlı nazlı süzülen başakların renginin gökyüzüne doğru yükseldiğini ve mevsimin değişmesiyle altın rengine dönüştüğünü dile getirir. Bahar her ülkeye geldiği gibi şairin yaşadığı coğrafya’ya da uğramıştır.

TELAFER

*“Ne zaman görürüm seni
Dalarım dilinin türküsüne
Sazlar, sözler, ninnilerinle uyurum ...
Kızın oğlun dedelerin
Bana masalını söyler atlıları yiğitleri uyurum ...
Salkaram dağlar ardından
Güneşin gelin geldiği an Telafer ülkesine.”*
(Küzeci, 2006, s. 235).

Şair Ziyaî’nin bu şiirinde Telafer’e duyduğu özlem söz konusudur. Telafer; Türkmenlerin yoğunlukla yaşadığı Irak’ın en büyük ilçesidir. “*Ne zaman görerim seni*” özlem duyduğu veya görmek için arzu ettiği bu şehri vasıf etmektedir. Farklı metaforlar kullanarak dilinin ya da şivesinin farklı olduğunu, sazların olmasını, saz metaforu ile kimliğini kanıtlamaktadır. Bu zulüm görmüş kentten uzak olan şair oraya gidip güzel sözlerini duymak ve orayı görme arzusundadır. Kızlarının gelenek ve göreneklerini merak eden şair oğullarını ve dedelerini de unutmamaktadır. Atlıların, yiğitlerin masalını dinlemek isterken bu şehrin birinci dünya savaşında İngilizlere karşı mücadele başlattığını vurgulamaktadır. “*Salkaram dağlar ardından*” önünde engellerin, mani olan sebeplerin olduğunu söylemektedir. Şair güneş kavramını kullanarak ümit etmektedir.

3. 4. MÜNEVVER MOLLA HASSUN (1953-)

3. 4. 1. Hayatı

Münevver Molla Hassun 21 Ocak 1953 yılında Türkmen yurdu Kerkük'ün Musalla mahallesinde dünyaya geldi. Babası Kerkük'te tanınmış öncü din adamlarından Hüseyin Bey, annesi ise Nazime Hanımdır. Şair Türkmen ailelerinden biri olan Kölemen ailesine mensuptur. İlkokulu El-Merkeziye İlkokulu'nda, ortaokulu Kale Ortaokulunu da okuduktan sonra, Kerkük'te öğretmen okuluna girmiştir. 1969 yılında Kerkük öğretmen Okulu'ndan öğretmen olarak mezun olmuştur. El-Hurra Üniversitesi'nde Arap Dili ve Edebiyatı üzerine lisansını tamamlar ve 1973 yılında Arap dili öğretmeni olarak göreve başlamıştır. 1972 yılında petrol şirketi, başmüfettişi olan Haşim Hürmüzlü ile evlenmiştir. Emekliliğe ayrılan Haşim Hürmüzlüden Dr. Mehmet Hürmüzlü, Dr. Taha Hürmüzlü, Neşe Hürmüzlü (Öğretmen) ve Şeyma Hürmüzlü (Mühendisi) dört çocuğu vardır. Şair Hassun, edebiyat alanında ilk adımını 1970 yılında atmıştır. Önce hoyrat daha sonra şiir ve düzyazı yazmaya başlamıştır. Gazetecilik ve edebiyat alanında, Arapça ve Türkçe ürünleri, inceleme, düzyazı, tiyatro, şiir ve horyatlar yazarak Irak, Türkiye, Azerbaycan ve bazı Arap ülkelerinin, muhtelif dergi ve gazetelerinde yayımlanmıştır. Türk ve Arap yazarları tarafından yazı ve kitapları değerlendirildi. Yazı ve şiirleri Irak'taki okullarda ortaokul 3 ve lise 3 sınıflarının ders kitabında yer almaktadır. Şair Molla Hassun İlk Arapça şiirini 1980 yılında *El-Hedba* gazetesinde, Türkçe şiir ve eleştirilerini ise *Yurt gazetesi*, *Kardeşlik ve Türkmen Yazarı Dergilerinde* yayımlamıştır. Üzerinde babası ve edebiyatçı Abdülaziz Semin Beyatlı'nın ve büyük etkisi vardır.

Genç yıllarında babasından büyük şair Fuzulî'nin şiirlerini dinleyen Hassun usta edebiyatçı Abdülaziz Semin Beyatlı'dan da şiir türlerini öğrenmiştir. Hassun 30 yıl boyunca Arapça öğretmenliği yapmıştır. Aynı zamanda birçok sayıda öğrencilere hitap ve şiir okuma sanatını öğretmiştir. Öğrenciler'in bir kısmı Irak çapında festivallere katılarak yüksek bir seviye kazanmışlardır. 2003 öncesi Saddam rejimi baskısından dolayı şiirlerini yayımlayamayan şairler 2003 sonra edebiyat alanında özgürlük kazanmıştır. Bu dönemde şair daha çok yurtiçi ve yurtdışında bulunan gazete ve dergilerde eserlerini yayımlanmıştır. Saddam rejiminden kısa bir süre sonra okul müdürü olarak görev yaptı ve Eğitim Genel Müdürlüğünde müfettiş olarak atanmıştır. 2016 yılında emekliliğe ayrılan Hassun yurtiçi ve yurtdışında birçok program

sunmuştur. Türkiye Erciyes Üniversitesinde (Türkmen okulları) başlıklı seminer sunan şair yurtiçinde de milleti geliştirmek için elinden geleni en iyi şekilde ortaya koymuştur. Ayrıca müfettişlik yaptığı dönem edebî kabiliyet bulduğu öğretmenleri edebiyata teşvik eder, yazdıkları şiirleri düzeltmeye çalışmıştır. Babası Abdülvahap beyin kütüphanesini kendisine hazine tutup yararlanan şairimiz ondan Kuran ilmi, Belagat, Tecvit ve Telaffuz dersleri almıştır. (Münevver Molla Hassun, Kişisel İletişim, 10 Şubat 2020).

3. 4. 2. Eserleri

3.4.2.1. Şiirleri

1. *Bitmeyen Çile*, eski Osmanlıca, 2001 Bağdat.
2. *Dumanlı Limanlar*, Türkçe ve Arapça. 2002 Bağdat.
3. *Gönül Zirvesinden*, Türkçe divanı. 2019 Bağdat.
4. *Susuzluk Tılsımları*, Arapça, 2016 Bağdat.

3.4.2.2. Edebiyat Üzerine Tenkit ve Yazıları

1. *Kıraat ve Rua*, Arapça ve Türkçe kitapların inceleme ve değerlendirmesi 2010 Kerkük.

3.4.2.3. Tarihler

1. *Şanlı Tarihimiz*, Okul kütüphaneleri için yazılmış 2016, Kerkük.

(Münevver Molla Hassun, Kişisel İletişim, 16 Şubat 2020).

3.4.2.4. Ortaklaşa Şiir Divanları

1. 2000'de (*Kerkük'ten 9 şair*). Arapça şiirler (ortaklaşa)
2. 2013'te (*Rafif El Türeyya*). Arapça şiirler (ortaklaşa)
3. 2014'te (*Yağmur Parmaklar*). Arapça şiirler (ortaklaşa).
4. 2013'te (*Nazik El-Melaike Yarışmasında Kazananlar*) (ortaklaşa).
5. 2014'te (*Kerkük Şairlerin Gıtarı*). Behçet Gamgin. Arapça şiirler (ortaklaşa).
6. 2018'de (*Kuşların Ağlamak Mevsimi*). Arap Dünyası Şairleri. Yaratıcılık Merkezi. Arapça şiirler (ortaklaşa) Mısır.

İki ünlü eleştirici, Elvan El Selman ve Dr. Cemal El Cenabi Edebî yazılarıyla ilgili iki eleştiri kitabı yayınladılar, ayrıca çok sayıda başka edebiyatçılar edebi yayınlarında edebi kişiliğini, şiir ve yazılarını ele almışlar.

(Münevver Molla Hassun, Kişisel İletişim, 16 Şubat 2020).

3.4.2.5. Yer Aldığı Antolojiler

1. İki yazı diliyle Arapça ve İngilizce olarak, 100 Irak'lı Şair ile biyografi ve Şiiri (*Modern Irak Şiir Antolojisi*) Eserinde yayınlanmıştır. Herkes İçin Kültürel Derneği, 2012.
2. *Irak'ta Türkmen Edebiyatı*, Kasım Sarıkahya. 1987.
3. *Çağdaş Türkmen kadın Edebiyatçıları*, Faruk Faik Köprülü.1993
4. *Kerkük'te Tanılanalar Ansiklopedisi*. İzzettin El-Muhammedi. 2007
5. *Çağdaş Irak'lı Kadın Edebiyatçılar ve Yazarlar*. Cuvat Abdul kazım Muhsin 2004.
6. *1911-2006 Çağları Arasında Irak'ta Türkmen Basını*. Dr. Nusret Mardan. 2010.
7. *Kerkük'te Basın Rehberi*. 1911-2011. Sabah Bezirgan. 2013.
8. *Kerkük, Bu Şair ve Edebiyatçıların Aynasında*. Vahdettin Bahattin. 2013.
9. *Geniş Kültür ve Basında Türkmen Yüzleri*. Vahdettin Bahattin. 2013.
10. *Modern Türkmen Şiirine Bakış*. Eleştirili çalışmalar ve görüşler. Faruk Köprülü.
11. *Biyografi ve Kasideleri (Arap Şairlerinin Büyük Ansiklopedisi)* Eserinde yayınlanmıştır. 1956-2006. Ribat. Hazırlayan Faslı araştırmacı ve yazar Fatma Boharaka.
12. *Türkmen Yazarlar Sözlüğü*, 2004'ten – 2014'de kadar, 2. Bölüm. 2015. Hüseyin Sözlü
13. *Kerkük Şairleri*. Şemsettin Küzeci. 2015
14. *Nevruz Çiçekleri*. Şemsettin Küzeci. 2015
15. *Şahsiyetler ve Metinler*. Vahdettin Bahattin. 2016
16. *Irak Edebiyatçıları ve Kültürel Ürünleri*. İbrahim Koryalı. .2011.
17. *Kadını Anlatım*. Elvan El-Selman. 2016.
18. *Bitmeyen Deniz Horyatlar*. Ahmet Yanar. 2014
19. *Solmayan Papatyalar*. Şemsettin Küzeci. 2010.
20. *Kalem Çarpıntıları*. Fehed Anter El-Duhi . 2015.
21. *Işıltılı Şiiriyet*. Elvan El-Selman. 2015.
22. *Ülkemden Şahsiyetler*. Muvaffak El-Rubeyi . 2018.

23. *Poest of Kirkuk*, Iraq Turkman Poest. Dr. Şemsettin Küzeci Ankara 2014
24. *Kerkük'ün 100 yıldaki yayınları* (1913 – 2013) Sabah Bezirgan . 2017
Karabağdan Kerkükten Çanakkaleye) Şiir Seçkisi.
25. *ASKEF Kültür Yayınları*. Ankara . 2018
26. *Irak'ta Basılan Türkçe Kitapların Kılavuzu*, Hüseyin Sözlü ve Timur Sözlü . 2018.
27. *Kerkük Hafızasında Kadınlar*. Dr. Abdülkerim Halife . 2018.
28. *Xarı Bülbül*. Qızbəs Qəbələ -Tahirə Qarabağlı. Azərbaycan 2018.
29. *İlham Çeşmesi*. Azərbaycan 2019. Qızbes Qəbələ .
30. *Irak Türkmen Edebiyatında Çağdaş Horyatçılar*. Ahmet Yanar .2019.
31. *Sonbahar Fırtınaları*. Necip Selim El Cafer .

Bazı şiirleri edebiyatçı (Nilüfer Dursun) Tarafından İngilizceye çevrilmiş ve bazı şiirleri ise edebiyatçı (Hüseyin Nahabe) Tarafından İspanyolcaya çevrilmiştir.

(Münevver Molla Hassun, Kişisel İletişim, 16 Şubat 2020).

3.4.2.6. Üye Olunan Kuruluşlar

1. Irak Türkmen edebiyatçılar Örgütünde, başkan yardımcısı ve örgütün kurucularından
2. Irak Türkmen Öğretmenler Örgütü üyesi.
3. Türkmen kadınlar birliğinin kurucularından .
4. Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği üyesi genel merkez .
5. Türk-Dünya Edebiyatçılar Birliği üyesi .
6. Dünya Edebiyatçılar Birliği üyesi (Amerika).
7. Irak Gazeteciler Rabitası üyesi .
8. Türk Platformu üyesi, Türkiye
9. Kültür ve Edebiyat Rabitası üyesi .
10. Yaratıcılar Topluluğu üyesi .
11. Uluslararası Arap Şairler Topluluğu üyesi .
12. Kültür Bakanlığı, Genel Kültürel İlişkiler Dairesi, Kültür Evi, İstişare Heyeti üyesi.
13. Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği (Nazik El Melaike) forumu üyesi .

3.4.2.7. Başyazarlığını Yaptığı Organlar

- (Kerkük İncileri Dergisi) Kültürel ve toplumsal dergi .
- (Yıldız Dergisi) Kültürel ve toplumsal dergi.
- (Karar Gazetesi) Siyasi, kültürel gazete.

(Münevver Molla Hassun, Kişisel İletişim, 16 Şubat 2020).

3.4.2.8. Katıldığı Yarışmalar

1.Kaşgarlı Mahmut Öykü Yarışmasında, (Düne Yolculuk) adıyla katıldığı öykü, Irak'tan katılanlar arasında ikinciliği kazandı 2010.

2. Kaşgarlı Mahmut Öykü Yarışmasında, (Son Öpücük) adıyla katıldığı öykü, Irak'tan katılanlar arasında ikinciliği kazandı. 2014.

3. Kaşgarlı Mahmut Öykü Yarışmasında, (Gümüş Bulutların Arasında) adıyla katıldığı öykü, Irak'tan katılanlar arasında ikinciliği kazandı. 2016.

4. Kaşgarlı Mahmut Öykü Yarışmasında, (Solmayan Özlem) adıyla katıldığı öykü, Irak'tan katılanlar arasında ikinciliği kazandı. 2018.

5. Irak Kültür Bakanlığı düzenlediği (Nazik El Melaike) şiir yarışmasında, Irak'tan ve dış devletlerden katılan yazarlar arasında, ikinciliği kazandı. 2010.

6. Mısır'da düzenlenen (7. Uluslararası Yaratıcı Serbest Kalem) Şiir yarışmasında kazandı. 2016.

7. Mısır'da düzenlenen (8. Uluslararası Yaratıcı Serbest Kalem) Şiir yarışmasında kazandı. 2017.

8. Mısır'da düzenlenen (9. Uluslararası Yaratıcı Serbest Kalem) Şiir yarışmasında kazandı. 2018.

9. Mısır'da düzenlenen (9. Uluslararası Yaratıcı Serbest Kalem) Şiir yarışmasında kazandı. 2019.

10. Bağdat'ta (Kültür Bir Çözümdür) Gurubu, düzenlediği öykü yarışması. 2017.

11. Cezayir'de Gülnar El Cezayir'i düzenlediği (Işıltılar) Yarışmasında kazandı. 2018

- Irak'ta, bazı edebiyatçılarla yaratıcı şair ve yazar diye Kültür, Gençlik, Eğitim Bakanlıkları tarafından ödüllendirildi ve çok sayıda diğer kuruluşlar tarafından da takdirnameler, ödüller ve plaketler kendisine sunuldu.

- Mısır'da düzenlenen Arap Serbest Kalem Festivalinde ödüllendirildi.

- El Kufe Şiir Festivalinde, okuduğu şiire, Başbakan tarafından ödüllendirildi.

(Münevver Molla Hassun, Kişisel İletişim, 16 Şubat 2020).

3.4.2.9. Yurtdışında Aldığı Sertifikalar

1. Uluslararası Geliştirme Liderleri .
2. Uluslararası Şairler Topluluğu.
3. Değişim ve Gelişme Liderleri, Uluslararası Bilimsel Sertifika
4. Yaratıcı Serbest Kalem .
5. Yaratıcı Eleştiri Evi, Verim Madalyası.
6. Uluslararası Edebiyat ve Sanat Vahası.
7. Altın Hurma Dalı Yaratıcı sertifikası.

3.4.2.10. Değerlendirme Şölenleri

1. Irak Kızılay Derneği.
2. Kültür ve Sosyal Merkezi, Kerkük.
3. Türkmen Karar Partisi .
4. Kültür Bakanlığı , Kerkük, Kültür Evi.
5. Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği, Kerkük kolu.
6. Türkmen Edebiyatçılar Örgütü.
7. Irak Türkmen Kadınları Deniz Örgütü.
8. Genel Eğitim Müdürlüğü.
9. Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği, El-Cevahiri Rabıtası.

10. Irak Edebiyatçılar ve Yazarlar Birliği, Nazik El Melaike Forum'u

Ve diğer kuruluşlar, Irak ve Irak'ın dışında düzenlenen şiir şölenleri ve edebiyat, eğitim, liderlik, sosyal, kadın hakları ve gazetecilikle ilgili çok sayıda kurultay, konferanslar ve çalıştaylara katılmıştır.

(Münevver Molla Hassun, Kişisel İletişim, 16 şubat 2020).

3. 4. 3. Edebî Kişiliği

şair Münevver Molla Hassun, daha ilkokul yıllarındayken edebiyat merakı başlamış ve şiiri dalına daha fazla önem vererek ömrünün bu gününe kadar güzel eserler ortaya koymuştur. Münevver Molla Hassun, kendi anadili Türkçe'nin yanında Arapçayı da dini bir kültür zenginliğe sahip evlerinde, babası rahmetli Hafız Molla Abdul Vahap'tan öğrenmiştir. Baba ocağında bulunduğu kitaplara üstelik özel gözetimi altında sarf, belagat ve edebiyat kitapları kendisini edebiyata daha fazla isteklendirmeye neden olmuştur. Molla Hassun, edebiyat dünyası ile ilişki ve bir bağ kurabilmişti. Edebi yaşamının başlangıcında ilki Arapça kitapları örneğin Nazik'ul Melaike'nin şiirleri, Bedir şakir'ul Seyyab'ın şiir ve yazı denemeleri ve bir takım yabancı yazarların Arapçaya çevrilmiş eserleri sürekli olarak izleyip ve kavradığı sonucu ile kendi yetenek ve kalemini güçlendirebilmiştir.

Münevver Molla Hassun'un şairliği yanında milletseverliği edebi hayatına yansıtarak kendi milletinin başına gelen her gün türlü türlü şiire ya da hoyratlara dökerek ifade etmeye çalışmıştır. Münevver Molla Hassun, ömrünün eğitim yıllarından yararlanarak Türkçesini ister yurtiçinde ister yurtdışında her türlü dil kurslarına katılarak dilde kabiliyetini genişletmiştir. Münevver Molla Hassun, ilk şiir denemelerinde birçok dergi ve gazetelerde yayınladıktan sonra kitap haline getirmiştir. Molla Hassun, şiir yanında öykü, tiyatro ve eleştiri yazarı olarak bu alanda da başarılar elde etmiştir. Bunun kanıtı olarak meydana getirdiği edebi ürünleri, basında çıkan kalem sahiplerini değerlendirerek beğerinlerini bildirmişlerdir. Münevver Molla Hassun, genel olarak şiir ve düzyazıların da, güzel duygular, hayaller, aşk konularına gayret önem vermiştir.

Çoğu zaman yazdığı serbest şiirleri ile anlatımı geniş tutarak sevenlerini daha fazla kesinleştirmiştir. Biyografisi ve Kerkük Kalesi hakkında yazmış olduğu düzyazı ve şiirlerinden örnekler, Irak Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul ve liselerin 3. sınıflarında okutulan, Arap Dili ve Edebiyat ders kitaplarında yer almaktadır (Münevver Molla Hassun, Kişisel İletişim, 15 Şubat 2020).

3.4.4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar

3. 4. 4. 1. Psikolojik ve Bireysel Temalar

Münevver Molla Hassun'un şiirlerine baktığımızda diğer şairler gibi yaşadığı sıkıntıları duygusal bir şekilde şiirlerine yansıtmıştır. İşlediği bireysel temalar ise şunlardır: aşk (Sevdim Seni, Ümitsiz Sevgi, Yarı Görsün, Sevgimiz) keder (Acı, Üzüntü, Gece İçinde, Bitmeyen Çile, Kaderim, Doğuş, Sonsuz Elem, Yetkinlik), özlem (Senin İçin, Anılar, Gönül Hatırası, Gittiğinde), tabiat (Ben ve Mevsimler) umut ve dilek (Dileğim, Bir Gün Olur), ölüm (Amansız Ölüm, Hayırlı Son, Son Durak, Seninle Yaşar Seninle Ölürüm)...vs.

UMUT SESİ

*“Üzüntülü bir gecenin
Acıları içinde, damla damla ... İçiyordu
Yorgun gözler acı yaşlarını .
Ne olur ...!
Bir damla umut diye
Serpilsin tunç güneşin ışıltısı
Yeryüzünü kaplayan
Devler gibi kabaran
Kara perdelerin yüzüne ..
Ne olur ...!
Doğsa hayat güneşi
Susamış umutların dallarında ..”*
(Hassun, 2019, s. 121 - 123).

Şair “*Umut Sesi*” şiiri ile bir umut içerisindedir ve hayattan bir beklentisi vardır. “*Üzüntülü bir gecenin, acuları içinde, damla damla...içiyordu*” Üzüntülü bir gece yorgun gözlerinden damla damla süzülen gözyaşlarının yok olmasını istemektedir. Yeryüzünü kaplayan dev karanlığın üzerine güneşin turuncu ışıltısının serpilmesini istemektedir. Bütün şiir boyunca bu metafor devam ederken. Sessizliğin son bulmasını, baharın gelmesini, hasretin ve acıların yok olmasını ister. Bu sesler, bu istekler umudun istekleridir. İnsanlığın istekleridir. En önemlisi çağın sesidir. Şair artık bütün karamsarlıklardan bıkmış tamamen aydınlık bir çağ bir zaman istemektedir.

Adeta yalvarırcasına ne olur diyerek bu ferah günlerin gelmesini arzu ediyor. Bu beklentilerin, isteklerin çağın olduğunu söylemesi bu düşüncelerde yalnız olmadığının göstergesidir. Şair gibi düşünen pek çok insan belki de bir toplum vardır.

BİTMEYEN ÇİLE

“Neden derinleşiyor

Gönlümün köşesinde

Bitmeyen bu çileler..?

Esti hazan rüzgârı

Mutlu gönül bağında

Göç eyledi.. Bülbüller

Rengin soydu goncalar...

Acı günler içimde silinmeyen bir iz

Gözlerimde, sonsuz bir özlem

Bıraktı geçti.”

(Hassun, 2001, s. 61, 62)

Hassun’un “Bitmeyen Çile” şiirinde bir keder söz konusudur. Şiir boyunca devam eden bir ümitsizlik ve çaresizlik hali vardır. Şair bunlardan yakınmaktadır. Gönlünün bir köşesinde bitmek bilmeyen bir çilesi bir sıkıntısı vardır. “*Neden derinleşiyor, gönlümün köşesinde, bitmeyen bu çileler*” Bu çileler zamanla silinmek yerine daha da kök salmaktadır. “*Esti hazan rüzgârı*” Bu çilelerle birlikte mutlu gönül bağında sonbahar rüzgârları, hüzün rüzgârı esmektedir. Tablo bir anda umutsuzluğa ulaşmıştır. Zaman ilerlemiş bir anda hazan mevsimi gelmiştir. Hazan mevsiminin etkisiyle bülbüller göç etmiş, aşığından ayrılan goncalar solmuştur. Gonca kelimesi genellikle daha açmamış güller için kullanılır. Açamadan solma, yok olma anlamı

taşımaktadır. Şair genç yaşında solup gitmiştir ve mutlu günlerine bir özlem içerindedir. Ömrünün yaprakları hazan mevsiminde sararıp solmuştur, sadece anıları kuru bir dal misali şaire kalmıştır. Yılların geçmesiyle sarılıp solan şairin hayatı gibi duyguları da sararmıştır. Sevgi dolu yürek yerini artık kapkara ve sert bir taşa bırakmıştır. Artık yürekte sevda yoktur. Şair sevdanın kılıcına basıp geçmiştir.

MEVSİMİNDE ESMEYEN RÜZGÂR

*“Bahçemizdeki mevsim çiçekleri
Solmamış hâlâ, Amber kokulu,
Saçlarına hiç kimsenin
Dokunmasına izin vermiyorum,
Kutsal mihrabımızda
Bir dindar gibi durup,
Dua ettim,
Rengârenk mevsimlerimiz
Kara bulutlar kuşatmasın.
Rüya ettiğimiz yuvaya
Fırtınalar değmesin,”*
(Hassun, 2010, s. 76).

Hassun’un “*Mevsiminde Esmeyen Rüzgâr*” şiirinde bir umut söz konusudur. “*Bahçemizdeki mevsim çiçekleri, solmamış hâlâ amber kokulu*” Mevsim çiçeklerinin solmamış olması vaktin geçmesine rağmen ya da zamanın ilerlemesine rağmen şairin içerisindeki umutlar solmamıştır. Hala tazeliğini ve güzelliğini korumaktadır. Şair bunun farkındadır. “*Solmamış hâlâ amber kokulu*” Amber kokulu saç metaforuyla kıymetli ve güzel kokulu bir sevgiliden bahsetmektedir. Sevgilin hayaline belki de bizzat kendisine yakıştırılan koku Amber kokusudur. “*Dua ettim*” Dua etme karşında alınan haz güzel bir kokuyla birleştirilmiştir. Bu yolda mevsiminde esmeyen rüzgârların onları ayırmamasına dua etmektedir. Hızlıca sona yaklaştığının farkındadır ve bu yolun sonunda aynı çizgide, sevgiliyle birlikte mutlu kalmak ister. Bu yolda anılarını unutmamıştır yol boyunca anıları ona eşlik eder ve üzerinde hala etkileri görülmektedir. İçerisinde bir sır ile hayat yolunun sonunu bekleyiş içerisindedir.

3. 4. 4. 2. Toplumsal Temalar

Münevver Molla Hassun şiirlerini incelediğimizde toplumsal temalara yoğun bir şekilde yer vermiştir. Şairlerimizin çoğu Irak topraklarında yaşanan savaşlardan zulümlerden psikolojik olarak etkilenmişlerdir. Münevver Molla Hassun'un işlediği toplumsal konular şunlardır: Vatan sevgisi (Yurda Dönüş, Yurduma Selam, Yükselir Her An Yurdum, Yurt İçin), şehitlik (Şehitleri Anmak), barış (Barış İlan Ettim)...vs.

YURDUMA SELAM

*“Ezeldendi çağlar boyu, altın kaynağıdır yurdum
Yâdlara meydan okur, mertlik bulağıdır yurdum.”*

(Hassun, 2001, s. 77).

Şair Hassun “Yurduma Selam” şiiriyle millî duygularını ortaya koymaktadır. Yurdunda bulunan doğal kaynaklardan bahsetmekle birlikte, ne kadar yiğit ve cesur olduklarını da öne sürer. Yurt, bir kişinin doğduğu veya büyüdüğü; bir milletin yaşadığı, gerekirse uğrunda can vereceği topraklardır.

YURDA DÖNÜŞ

*“Yıllardır yüreğimde
Yüce sevgi kök sürmüş
Yasakların içinde
Kanat çalan bu sevgi
Bulut gibi sert durmuş.”*

(Hassun, 2001, s. 87)

Hassun yine “Yurda Dönüş” şiirinde de milli bir duyguyla içinde yurduna memleketine duyduğu sevgiyi ve özlemi ortaya koymaktadır. Belli sebeplerden dolayı hissettiği duyguları saklamak zorunda kalan bu parça şiirinde ortaya koymuştur. Bu sevgi her zaman direnmiş ve hiç eksilmemiştir.

OĞUZLU DUYGULAR

*“Kök sürmüş yeşil bir dut ağacı gibi
Oğuzlardan uzanan, sert damarlar.
Akıyor ikimizin içine.
Günlerin bağrını yararak seni buldum... Topladım*

*Parçalanmış dilimin nağmelerini,
Yeni bir kitabın, satırları arasında
Unutulan günlerimi ararken
Adını kucaklayarak ilk adımlar başladı.
Hazar denizinin yüreğinden püsküren
Oğuz bakışlı gözlerde
Saklı koyma sessiz fırtınaları...”*
(Qəbələ - Qarabağlı, 2019, s. 158)

Şair “*Oğuzlu Duygular*” şiiri ile kökünün oğuz soyuna kadar dayandığını ve hala içerisinde o soyu hissettiği anlatmaktadır. Oğuz soyu köklü ve uzun yıllar ayakta durabilen meyve veren bir dut ağacı gibi anlatılmıştır. Yeni hayatında bir şeyler ararken karşına çıkan bu kelime Oğuzdur. Aslında özünde var olan belki de biraz unuttuğu ya da içerisinde paslanan duygular tekrar gün yüzüne çıkmış alevlenmiştir. “*Günlerin bağrını yararak seni buldum ...*” Bu satırlarda ise muhtemelen seneler boyunca içinde tuttuğu veya belli sebeplerde dolayı ifade edemediği kendi soyu ile iftihar etmektedir. Şair içinde tuttuğu duyguları ifade ederek geçerek yeni bir hayata başladığını öne sürmektedir. “*Hazar denizinin yüreğinden püsküren Oğuz bakışlı gözlerde sessiz koyma fırtınaları*” şair muhtemelen aynı soyundan olan bir kişiyle duygularını paylaşmaktadır.

3. 5. SELMA MERDAN (1956-)

3. 5. 1. Hayatı

Irak Türkmenleri 'nin gelini olan Türkmen edebiyatında “Selma Abla” adıyla bilinen şair ve yazar Selma Merdan, 21 Şubat 1956 yılında İzmir’e bağlı Alaşehir’de dünyaya göz açmıştır. Bazı ailevi nedenlerden dolayı ilkokula kadar Alaşehir’de anneannesi ve dedesiyle birlikte olmuştur. Dedesi aydın bir kişi olarak, ona masallar anlatırdı. Okuma yazmayı okula gitmeden önce dedesinden öğrendi. İlk ve Ortaokulu İzmir’de tamamlamıştır. Devletin açtığı Yüksek Hemşerilik Okulunu yatılı kazandı. Babası izin vermeyince onun yerine enstitüye yazıldı. Çocuk Gelişimi ve Edebiyatı bölümünü okumuştur. Zihinsel engelli çocuklar yurdu ve kimsesiz yetim çocuklar Yurdu’nda staj yaptıktan sonra enstitüden mezun olmuştur. Eğitim hayatı özel bir

ilkokulda anaokulu öğretmenliği hazırlık sınıfında dört sene çalışmıştır. 1979'da Türkmen edebiyatında saygın bir yeri olan şair ve yazar Nusret Merdan'la evlenmiştir. Sonra İzmir'den Ankara'ya taşınarak Ankara'da özel bir anaokulunda müdürlük yapmıştır. Ankara'da kızı Sümer dünyaya gelmiştir. İş hayatına son vermek zorunda kaldı ardından da ikinci kızı Fırat dünyaya gelmiştir. Selma Merdan 4 çocuk iki kız iki erkek annesidir. Ayrıca 7 torunu da vardır.

1993 yılında Irakta durumlar kötüye gidince ve Türkmenlere karşı Saddam rejimi Baas partisi ile birlikte katliamlar yapınca Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye sınırı Silopi'de hac konaklama tesislerinde (1994 – 1995) yılları arasında iki sene kaldıktan sonra 1996 yılında dört çocuğu ve eşiyle beraber İsviçre'ye mülteci olarak yerleşmiştir. Selma Merdan ve Nusret Merdan'ın evi tam bir Türkmen evidir. Irak'taki. 1982 yılında Erbil'e yerleştikten sonra İyice edebiyatın derinliğine inmiştir. Eski arkadaşı şiirle tekrar ilgilenmeye başlamıştır. 1986 ile 1988 yıllarında iki şiir kitabı yayımlandı. Son zamanlarda öyküye bir az fazla ağırlık vermiştir. Hikâye ve şiirlerinin birçoğu *Yurt gazetesi*, *Kardaşlık Dergisinde* yayınlanmıştır. Şimdi ise, *Türkmen Bohçası*, *Kardaşlık*, *Altınköprü...* vb. Türkmen dergilerinde yayınlanmaktadır. İki büyük Türkmen edebiyatçısı Selma Merdan ve eşi Nusret Merdan İsviçre'de amansız hastalığa yakalanmıştır. Çocuklarıyla birlikte 25 seneden beri İsviçre'de yaşamaktadır (Selma Merdan, Kişisel İletişim, 03 Nisan 2020).

3. 5. 2. Eserleri

3.5.2.1. Şiirleri

1. *Sevgi Tutanağı*, eski Osmanlıcada yazılmış, 1986 Bağdat.
3. *Bir Kerkük Birde Ben*, Türkçe, 2014 Tuzhurmatu.

3.5.2.2. Roman ve Öyküleri

1. *Munise* (Roman) 2013 Bağdat.
2. *Dünya Çocuk Masallarından Seçmeler*, 1988 Bağdat.

(Selma Merdan, Kişisel İletişim, 12 Nisan 2020).

3. 5. 3. Edebî Kişiliği

Çocukluk yaşlarında şiire karşı ilgi duyan şair ve yazar Selma Merdan eline geçen her kitabı okuyarak kendini geliştirmiştir. Zamanla bu okuma yazıya dönüştü ve bugünkü gördüğümüz güzel eserleri sahibi olmuştur. Türk edebiyatından birçok kitap ve eserler okumuş ve büyük yazarlardan etkilenmiştir. Serbest şiir öykü ve roman yazan Selma Merdan hasta hasta sorularımıza verdiği cevap “Şiirlerimin çoğu serbest nazım şeklindedir. Bu şekilde ancak duygularımı rahatça ifade edebildim, yaşadıklarımız olaylar beni duygusal bir insan yapmıştır. Her şeye etkilenir ve duygulanırım ağlayan çocuğa, uçan kuşa, savaşlara, yoksul insanlara, haksızlığa uğrayana, yalnızlığa, acı çeken annelere, kadınlara, çünkü bende bu olayların çoğunu yaşadım ve şiirlerime yansıdı” Selma Merdan’ın şiir ve öykülerini yayımlamak için Irak Türkmen edebiyatı büyüklerinden iki üstat Behçet Gamgin ve Ömer Kazancının da üzerinde katkısı vardır. Türkmenlerin hemen her dergisinde şiir yayımlamıştır (Selma Merdan, Kişisel İletişim, 10 Nisan 2020).

3. 5. 4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar

3.5.4.1. Psikolojik ve Bireysel Temalar

Hayatının birçoğunu gurbette geçiren şair Selma Merdan duygularını şiirleri ile ifade etmiştir. Birçok şeye üzülen Selma Merdan’ın işlediği konular şunlardır. Özlem duygusu (Özlem), yalnızlık (Yalnız İnsan, Şaşkın, Yok), dilek (Dilek, Mutluluk, Ne Olur, Haydi Gel), ölüm duygusu (Ölüm), sevgi (Sevgiliye, Saklıyor Gözlerini, Gülümsüyor mu Saçların) keder (Yürek, Yapamadıklarım, Vefasız Şehir), gurbet duygusu (Gurbet, Yaşamak, Nereye Bu Yolculuk), aile sevgisi (Eşime, Çocuğum)...vs.

YÜREK

*“Ne kocaman bir yürek bu,
Sığdırdı içine, hüznüleri, anıları, acıları
Sevdiklerimi, sevmediklerimi
Bir daha geri gelmeyenleri.
Ağzı yok, dili yok, konuşamaz.
Şikâyet edemez, kimsesi yok.*

*Hâlbuki bir yumruk kadar küçük,
Kabullenmekten başka, çaresi yok.”*

(Merdan, 2014, s. 5).

Şair Selma Merdan'ın “Yürek” başlıklı şiiri Yunus Emre'nin “*Hak bir gönül verdi bana*” mısraıyla başlayan şiirindeki havayı taşımaktadır. Kesin bir Yunus Emre tesirinden söz etmek güç olsa da en azından dilin yalınlığı bakımından mukayese kabul eder. Fakat bu şiirde Yunus'taki coşkunculuk ve duygu çeşitliliği yoktur. Menfi duygular çerçevesinde kurulmuş olan bu metin, şairin mücadeleci bir yaratılışa sahip olmadığını, hayata pasif ve edilgen bir nazarla baktığını göstermektedir. Özellikle son iki mısra bu durumu açıkça ortaya koyar. İlk kısımda “*Ne kocaman bir yürek*” sıfatıyla anlatılan ve bir bakıma yüceltilen “yürek” şiirin ikinci kısmında bir zayıflık büründürülür. Bu durum tezattan ziyade mevcut trajediyi ve ruhsal durumu anlatmak için bilinçli bir tercih gibi görünmekte, şiire hâkim duyguyu oluşturmaktadır.

YAŞAYAMADIĞIM

“Yarınlarım vardı gözlerinde

Yaşayamadığım

Büyük büktü umut bağları

Sevgi rüzgârları eserdi eteklerinde

Özgürdü kuşlar cıvıl, cıvıl idi ellerim

Yarınlarım vardı gözlerinde

Yaşayamadığım

Yarınlarım vardı gözlerinde

Yaşayamadığım

Yarın çocukluğum büyüktü.”

(Merdan, 1986, s. 69)

“*Yaşayamadığım*” başlıklı şiirin isminden de anlaşılacağı üzere şair geçmişindeki yarım kalmışlıklara içermektedir. Fakat dikkat çeken nokta şairin (geçmiş zamanda) yarınlarını ve onlara dair umutları başkasının gözlerinde müşahede etmesidir. Yani umutlarını başkasına bağlayarak bir nevi hayatını ona endekslemiştir. Dolayısıyla bu kişinin öyle veya böyle yitirilmesi direkt olarak şairin yarınlarını, hayatını ve umutlarını da beraberce berhava etmiştir. Söz konusu kişinin yitirilmiş

olduğu Şiire hâkim geçmiş zaman kipinden (dı) anlaŐılmaktadır. Son mısradada ikinci yenicilerin yaptığı türden bir dil sapmasına Őahit olmaktayız. Yarın için kullanılacak zaman kipinin, gelecek zaman veya geniş zaman kipi olması beklenirken geçmiş zaman kipiyle çekimlenmiŐtir. Bu mısra tek başına Şiirin muhtevasını ve duygu dağarcığını özetlemekte, trajik etkiyi gclendirmektedir.

UZAT ELLERİNİ

“Bir aresizlik duvarı sarmış etrafımı

Zehir zemberek geçiyor saatler

Sızıyor içimde anılar tek tek

BoŐluktayım

Yalnızım

Uzat ellerini

Yarım kalmış yaŐadıđım saatler

Deli deli esiyor rüzgâr

Çocukluk günlerimden

Yaralı Ceylanlar gibi yorgun ve sancılı.”

(Merdan, 1986, s. 68)

Selma Merdan “*Uzat Ellerini*” adlı Şiirinde çaresizliği duvara benzeterek ilk mısradada Şiirin atmosferini oluşturmaktadır. Yalnızlık ve geçmişe duyulan zlem de çaresizlik duygusunun üzerinde başka katmanlar oluŐturarak Şairin içine düştüğü ıkmazı keskin Şekilde ifade etmektedir. Böyle bir çıkmazda tek umudu ise ellerini uzatmasını dilediği bir Őahıdır. Bu Şahıs bizce meçhul olmakla beraber farklı sebeplerle kaybedilmiŐ olabilecek bir sevgili izlenimi vermektedir. Yarım kalmış yaŐadıđım saatler” mısraı da açık bir Şekilde Şairin yaŐamından kâam almadığını, ruhunda eksiklikler, yaralar bırakan bir hayat yaşadığını ifade etmektedir. Bu olumsuz duygulara karşılık olarak çocukluk yıllarından “*deli deli esiyor rüzgâr*” bir teselli kaynağı olarak göze çarpar. Deli deli ifadesini deli dolu Şeklinde kabul etmek gerekmektedir. Bu da çocukluk ve gençlik çağlarının hareketli, coŐkun ve enerjik ruh hallerini yansıtır. Fakat hâlihazır içinde, bu rüzgârların tesiri elbette tam olarak çocukluk yıllarıninki gibi değildir. Bu rüzgâr çocukluktan sonraki yaşam tecrübelerinin izlerini taşıyan yorgun ve sancılı bir rüzgârdır. Bu da tam bir teselli kaynağı sayılamamaktadır.

3.5.4. 2. Toplumsal Temalar

Yaşadığı topraklardan uzak düşen şair Selma Merdan vatan sevgisini her zaman şiirlerinde göstermiştir, şair Merdan savaştan dolayı memleketini terk etmek zorunda kalmış birçok sıkıntılar yaşamıştır. Şiirlerinde rastladığımız toplumsal konular ise şunlardır: Kadın (Gece ve Kadın, Irmak ve Kadın) çocuklar (Bebekler, Çocuklar), vatan sevgisi (Kerkük, Benim Irak'ım, Ya Sen Gel İzmir Ya da Sar Beni Kerkük),...vs.

BEBEKLER

*“sakın ağlama bebek, ağlama
Açma gözlerini, dal güzel rüyalara
Ne olur uyanma görme,
Beyaz kefenleri, kırmızıya
Boyanmış kardeşlerini.”*

(Selma Merdan, Kişisel İletişim, 07 Nisan, 2020)

Merdan'ın “*Bebekler*” başlıklı şiirinde duygusal bir his söz konusudur. Her şeye uygulanan şair Selma Merdan bu şiirini dünyada yaşanan savaşların arasında kalmış o suçsuz masum çocukları konu edinmiştir. Sanki şiirinde o çocukları avutmaya teselli etmeye çalışmıştır. “*Sakın ağlama bebek, ağlama*” “*Açma gözlerini, dal güzel rüyalara*” Ağlamalarına dayanmayan Merdan onları savaşlardan uzak tutmaya çalışma çabasıdadır.

KERKÜK

*“Kerkük'te bir akşam üstü
Bir evin damında Baba Gürgür ateşini seyreden
Yalın ayak, yere bastığında tabanlarının altı yanan
İncir ağacının altındaki sallanacakta
Islak elbiselerle çöl sıcaklığının
Bitmesini bekleyen bendim o !”*

(Merdan, 2014, s. 30)

Şair Merdan “*Kerkük*” başlıklı şiiriyle bir zamanlar yaşadığı ve Sevdiği memleketi Kerkük'teki anılarını canlandırmaktadır. “*Kerkük'te bir akşam üstü*” şiirin ilk başlığından belli ederek tasviri bir şekilde anımsadıklarını canlandırmaktadır. Daha

sonra bize şehri atmosfer ederek petrol şirketlerinden çıkan ateşi, oraların sıcak olduğunu vurgulamaktadır.

NEREDESİN ŞİMDİ

*“Yaşam parça parça ellerimde
Umutlar kaybolmuş
Gözler kaybolmuş gözler ağlamaklı
Değerimi verdiğin mutluluk bunlar
Söyle neredesin şimdi
Bu karanlık uçurumlar yoktu önümde
Anılar sil çekmemişti yarınlarıma
Her şey mutluluk içinde
Söyle neredesin şimdi
Dostluk aradım, sevgi aradım.”*

(Merdan, 2016, s. 51)

Şair Merdan “*Neredesin Şimdi*” adlı şiiri ile sevdiği ve özlem duyduğu bir kişiyi anmaktadır. Bu duyguların başında sevgi ve özlem gelmektedir. Bu sevginin, aile veya eş dosta yönelik değil karşı cinse yönelik olduğunu “*Dostluk aradım, sevgi aradım. Sahte dostlar arasında, Derdimi dökcek bir yürek, Soğuk ellerimi ıslatacak, Bir el aradım*” mısralarından anlamaktayız. Söz konusu kişinin terk edişi şiirin öznesinde derin yaralar bırakmıştır. “*Anılar sil çekmemişti yarınlarıma*” mısraı ise geçmiş odaklı bir yaşam tarzını ifade eder. Bu sebeple geleceğe odaklanamayan şair tabii olarak umutsuzluğa ve karanlık bir uçurumun eşiğine sürüklenmiştir. “Yaşamı parça parça olmuş” ve “umutları kaybolmuş” olan şair geçmiş zamanda derbeder gezinmekte, bir teselli aramaktadır.

3. 6. AYHAN REŞİT ORANKAY (1965-)

3. 6. 1. Hayatı

Ayhan Reşit Hamit Orankay, 1965 senesinde Irak'ın Selahattin iline bağlı Türkmen Tuzhurmatu ilçesinde altı çocuklu bir ailenin son çocuğu olarak dünyaya göz açmıştır. Babası Tuzhurmatu eşrafından Reşit Hamit Bey annesi ise Durdu Hanım'dır. 6 çocuk sahibi olan bu ailenin en küçük ve tek kız çocuğudur Orankay, kardeşlerinden Ali (okul müdürü) ile Abbas (öğrenciyken) 1882 yılında Türkmen oldukları için Saddam rejimi tarafından idam edilerek, bir diğeri de Kuveyt Savaşı'nda şehit düşmüştür. İlkokulu Umuriye orta ve lise öğrenimini ise Tuzhurmatu kız lisesinde tamamlamıştır. Kerkük Teknik Enstitüsü, idare Bölümünden mezun olmuştur. Daha sonra da Tikrit Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Arap Dili Bölümü'nü bitirmiştir. 1989 yılında Tuzhurmatu'da memuriyet hayatına başlamıştır. Hâlen Tuzhurmatu Eğitim Dairesi müdür yardımcılığı görev yapmaktadır. Birçok antolojilerde yer alan Ayhan Reşit Orankay Kendisi gibi öğretmen Aydın Bey'le evli oda Fırat okulunda müdür yardımcılığı görevini sürdürmektedir (Ayhan Reşit Orankay, Kişisel İletişim, 07 Mart 2020).

3. 6. 2. Eserleri

3.6.2.1. Şiirleri

1. *Dünyanın Kederi*, 2015 Tuzhurmatu.

3.6.2.2. Yer Aldığı Antolojiler

1. *Irak'ta Türkmen Edebiyatı*, Kasım Sarıkahya,1987.
 2. *Çağdaş Türkmen kadın Edebiyatçıları*, Faruk Faik Köprülü 1993.
 3. *Kerkük Şairleri*. Şemsettin Küzeci. 2015.
 4. *Nevruz Çiçekleri* (2015) ve *Solmaya Papatyalar*(2010). Şemsettin Küzeci.
 5. *Irak Türkmen Edebiyatında Çağdaş Hoyratçılar*. Ahmet Yanar 2019.
 6. *İlham Çeşmesi*. Azerbaycan 2019. Qızbes Qəbələ.
- (Ayhan Reşit Orankay, Kişisel İletişim, 13 Mart 2020).

3.6.2.3. Aldığı Ödüller

1. Irak Türkmen Cephesi Selahattin kolu- Hoyrat Akşamı-katılım belgesi.
2. Irak Türkmen Cephesi genel başkanlık-Onur Belgesi.
3. Türkmen Yazarı Dergisi-Takdirname.
4. Uluslararası Türkmen elleri Şairleri ve Sanatçıları Buluşması-T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
5. Irak Türkmen Şiir Festivali - Bağdat/ plaket
6. Türkmeneli TV Şiir yarışması-plaket.
7. Bağdat'ta Telafer'in DEAŞ'ten kurtuluş günü festivali-sertifika.

(Ayhan Reşit Orankay, Kişisel İletişim, 13 Mart 2020).

3. 6. 3. Edebî Kişiliği

Edebi bir aile çocuğu olan Orankay daha yirmi yaşlarındayken şehit düşen kardeşinin olayından etkilenip ilham alarak şiir yazmaya başlamıştır. Yaşamın renksiz tablolarını keder, ıstırap dolu olaylarına ve zincirli üzüntülerine karşı gelen kadın şair Ayhan Reşit Orankay bu kötü durumların etkisinde kalarak 1985 yılında şiir ve hoyrat yazmaya yönelmiştir. Dolayısıyla ilk önce teyzelerini bekleyiş, ayrılık, yalvarış, özleyiş bunlara bağlı ögeler ve kötümserlik belirtileri ilk adımlarının bir dönüm noktası olmuştur. Bu kişisel özel tutumlara karşı git gide yaşamını da değiştirip, iyimserliğe kucak açıp kötümserliğe meydan okumuştur. Kendisinde doğan çelik irade aracıyla tüm acılara cefalara yalan hülyaya elveda demiştir. Bu konuların sona ermesiyle son yazdığı şiir parçalarında ve kimi hoyratlarında dikkati çekmektedir. Hece ve serbest stilde şiirler yazan Orankay öncü Türkmen kadın şairlerinden biri olmuştur. Şiirlerini ilk olarak *Yurt, Birlik Sesi, Aksu, Kardeşlik, Türkmeneli ve Türkmen yazarı çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır*. Daha sonra tüm şiirlerini (*Dünyanın Kederi*) adlı kitabında altında toplamıştır. Şiirlerinde ele aldığı konular ise sevgi, ayrılık, dil sevgisi, vatan sevgisi, Türkçülük gibi konular öne çıkmaktadır. Yurt içi ve yurt dışında çeşitli şiir festivallerine katılarak Türkmenlini ve Türkmen kadını layıkıyla temsil etmiştir. Katıldığı çeşitli programlarında onur belgeleri ile birlikte takdirnameler alarak Irak Türkmenlerinin haklı gururu oldu (Ayhan Reşit Orankay, Kişisel İletişim, 12 Mart 2020).

3.6.4. Şiirlerindeki Başlıca Temalar

3.6.4. 1. Psikolojik ve Bireysel Temalar

Ayhan Reşit Orankay'ın şiirlerini incelediğimizde hep bir karamsarlık hâkimdir. Bunun sebebini sorduğumuzda Saddam rejimi tarafından idam edilen kardeşine duyduğu üzüntü dile getirmiştir. Bu üzüntüden kurtulamayan Ayhan Reşit Orankay bütün şiirlerine de yansıtmıştır. Şiirlerinde işlediği konular ise şunlardır: Aşk (Sordum Aşkım, Sevgim Sana Öyledir, Kavuşalım, Sevgi, Yorma Gönülümü), dilek (Dilek), ayrılık (Ayrılık, Kavuşalım, Bekleyiş), keder (Keder, Gönül, Dünyanın Kederi, Yine Esti Hazan, Yara Üstüne Yara)...vs.

ARZULARIM

*“Güneş olmak istiyorum
Yeri göğü aydınlatıp
Çilenin soğuk ve yağmurlu günlerinde
Öksüzleri ısıtayım
Dünyayı her an gündüze çevireyim...
Bir mum olmak istiyorum
Umutlu insanların
Yollarını aydınlatıp
Karanlık sevmeyen kimselerin
Önünde yanayım...”*
(Küzeci, 2015, s. 69).

Her şeye duygulanan şair Ayhan Reşit Orankay “*Arzularım*” adlı şiirinde dile getirdiği konu dilektir. Kardeşlerinin zulüm ile idam edilmesine üzülen Orankay zaman geçtikçe duygusal ve her şeye üzülen bir kişiye dönüşmüştür. Bu parça şiirinde iç duygularını belli ettiği görülmektedir. Kardeşlerinden mahrum kalan Orankay diğer insanları, çocukları, öksüz ve yoksul insanları düşünmektedir. “*Güneş olmak istiyorum*” Güneş olma isteği aslında onun elinden bir şey gelmemesi onu üzmektedir. Bu durumu şiirlerine yansıtan Orankay yine altıncı mısradaki “*Bir mum olmak istiyorum*” ilk başta güneş olmak isteğini vurgulamaktadır. Şair mum olup darda olanlara öksüzlere, ümit eden insanlara yardım etmek arzusundadır. İnsanları niyetliliğe davet ederek bu kötülöklere son verilmesini dilemektedir. Sevgi olup

gönüllerde dolaşmak isteği şairi olumlu kılmıştır. Burada şairin bize ilettiği ise kine ve kötülöklere son vermek istemesi yeni kardeşçe bir hayat dilemektedir.

CANIM ANNEM

*“Ellerin arasında
O sınısıcak kucağında
Güzelim ninnilerle yumuşak ellerini ...
Saçlarıma sürerek büyüttün beni
Kalbinin derinliğine sığınarak
Sevgileri emiyordum sütün ile
Yüreğinden seziyordum sevgini
Duyarcasına gözlerinden alıyordum gücümü
Gönlümde büyüyordu arzu ve umutlarım
Güzellerin güzeli annem”*
(Orankay, 2015, s. 122-125)

Şair Orankay’ın “*Canım Annem*” başlıklı şiirinde bir özlem duygusu söz konusudur. Anneler hayatımızda en kutsal varlıklardan biridir. Şair ilk mısralarında duygusal bir şekilde annenin bizim için neler yaptığını ve ne kadar değer verdiğini ifade etmektedir. Dünyaya gözlerimizi açtığımız günden son günümüze kadar bizi seven, duygularıyla ve vefasıyla sadık kalan tek kişi annedir. Hiçbir karşılık beklemeden ilk doğduğumuzda etrafımızda olanların farkında olmadan bize sahip çıkan, ağladığımızda kucağına alarak, ninnilerle okşamaıyla bizi uyutan anneden bahsetmektedir. Çocuğunu kendisinden önce gören anne bizi okula gitmeden sevgisi ve duygularıyla eğitip terbiye edendir. Şair Orankay annesinin varlığında güçlü yokluğunda güçsüz olduğunu vurgulamaktadır. Annesine şiirini ithaf eden Orankay onun güzelliğini vasıf etmekte; sözcükleri aciz kalmıştır. Hayatta her varlığın bir sebebi olmakla bitlikte bir doğa için yaratıldığını vurgulamaktadır. Güneşin en etkilediği yerlerden biri olan sahradır. Kelebekler bahar günleri çiçek ararken; sevgisiz kalıp özlem duyan Orankay da annesini bir derya ve güneşe benzetmektedir. Çünkü güneş de derya da bu dünyada en büyük varlıklardan biridir.

GÖÇ EDİP GİTME

*“Önceden...
Sana sevgi adına,*

*Seslenip demiştim ki,
Çabukça davranma sevgilim,
Göç edip gitme
Yanağımı gözyaşıma sarılmış
Ve kalbimi yalnız, bırakıp gitme
Gönlümü üzüntüye kapılmış koyma,
Bir az sabret
Uzaklaşıp kaybolma sevgilim,
Gecemi garipliğime,
Ve ruhumu yalnızlığıma,
Sarılmış bırakma”
(Ayhan Orankay, 25 Mayıs, 2020)*

şair Orankay “Göç Edip Gitme” başlıklı şiirinde sevgilisine karşı bir yakarış içindedir. Onu sitem ederek gittiğine üzülmektedir. Onu terk edip giden sevgilisine çabuk davrandığını vurgulamaktadır. Onun gitmesine üzülen şair gözyaşlarına boğulmuştur. Onun yokluğunda yalnızlık hisseden Orankay ne kadar çok sevdiğini de belli etmektedir. Onun yokluğu ile yalnızlığa ve ümitsizliğe kapılan şair karamsarlık hissetme duygusu içindedir. şair için en önemli kavramlardan biri olan şiir ile sevgilisine hitap etmektedir. Ona ilhamım ve kasidemsin demesiyle de sevgilisine önem vermektedir. Ayrıca bir şair için ilham olmadan ne şiir yazılır ne de şair olunabilir. Son mısralarında ise sevgilisinin geri dönmesini dilemektedir.

GÖNÜL

*“Gönül, gönül..
Ne olacak bir parça kan
Dertler verir ona aman
Acılarla hali yaman
Ah bu gönül!
Duygu dolu, saygı dolu
Sevgi coşar sevenlere
Aşka değer verenlere
Özgürlüğu ceylanlara
Sevgi varken kini boğer*

*Bin bir umut ondan doğar
Gönül, gönül yine gönül ”*
(Küzeci, 2007, s. 98).

Şair Orankay’ın “Gönül” başlıklı şiirinde iç konuşma üslubu ile kendi dertlerini anlatmaktadır. Diğer şiirlerine de bakarak birçok şiirinde karamsarlığa rastlamaktayız, şairin yaşadığı sıkıntılar etkileyerek şiirlerine de yansıtmıştır. Duygunun merkezi olan gönlü bize atmosfer ederken şair aynı zamanda onu etkileyen durumları da zikretmektedir. Şair kendi üslubu ile bize küçük bir organın o kadar şeye dayanmasını iletmektedir. Dertlere, acılara katlanan gönlünü bir ülkeye benzeterek her şeyi sığdığını söylüyor. Buradan çıkarabileceğimiz anlam, şair hayatında birçok sıkıntılara rastlamıştır. Bazen insana karşı yapılan tüm kötülöklere rağmen; insan, umutla bakarak o kötülüğü iyiliğe veya olumlu bir duruma çevirebilir. Tüm olanlara rağmen şair hayata olumlu bakmaktadır.

3. 6. 4. 2. Toplumsal Temalar

Ayhan Reşit Orankay bütün Türkmen şairlerinin izinde giderek birçok toplumsal ve milli şiirler yazmıştır. Şiirlerinde işlediği konular ise şunlardır: Yurt sevgisi (Altı Devlet Kurmuşuz, Yurdum, Yaralı Irak, Canım Yurdum, Yaralı Kerkük, Şanlı Emirli, Dil Sevgisi) şehitlik (Şehadet Yolu, Tuz Şehitleri), kadın (Türkmen Kadını),...vs.

KİMLİK

*“İlk adım destan
Soyadım Türkmen
Sorarsanız kimlerden kaldığımı
Oğuzlardan ...Cengizlerden kalmışım.”*

(Orankay, 2015, s. 114)

Tuzhurmatu ilçesinin kadın şairi Orankay “Kimlik” başlıklı şiirinde kendisini hangi ulusa veya topluma ait olduğu ile birlikte nereden geldiğini anlatarak geçmişi ile gurur duymaktadır. Kimlik bir ulusun veya bir bireyin nereye ait olduğunu kültürünü, dilini ve tarihini taşıyan bir kavramdır.

ŞEHADET YOLU

“Yetmez mi bu kadar kan

Bitmez mi bu kervan

Şehitler kervanı”

(Orankay, 2015, s. 100).

Şair Orankay'ın “Şehadet Yolu” başlıklı şiirinde ait olduğu toplumun neler çektiği söz konusudur. “yetmez mi bu kadar kan” “Bitmez mi bu kervan, şehitler kervanı” şairin özgeçmişinde de belirttiğimiz gibi şehit düşen iki kardeşinden etkilenerek tüm şiirlerine karamsarlık bir duygusu hâkim olmuştur. Bu parça şiirinde de bize Türkmen toplumunun yakın zamanlarda ne kadar zulüm ve şehit verdiğini vurgulamaktadır. Bu olan bitenlerin bitmesini dilemektedir.

MEVSİMLER

“Yanar dağlardan bozkıran

Alevler gibi dağları taşları

Eritip suya çevireyim

Yurduma yan gözle bakanı

Yakayım yandırayım onları acımasız

Çilenin kara bulutlarına

Dönüp...Aslan gibi kükreyeyim”

(Orankay, 2015, s. 110-113)

Şair Orankay “Mevsimler” başlık şiirinde tabiat metaforları kullanarak bu parça şiirinde milliyetçi bir kadın olduğunu öne sürmektedir. Şiirlerinin çoğu Türkçülük, vatan sevgisi, dil sevgisi olan Orankay kendisini alev, alev yanan bir dağa benzeterek zulüm gören vatanına ve milletine korumak istemiştir. Hırsla milletine ve vatanına sahip çıkma duygusunu ifade eden Orankay bu kez yıldırım olup hain insanların üstüne ve onları yok etme arzusundadır. Şiirin ortalarından sonra karamsarlık duygusuna son vererek olumlu duyguya yönelmiştir. Kendisini bahar mevsimi ile ifade ederek İslam dünyasının kutsal günlerinden olan bayram akşamı kendi vatanı, milleti ve dili uğruna zulüm ile şehit düşenlerin mezarına bırakmak isteği adaletin yerine getirilmesini ifade etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MODERN İRAK TÜRKMEN EDEBİYATINDA KADIN ŞAİRLERİN KULLANDIKLARI DİL VE ÜSLUP

4.1. NESRİN ERBİL'İN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLUP

4.1.1. DİL : Şiir dili, bir milletin gündelik yaşantısı içinde kullandığı ortak dil içinde özel bir sanat dilidir. Şairin en önemli görevlerinden biri ana dilini sevmesi, en ince ayrıntılarına kadar bilmesi, onu en işlek ve kıvrak bir biçimde kullanmaya çalışmasıdır. Dilin zenginleşmesi, gelişmesi büyük oranda şairlerin ana dillerinde yaptıkları tasarruflara bağlıdır. Şiir dili, şairin sanatkârca bir görüşle, kendine özgü bir biçimde, tamamıyla şahsî tasarruflarıyla ürettiği bir dildir. Nesirden farklı olarak hissedilen bir dil olan şiir dili, şiirsel duyuşa kalıp, çerçeve, araç olabilen bir yapıdır. Şiiri kalıcı kılan unsurların başında şairin başarılı bir şekilde tasarrufta bulunabildiği dilidir. Şair, sıradan dil unsurlarına hayat vermeli, kanatlandırmalı, onu zengin çağrışım ve imgelerle doldurmalı, dili adeta yeniden üretmelidir (Çetin, 2014, s. 167).

Nesrin Erbil şiirlerinde kullandığı dilde sapmalar oldukça azdır. Şair şiirlerinde daha çok günlük dilden sapmayan sade bir anlatım kullanmıştır.

4.1.1.1. Dil Sapması : Kelime, ifade ya da cümle yapılarında bilinen kurallara ve alışılmış yapılara aykırı olarak bazı değişiklikler, bozmalar, türetmeler, uydurmalar yapmak, genel olarak kuralları sabit dile aykırı sapmalar olarak değerlendirilir (Çetin, 2014, s. 168)

4.1.1.1.1. Ses Sapması : Kelime ve ifadelerin seslerinde baz değiştirmeler yapılır. Halkın konuşma dilinde, lehçe ve bölge ağızlarında yer alan söyleniş biçimleri aynen şiire yansıtılmaktadır. Şair, doğup büyüdüğü ya da içinde yaşadığı ağızda yer alan, kullanılan ölçüt dilde yerleşmemiş yerel, kelimelere yer verebilir (Çetin, 2014, s. 173).

UNUTTUĞUM

*“Açtım saçlarımı tel, tel
Yollarını süpürmeğe.”*

(Pamukçu, 1990, s. 74)

4.1.1.1.2. Kelime Sapması : Genel, ortak ve yaygın dilde kullanılan mayan kelime biçimlerine yer vermektir. Kelimelerin bilinen yapıları bozmak, ek ve köklerin yerlerini değiştirmek, kelimenin önüne, içine veya sonuna bazı ekler ilave etmek, kullanımdan düşmüş eski kelere yer vermek gibi şekilleri vardır (Çetin, 2014, s. 175)

SİTEM

*“Gel **ilunsın** nefesimiz birlikte
Gel masalımıza yeniden başlayalım.”*

(Erbil, 1998, s. 107)

4.1.1.2. Konuşma Dili : Genelde şiir dili halkın gündelik konuşma dilinden ayrı üst bir sanat dilidir. Şiirde konuşma dili ise, deyim, kalıp ifadeleri, devrik cümleler, doğal, akıcı, rahat söyleyiş, ‘gülüm’, ‘canım’, ‘ciğerim’ gibi kelimelere şiir içinde yer vermektir (Çetin, 2014, s. 187)

BUĞULU CAMLAR

*“Karşımda duran
Buğulu camlara
Meçhul birisi bir şeyler çizmiş
Bir şey değil bir şey değil, ama
Bende bir gün bir şeyler çizmiştim”*

(Pamukçu, 1991, s. 94)

4.1.1.3. Cümle

4.1.1.3.1. Kurallı Cümle

GEÇMİŞTEN SES

*“Göz pınarıma dolar
Dış kapının zinciri seneleri kilitlemiş.”*

(Erbil, 1998, s. 17)

4.1.1.3.2. Kuralsız Cümle

GEÇMİŞTEN SES

*“Güneşimi yalınayak
Kişilere kaptırdıktan sonra ,neyleyim.”*

(Erbil, 1998, s. 92)

4.1.1.3.3. Soru Cümleleri

BURASI NERESİ

“Sabahın erken saatlerinde

Fıkır fıkır semaver sesi

Buğu, buğu demlikte çay

Elden ele dolaşıyor bade

Yedi evliyadan adanmışlar ülkesi

Burası neresi?”

(Erbil, 2019, s. 175)

4.1.1.3.4. Ünlem Cümleleri

DERTLİ KUŞLAR

“Ey rüzgârların esiri ucan kuşlar

Geldiğiniz yerler güzel olmalı.”

(Erbil, 1998, s. 35)

4.1.2. ÜSLUP : Üslup, bir kişinin duygu, düşünce ve hayallerini sözle ya da yazıyla kendine has bir tarzda dile getiriş, ifade ediş biçimidir. Dilin kişiye göre özel bir kullanılış tarzı, bu yolla yepyeni bir dünya kurulmasıdır. Dilin belli bir düzen içinde aldığı şekildir. Her şairin üslubu, onun dünya görüşünün, hayata bakış açısının, yaşama biçiminin dildeki yansımasıdır. Üslup, yazarın, sanatçının içten gelen samimi duygularının tercümanıdır ve sanatçının şahsiyetinin ifadesidir. (Çetin, 2014, s. 197).

Şair Nesrin Erbil’in ilk edebiyata hayatına başladığı yıllarda Âkif Ersoy, Tevfik Fikret, Yahya Kemal, Bekir Sıdkı ve Orhan Veli gibi büyük Türk edebiyatı şairlerinden etkilendiğini söylemiştik. Nesrin Erbil’in üslubunda bu edebiyatçıların etkisi büyüktür. Şair farklı üsluplar kullanarak birçok eser ortaya koymuştur.

4.1.2.1. Hitabet Üslubu: Söylev üslubu . Nutuk üslubu . Hitabet , topluluğa , kitleye yüksek sesle hitap etmek demektir ve kalabalıkları heyecana getirerek önceden belirlenmiş hedeflere sürüklemeyi ve yönlendirmeyi amaçlar. İçeriğin değişimine göre sözü değiştirmek, düşün ce ve duygunun gereğine göre bedeninin organlarına bir tavır ve vaziyet vererek söz konusu olan şeyin tesirini yükseltip tamamlamak demektir (Çetin, 2014, s. 209)

Nesrin Erbil'in hitabet üslubu ile yazdığı birçok şiir vardır: Gençliğe Sesleniş, Dertli Kuşlar, Yanan Şehir, Utan 3, Dönmeyenler, Ardından 3, Alın Yazısı... vs.

GENÇLİĞE SESLENİŞ

*“Ey gönüller dileği ey aziz can tanesi !
Ey şanlardan şanlara fişkırın şan tanesi.”*

(Terzibaşı, 2007, s. 227)

4.1.2.2. İç Konuşma Üslubu : Monolog üslubu. Şairin iç dünyasına yönelerek kendi kendine konuşması. Şiirlerin büyük çoğunluğu bu üsluptadır. Aslında şiir genel anlamda şairin bir iç konuşmasıdır, kendi kendisiyle hasbihalidir (Çetin, 2014, s. 210).

KARANLIK I

*“Karanlıkla beraber
Bir şeyler kabarıyor içimde
Dağ gibi”.*

(Erbil, 2019, s. 75)

4.1.2.3. Lirik Üslup : Lirik şiir, her şeyden önce şiirin konusuna göre aldığı bir ad değildir. Bu bir söyleme ve terennüm tarzı yani üslup türüdür. Bu üslupla birbirinden farklı pek çok konu yazılabilir. Eski Yunan da lyre (lir) adlı telli bir çalgı âleti eşliğinde bestelenmiş şiirler söyleniyor ve bu tür şiirlere litrik deniyordu. Eski Yunan da lirik şiirin ilham perisi yani musası Eratodur . Rönesanstan sonra yumuşak söylenişli, ahenkli, akıcı, ferdî konulu, kişisel duyguların fazlaca terennüm edildiği metinler ‘litrik’ şiir deniyordu. Tanzimat döneminde buna rebâbî (kemençeye benzeyen telli bir saz) deniyordu. Buna “garâmî şiir” de denir. Nağme, içlilik ve coşkunluk demek olan lirizm, ruhumuzun derinliklerinin, coşkulu dalgalanmalarının duygusal ifadesidir ve ihtirasları dile getirir. Lirizm , şairin coşkunu duygularını yalın ve çıplak bir şekilde, uzun uzun tasvirlerle yer vermeden kısa, içten, samimi ve doğal bir üslupla ortaya koymasındır, duyuş ve deyişteki samimiliktir. Öznelliğin ağır bastığı ve müziksel olan lirik şiir, insanın evrensel boyutu ve daha çok bireysel zenginliği üzerinde yoğunlaşır. Genellikle aşk, kadın, içki, mutluluk, ölüm, hayat, tabiat, hatıra

gibi konulara bağlı duygusal coşkunluğu terennüm eder. Lirik Şiirde Şairin duygu dnyasının tabiat tarafından harekete geçirildiğini görürüz. Tabiat güzelliğiyle Şairin i dnyasında bunun karşılığı olan duygusal dalgalanmalar içiçe ve örtüşerek verilir. Dış dnya, Şairin i dnyasıyla özdeşleşir. Lirizmde zamana ve mekna bağlı kalınmadan sadece duygulanma ön plana çıkar. Lirik Şair, duyguları coşkun ve taşkın olan kişidir (etin, 2014, s. 211).

ÖYKÜ

“Yıkık bir harabede

Kırık bir ayna buldum

İçinde gözlerin vardı ağlamaklı

Gzyaşlarında deniz vardı

Denizde göklerin tüm mavisi

Mavilerde derin düşünceler

Düşüncelerde senin glgen

Glgende yeşil bir evren

Evrenin içinde sen”

(Erbil, 2019, s. 157)

4.1.2.4. Tasviri slup : Varlıkların, olguların değişik özellik ve niteliklerini açık açık tasvir etme, betimleme yoluyla belirtme üslubudur. Bu slup, Şiirde okuyucuya düşünme, hayal etme imknı bırakmadığı için edebi değeri düşürür, Şiiri sığlaştırır, metni Şiirsel derinlik ten yoksun kılar. Onun için bu tür bir üsluba başvurmak, Şair için bir zaaf eserdir ve kaçınılması gerekir. Bu bağlamda açıklama üslubu da tasviri mahiyettedir. Bu, tanımlama üslubudur. Bildiriye, anlamı ve iletiyi açık seçik orta ya koymaya, belirtmeye, yorumlamaya dayalı bir üsluptur. Şiirde Şiirsel değeri düşüren ve makbul olmayan, nesre özgü bir üslup tur. Şiirde hüküm cümlelerine bol miktarda yer veren bir üslubu da bu bağlamda değerlendiriyoruz. Őairlik yeteneği zayıf kimselerde genellikle zorlama bir söyleyiş tavrı grlmektedir. Şiirde zorlama bir söyleyiş hissediliyorsa, kendiliğinden söylenmiş bir Şiir havası sezilmiyorsa, kulağı tırmalayan, tıkız, pütürlü, kuru bir üslup vardır demektir. Tabiiyyet (tabiilik), güzel sanatlarda zevk-i selimi tatmin eden temel bir unsurdur. Ltif bir ahenktir. Bunun yokluğu Şiirin değerini düşürür (etin, 2014, s. 232).

AĞLAYAN İLLERİN GÖLGESİ

“Rüya mıydı, Hayal mıydı, neydi

Hayırdır inşallah

Baktım :

Dörtnala atlar akıyordu”.

(Erbil, 2019, s. 231)

4.1.2.5. Yakarış Üslubu : Şairin üslubuna dua samimiyeti ve yakarışı egemendir. Bu, hafifçe, usulca, yalvarıp yakaran, niyaz eden, dileyen bir üsluptur. Münacat şiirlerinde, doğrudan doğruya duaya yer veren metinlerde bunu görmek mümkün olduğu gibi sevgiliye yalvarmaları içeren şiirlerde bu üslup kullanılır. En eski zamanlarda dinle sanatın iç içe olduğunu düşünürsek şiirde yakarış üslubunun köklü bir yere sahip olduğunu daha iyi anlarız, Cahit Sıtkı Tarancı'nın birçok şiirinde bu üslup tarzını görmek mümkündür (Çetin, 2014, s. 233).

YAKARIŞ

“Zalimler ateşinde yanmışım, kavrulmuşum

Yollara çirulçıplak aç susuz savrulmuşum

Telafer'im, bin şehit anası, yorulmuşum

Ses ver ey Anadolu yoluna baş koymuşum.”

(Erbil, 2019, s. 287)

4.1.2.6. Yalın Üslup: Şair Nesrin Erbil'in eserlerinde bu üsluba çok rastlanır. Örneğin şu başlıklı şiirlerinde: Bir Yaprak Düşecek Dalından, Dilek, Geçti, Hastane Duvarları, Anneme... vs.

KİM 1

“Kim bu trenle gelen

Hangi taraftan geliyor bu ses

Acılarına gülen kim.”

(Erbil, 2019, s. 225).

4. 2. ŞEKİBE VENDAVÎ'NİN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLUP

4.2.1. DİL : Türkmen kadın edebiyatçıları arasında Nesrin Erbil'den sonra ikinci isim Şekibe Vendavî'dir. Ele geçirilen şiirleri incelendiğinde sade ve açık bir dil kullandığı tespit edilmiştir. Şiirlerinde dil sapmalarına oldukça az rastlanmıştır.

4.2.1.1. Ses Sapması

*“ Hepsi kurban olmuştur
Gözlerine, kaşına
Ben de sana kurbanım
Yalnız ayrı biçimde
Hakkım değil söylersem
Tek sen varsın içimde”*

(Köprülü,1993, s. 23)

4.2.1.2. Konuşma Dili

*YALAN
“Her şey yalan
Hayat, sevgi inan
Sözlerin, gülüşün her an”*

(Köprülü, 1993, s. 24)

4.2.2. Cümle

4.2.2.1. Kurallı Cümle

ŞEHİTLERİN MEZARINA ZİYARET

*“Kara toprak nasıl aldın şehidimizi?
Bırak bizimle yarasın
Kara toprak ne hainsin”*

(Köprülü, 1993, s. 26).

4.2.2.2. Soru Cümleleri

ŞEHİTLERİN MEZARINA ZİYARET

*“Kara toprak nasıl aldın şehidimizi?
Bırak bizimle yarasın
Kara toprak ne hainsin”*

(Köprülü, 1993, s. 26)

4.2.2.3. Ünlem Cümleleri

YALAN

*“yalan her şey yalan!
Hayat sevgi inan!”*

(Köprülü, 1993, s. 25)

4.2. ÜSLUP : Şekibe Vendavî'nin üslubu ise eseri olmadığından dolayı sadece elde edilen parça şiirlerden yola çıkarak, hitabet, tasviri ve yalın üsluplara rastlanmıştır.

4.2.1. Hitabet Üslubu

TÜRKMEN KIZINA

*“Sayın bayan darılma
Yazınca yazarım ben
Bunları yazmam için
Zorluyorsun beni sen
Türkmen kızı Türkmen
Sen, neden dilim bilmezsin
Gece gündüz durma sen.”*

(Küzeci, 2010, s. 36)

4.2.2. Tasviri Üslup

ŞEHİTLERİN MEZARINA ZİYARET

*“Kutsal mezar, küçük taş
Yüreğim size yoldaş
Koyunun aç kutsal mezar ben gireyim
Şehitlerim koynundadır ”*

(Köprülü, 1993, s. 26)

4.2.3. Yalın Üslup

HAZAN 2

*“Mor damarlı dağlar
Dökülen yapraklar ve iki avuç dolusu
Gözyaşlarıyla nale aydın bülbüller.”*

(Küzeci, 2010, s. 32).

4. 3. KADRIYE ZİYAÎ'NİN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLUP

4.3.1. DİL : Şair Kadriye Ziyaî şiirleri incelediğinde ise sade ve açık bir dil kullandığı tespit edilmiştir. Türkiye Türkçe ile yazan şair Kadriye Ziyai ara ara şiirlerinde Türkmençe kelimeleri de kullanmıştır. Gündelik konuşma dilinin yanında birçok sapsmalara da rastlanmıştır. Kadriye Ziyaî şiirlerinde dil sapsması, konuşma dili tespit edilmiştir.

4.3.1.1. Dil Sapsması

UFUK SENFONİSİ

*“Üzüldü yıldızlar alabildiğine
Güneş müjdeledi Bülbülleri
Gökte yeşerdi renkler
Bestelendi seher renkli senfoniler.
Gök karalır gönül sızlar”*

(Ziyaî, 2008, s. 15, 16).

4.3.1.2. Konuşma Dili

HAZAN

*“Bahar değildir bu gelen
Bence hazandır hazan
Karşı ufukta her görünen
Konak değil
Yolculuktur yolculuk.”*

(Ziyaî, 2008, s. 23)

GÖNÜL

*“Ah şu gönül vah şu gönül
Herkesi aldatan gönül
Dertlere dert katan gönül
Gözleri ağlatan gönül”*

(Ziyaî, 2008, s. 56)

4.3.1.2. Cümle

4.3.1.2.1. Kuralı Cümle

GÜNEŞ

*Güneş yükselir
Her gün biraz daha yükselir”*

(Ziyaî, 2008, s. 13)

4.3.1.2.2. Kuralı Cümle

GÜLÜMSE

*“Gülümse gül her zaman
Yaşamak istersen eğer.”*

(Ziyaî, 2008, s. 21)

4.3.2. ÜSLUP : Kadriye Ziyaî'nin üslubuna gelince, farklı farklı üsluplara başvurduğu görülmektedir. Kullandığı üslupları ortaya koyarsak, hiciv üslubu, hitabet üslubu, iç konuşma üslubu, lirik üslup, tasviri üslup, yakarış üslubu ve yalın üslupları kullanmıştır.

4.3.2.1. Hiciv Üslubu

İNSAN

“Yürür hayran

Dünya olmuş ona seyran

Bilmez dünya nedir

Nedir dert nedir derman

Yürür durmaz ...Yürür geçer yılları

Aşar bataak selleri”

(Ziyaî, 2008, s. 27)

4.3.2.2. Hitabet Üslubu

SANMA

“Sanma gülen yüzler her zaman güler

Oda bir gün bulutlanır

Bir gün oda tutuşur

Arh, arh¹ olur yanaklarında gözyaşı.”

(Ziyaî,2008, s. 25)

DAĞLAR

“Eğil dağlar öp çayı

Dertli dağlar sarp dağlar

Ak suyun yamacında

Yatma dur sayağ² dağlar.”

(Ziyaî, 2008, s. 9)

¹ kanal

² uyak

4.3.2.3. İç Konuşma Üslubu

İÇİMDE

*“İçimde toprak yanıyor
Gök kapalı, dilim kesik
Ne elimde bir güç , ne zaman kısalıyor
Arıyorum dinliyorum.”*

(Ziyaî, 2008, s. 32)

AKSU BAŞINDA

*“Gecelerim kocaldı
Aksuda dert çeke çeke
Gururlandı yüceldi.”*

(Ziyaî, 2008, s. 39)

4.3.2.4. Lirik Üslup

BİR ÖZLEM

*“Özlüyorum
O solmuş akşamları
Güneşi evine bırakıp
Uykuya dalınca
Bizde, gizlice evine daldık
Sömürürdük renklerini
Allarını pembelerini morlarını.”*

(Ziyaî,2008, s 69)

4.3.2.5. Tasviri Üslup

BAHAR

*“Serpiliyor çiçekler benek, benek
Güneş açmış eteği dolu çiçek.”*

(Ziyaî,2008, s. 8)

4.3.2.6. Yakarış Üslubu

YALVARIŞ

“Tanrım senin için ağlayan göz var

Yarı gece sessiz üflenen söz var

Ayrılık yükünü çekmeyen ağlar

Sana sığınır insanlar dağlar”

(Ziyaî,2008, s. 47)

4.3.2.7. Yalın Üslup

KOCAMAN AŞK

“Kocaman bir aşk peşinden koşuyorum

Bazen duraklarım, bazen de doludizgin koşarım

Ben onunla yaşarım.”

(Kadriye Ziyaî. Kişisel İletişim, 08 Mart, 2020).

4. 4. MÜNEVVER MOLLA HASSUN’UN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLUP

4.4.1. DİL : Münevver Molla Hassun, şiirlerinde kullandığı dil sade ve konuşma diline yakın bir dildir. Bu çalışmada Türkçe, Arapça ve Osmanlıca yazdığı şiirlerini incelendiğinde şairin dil sapması, konuşma dili, soru cümlesi, ünlem cümlesi kurallı ve kurlsız cümleleri de kullandığı görülmektedir. Yukarıda belirtilen sapmalara birer örnekler sunulmuştur.

4.4.1.1. Dil Sapması (Ses sapması)

BOĞULMADAN MARTILSRİM

“Dünün , mazilere kavuşmasına

Rağmen !!

Bellurimsi sevginin anıları!

Hâlâ da , olduğu gibi, olduğu için

Sönüveriri³ özlemin çırpıntısı ..”

(Hassun, 2016, s 13)

³ sönüyor

SENİNLE YAŞAR... SENİNLE ÖLÜRÜM

“Sıcak bir hasret

Yakarak kederlerin ciğerini ,

Kanat gerdi

Asmanın belleğine doğru...

Suskunluk duvarı gibi

Suskun yüreğimin

Uzadı koraklığı ..”

(Hassun, 2016, s. 44)

4.4.1.2. Dilbilgisi Sapmaları

4.4.1.2.1. Parantez Arası

GERİ DÖNSEYDİN EĞER

“Taşa tutulunca (Hak)

Coşar öfkeler

Patlak verir kederler

Sabahlarından kaybolunca tan

Kanla yuvunur toprak

Kışner atlar ..

Kana, yaraya bakmadan

Silkindi (Kerrar'ın) ciğer paresi ,”

(Hassun, 2016, s. 37)

4.4.1.2.2. Konuşma Dili

VATAN İÇİN BİR FISILTI

“A... Yok olsun!

Dualarımın korumakta olduğu

Bir yurdun

Gözündeki güneşi

Boğazlamak isteyen eller...”

(Hassun, 2016, s. 40).

ÖZLEMLERİN TÜKENMEYEN MASALLARI

*“Gönlümün sınırında
İnce ince çizilen imgelerim
Fıkır fıkır yükseldi
Beyaz bulutlar içinde ..
Alkım gibi ..Işıl ışıl”*

(Hassun, 2019, s. 36)

4.4.1.2. Cümle

4.4.1.2.1. Kurallı Cümleler

GİZLİ SÖZLER

*“En güzel sabahların
Şafağı, henüz doğmamış
En güzel günler ise
Daha doğmamış”*

(Hassun,2001, s. 75)

4.4.1.2.2. Kuralsız Cümleler

HAYAT

*“Her şey hayatta bulabiliriz
Ama, bulunmayan bir gönlümüz var
Bir kuş misali..”*

(Hassun,2001, s. 41)

4.4.1.2.3. Soru Cümleleri

BİR ÇAĞIN UYANIŞI

*“Ey şairler :
Ben vatan için aşkınıza denk,
Güftelerinize benzer
Güfteler yazan
Var mı bir kimse...?”*

(Hassun, 2016, s. 25)

4.4.1.2.4. Ünlem Cümleleri

ÖLÜMSÜZLÜK YOLCUSU

*“Ey cömertlerin cömerdi!!
Nice nice umutlar diktin,
Sevinçten yoksun gözlere!
Eyvahlar olsun eyvahlar !!”*

(Hassun, 2016, s. 27)

BİTMEYEN ÇİLE

*“Yüreğe taş bağladım
Delilik mi ...?
Sevdanın yüreğine
Kılıcım basıp geçtim ..!!”*

(Hassun, 2001, s. 62).

4.4.2. ÜSLUP : Şiir alanında kendi üslubunu yaratan Münevver Molla Hassun, şiir ve eserlerinde farklı farklı üsluplar da kullanmıştır. Bu üsluplara, Hitabet üslubu, iç konuşma üslubu, soyutlaştırma üslubu, yakarış üslubu ve yalın üsluba örnekler sunuldu.

4.4.2.1. Hitabet Üslubu

SENİNLE YAŞAR SENİNLE ÖLÜRÜM

*“Ey kederlerimin konaklarında barınan
Ey özlemlerin emciği!
Ey yılların acısına, gebe umutlarımızın.”*

(Hassun, 2016, s. 44)

4.4.2.2. İç Konuşma

BİTMEYEN ÇİLE

*“Neden derinleşiyor
Gönlümün köşesinde
Bitmeyen bu çile ..?”*

(Hassun, 2001, s. 62)

4.4.2.3. Lirik Üslup

BEN VE MEVSİMLER

“Mevsimler bekçisiyim ben

Yazıyım acıyla bitti

Çile ile geçirdiğim

Karanlık bulutlu kışlar

Baharımı kaybetti”

(Hassun, 2001, s. 44)

4.4.2.3. Soyutlaştırma Üslubu

SIZDIRMAK

“Biyografinin dağınık kalıntıları

Bu paslı zamanda

Siliyor günlerimi”

(Hassun, 2016, s. 58).

4.4.2.4. Yakarış Üslubu

UMUT SESİ

“Ne olur ...!

Gül sevinçli gülüşler,

Sessizcesine dolsun

Gizlenen bakışlara ..

Ne olur ...!”

(Hassun, 2019, s. 109)

4.4.2.5. Yalın Üslup

HAYATI KUCAKLAYAN BİR İNSAN

“Koştun uzak yollara

Aldırmadan yorgunluğu

Sert adımlarla ... koştun.”

(Hassun , 2001, s. 57).

4. 5. SELMA MERDAN'IN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLUP

4.5.1.DİL : Selma Merdan da şiirlerini diğer şairler gibi sade ve anlaşılır bir dil ile yazmıştır. Şiirleri incelendiğinde rastlanan sapmalar ise şunlardır; yazım sapması, ses sapması (yöresel ağız), konuşma dili, kurallı ve kuralsız cümle türleri, soru cümlesi ve ünlem cümlesidir. Şair Selma Merdan dil açısından güçlü olduğunu şiirleriyle kanıtlamıştır.

4.5.1.1. Yazım Sapması

YAPAMADIKLARIM

*“Bir Bayram sabahı nerede olursa olsun,
Bütün mezarlıkları dolaşp,
Gidip de geri dönmeyen eski şehitler
Toprak uğruna can veren yeni şehitler için
Dua etmek İSTERDİM!”*

(Merdan, 2014, s. 5).

4.5.1.2. Ses Sapması (Yöresel Ağız)

KERKÜK

*“Kaleden atın beni türküsünü
Dinleyip kahır olan
Bendim o !”*

(Merdan, 2014, s. 31)

4.5.1.3. Konuşma Dili

HEY ...HEY !

*“Umutlar, hayaller, sevgiler geldi
Hiç biri uğramadan
Kapılardan geri döndü
Hey, hey!”*

(Merdan, 2014, s. 30).

4.5.1.2. Cümle

4.5.1.2.1. Kurallı Cümleler

DİLEK

*“Arkamdan sevdiğim, hoyratları, türküleri söyleyin
Unutmayın doğduğum evden getirdiğim bir avuç toprak ile,
Eğer birisi gönderirse kitap sayfaları arasında
Bir tutam Kerkük toprağını...”*

(Merdan, 2014, s. 35)

4.5.1.2.2. Kuralsız Cümleler

DİLEK

*“Size veda edemedim çıkmışsam eğer,
Tanrıya giden son yolda,
Gözlerim açık olsun.”*

(Merdan, 2014, s. 35)

4.5.1.2.3. Soru Cümlesi

EY YAŞAM

*“Hepsi senden önce geldi, çok üzgünüm
İnan sepetim o kadar dolu ki
Hiç boş yer yok!
Seni nereye sığdırayım?”*

(Merdan, 2014, s. 52)

4.5.1.2.4. Ünlem Cümleleri

BEN HEP VARDIM

*“Su taşıyan kölelerin gözlerindeki... kıvılcımdım !
Göçebe çadırlarında at sütünden kımız... yapan
At üstünde cirit atanların...sevinçlerindeydim !”*

(Merdan, 2014, s. 53)

4.5.2.ÜSLUP : Üslup açısından şiirleri incelenen Selma Merdan, hitabet üslubu, iç konuşma üslubu, tasviri üslup, yakarış ve yalın üslupları kullanmıştır. Belirlenen bu üsluplara aşağıda birer örnek verilmiştir.

4.5.2.1. Hitabet Üslubu

VEFASIZ ŞEHİR

*“Ey vefasız şehir
Caddelerinde düşürdüğüm
On Sekiz yaşımı arıyorum.”*

(Merdan, 1986, s. 96)

4.5.2.2. Lirik Üslup

MUTLULUK

*“Bekle dedin, çok yakında dedin,
Gelecek bize de gelecek dedin,
Kim gelecek diye sormadım.”*

(Merdan, 2014, s. 45)

ÖLÜM

*“Kimseye borçlu değilim
Ne uçan kuşa, ne esen yele
Ne soluduğum havaya
Nede insanlara,”*

(Merdan, 2014, s. 14)

4.5.2.3. İç Konuşma Üslubu

YÜREK

*“Ne kocaman bir yürek bu
Sığırdı içine hüznüleri, anıları, acıları
Sevdiklerimi, sevmediklerimi
Bir daha geri gelmeyenleri.”*

(Merdan, 2014, s. 28)

4.5.2.4. Tasviri Üslup

YOK

“Dolaşırım

Kimsenin ayak basmadığı kıyılarda

Uğultulu karanlık

Ormanlardan seslenirim”

(Merdan, 1986, s. 98).

4.5.2.5. Yakarış Üslubu

DİLEK

“Size veda edemedemden çıkmışsam eğer,

Tanrıya giden son yolda,

Gözlerim açık olsun.

Tüm sevdiklerim toplansın 1610 sokakta

199 evin önünden beni uğurlasın

Son yolculuğa, eğer hakkınız kalmışsa bende helal edin.”

(Merdan, 2014, s. 35)

4.5.2.6. Yalın Üslup

BEKLE YAVRUM

“Bekle yavrum

Beklemesini öğren önce

Sonra umut etmesini

Ve insanları sevmeyi

Bekle yavrum.”

(Merdan, 1986, s. 50).

4. 6. AYHAN REŞİT ORANKAY’IN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLUP

4.6.1. DİL : Tuzhurmatu’nun kadın şairi Ayhan Reşit Orankay’ın yazdığı serbest stil şiirlerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Dil sapmaları cümle bozukluğu oldukça az görünmektedir. Şiirlerinde tespit edilen sapmalara, konuşma diline ve kullandığı cümle türlerine örnekler verilmiştir.

4.6.1.1. Dil Sapması

YİNE YARINI BEKLERİM

*“Toprak olup aylarca su görmesem
Cefa çekip bir an sefa sürmesem
Gönlümün bir isteğine varmasam
Yine seni, yine seni beklerim.”*

(Orankay,2015, s. 26)

4.6.1.2. Konuşma Dili

YALAN

*“Yalan o tatlı sözler
O derin sevgi
Bakışların ... gülüşlerin
O sınımsız duyguların
Yalanmış meğer yalan.”*

(Orankay,2015, s. 119)

4.6.1.2. Cümle

4.6.1.2.1. Kurallı Cümleler

SEVGİ

*“Sen uzak kalmak istedin
Ben ayrılmayı diledim.”*

(Orankay, 2015, s. 38)

4.6.1.2.2. Kuralsız Cümleler

ZAMANDIR

*“Zamandır insanları dara çeker
Zamandır gönüllerde hasret eken.”*

(Orankay,2015, s. 39)

4.6.2. ÜSLUP : Ayhan Reşit Orankay’ın üslubu, modern Irak Türkmen şairlerine kıyasen zengin üsluba sahip değildir. Şiirleri incelendiğinde şu üsluplar hitabet, iç konuşma, yakarış, lirik ve yalın üslup tespit edilmiştir.

4.6.2.1. Hitabet Üslubu

GÖÇÜP GİTME

*“Sensiz, sevincim tamamlanmaz,
Sana seslenip, ey umudum
Dön diyorum,”*

(Orankay, Kişisel İletişim,, 23 Mayıs 2020)

4.6.2.2. İç Konuşma Üslubu

KİMSE GÖRMESİN

*“Gizle gözüm yaşların kimse görmesin
Gizli kalsın kederler kimse onu bilmesin
Başıma gelenleri kimse duyup gülmesin
Neden ağladığımı ama bir tek sormasın.”*

(Orankay,2015, s. 41)

4.6.2.3. Yakarış Üslubu

ULU TANRIM

*“Tanrım ben küçük bir kulum
Sana doğru açtım elim
Dualar okuyor dilim
Ulu tanrımulu tanrım”*

(Orankay,2015, s. 91)

4.6.2.4. Lirik Üslup

TÜRKMEN KADINI

*“Çile çeken insanıyım dünyanın
Mağlup değil, galibiyim zamanın
Başım dimdik kalacaktır inanın
Türkmen kadınıyım yiğit cesurum
Olanaksızlara meydan okurum.”*

(Orankay, 2015, s. 58)

SORDUM AŐKİM

*“Sordum yıllardan geçmiş oldu dediler
Sordum onu güllerden çoktan soldu dediler
Mevsimlerden sorunca çile oldu dediler
Döndün baktım gönlümde yaşıyor yaşayacak.”*

(Küzeci,2010, s. 133)

4.6.2.5. Yalın Üslup

ARZULARIM

*“Güneş olmak istiyorum
Yeri göğü aydınlatıp
Çilenin soğuk ve yağmurlu günlerinde
Öksüzleri ısıtayım”*

(Küzeci, 2010, s. 131)

SONUÇ

Bu çalışmada, modern Irak Türkmen edebiyatından altı kadın şairin hayatı, eserleri, şiirlerinde işledikleri başlıca temalar, edebî kişilikleri, dil ve üslup özellikleri incelenmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. “Birinci Bölüm”de, geçmişten bugüne Irak Türkmenlerinin tarihi, dili ve yaşadıkları coğrafya ile ilgili bilgiler verilmiştir. Türkmenlerin Irak topraklarına ilk girişleri 674 yıllarına uzanmaktadır. İkinci göç dalgası ise Abbasi halifesi Memun’un tahta çıkışı ile başlamıştır. İki (v), (y) grubuna ayrılan Irak Türkmen Türkçesi yaklaşık 2000,000 ile 2500,000 kişi tarafından konuşulmaktadır. Türkmenlerin Irak içerisinde yoğun olarak yaşadıkları şehirler ise Musul, Erbil, Kerkük, Selahattin ve Diyale’dir.

“İkinci Bölüm”de, genel olarak Irak Türkmen edebiyatı tarihi, modern Irak Türkmen edebiyatında şiir ve kadın şairlerle ilgili bilgi verilmiştir. Bu bölümde, Irak Türkmen edebiyatı ile ilgili kitaplar, dergiler ve gazeteler taranarak elde edilen literatür bilgisi bir araya getirilmiştir. Birinci Dünya Savaşından sonra kendi kaderini çizen Irak Türkmen edebiyatı genel olarak Türk edebiyatının içinde yer almaktadır.

Çalışmanın “Üçüncü Bölümü”nde ise modern Irak Türkmen edebiyatında kadın şairler ve şiirleri yer almaktadır. Bu bölüm aynı zamanda tezin ana malzemesini de oluşturmaktadır. Çalışmada yer alan şairler, doğum tarihlerine göre sıralanmış ve incelenmiştir. Bu bölümde, modern Irak Türkmen edebiyatında önemli bir yere sahip olan kadın şairlerin hayatı, eserleri, şiirlerinde ele aldıkları başlıca temalar, edebî kişilikleri ve dil ve üslup özellikleri incelenmiştir. Şairlerin şiirlerindeki temalar, belli başlı şiirlerden oluşan metin örnekleriyle ele alınmıştır.

Çalışmaya ilk olarak seksen bir yaşında olan ve modern Irak Türkmen edebiyatının öncüsü sayılan Nesrin Erbil (1939-) ile başlanmıştır. Nesrin Erbil modern Irak Türkmen edebiyatının kurucularından biri sayılmaktadır. 1960’lı yılları sonrası Irak’ta gelişen serbest şiir akımının en önde gelen verimli şairlerden biri olmuştur. Şairin Türkiye Türkçesine hâkim olması, onu Irak Türkmen edebiyatının yenileşme döneminde ilgi çeken isimlerinden biri yapmıştır. Şiirlerinde bireysel ve toplumsal temalara değinen Nesrin Erbil’in şiir alanında basılmış yedi eseri vardır.

Çalışmada yer alan ikinci şair ise, çocuk sahibi olamayan şair Şekibe Vendavî'nin (1940-2001) biyografisine yer verilmiştir. Şairin biyografisine dair bilgiler şairin evlatlık olarak yanına aldığı, yeğeni Büşra Vendavî Hanım ile iletişim kurularak elde edilmiştir. Modern edebiyatı önemseyen şair Vendavî'nin eseri olmamasına rağmen serbest şiir ortamında Nesrin Erbil'den sonra kendisini göstermiştir. Şekibe Vendavî'nin şiirleri incelendiğinde sade bir dil ile birlikte yalın üslup kullandığı görülmektedir.

Çalışmanın üçüncü sırasında yer alan bir başka Irak Türkmen şairi ise “Türkmen Deniz Kadınlar” dernek başkanı Kadriye Ziyaî'dir (1950-). Hâlen yetmiş yaşında olan Kadriye Ziyaî ile yapılan röportaj sonucunda elde edilen bilgiler burada doğrudan aktarılmıştır. Şiirlerinde Türkmen toplumunun yaşadığı sıkıntılara değinen Ziyaî sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Nesrin Erbil ve Mehmet İzzet Hattat'tan etkilenen şair Ziyaî'nin yayımlanmış iki eseri vardır. Şiirlerinin çoğunu serbest nazım şeklinde yazan Ziyaî genel olarak toplumsal temalar kullanmıştır.

Tezde ele alınan diğer bir şair ise, edebî alanda kendisine özgün bir yer edinmiş Münevver Molla Hassun (1953-)’dur. Kendisiyle yapılan görüşmede, şahsına yöneltilen sorulara açık ve net bir şekilde yanıt veren şairin çeşitli türlerde altı edebî eseri vardır. Türkçe ve Arapça şiir, öykü, tiyatro ve makale yazan Münevver Molla Hassun, modern Türkmen edebiyatının önde gelen kadın şairlerinden birisidir. Genel olarak serbest nazım şeklinde yazan şair Münevver Molla Hassun’un şiirleri Irak, orta okul ders kitaplarında okunmaktadır. Münevver Molla Hassun, şiirlerinde bireysel ve toplumsal temaları birlikte kullanmıştır.

Çalışmanın beşinci sırasında yer alan şair, Selma Merdan’dır. Selma Merdan, hasta hâli ile bu çalışmaya katkıda bulunmuştur. Çocukları ve torunları ile İsviçre’de yaşayan Selma Merdan, bütün eserlerini bu çalışmada kullanılmak üzere temin yoluna gitmiştir. Genel olarak serbest nazım şekli ile şiir yazan Selma Merdan öykü ve roman da yazmaktadır. Türkiye Türkçesi ile yazılmış iki şiir, iki romanı vardır. Selma Merdan yaşadığı olaylardan etkilenerek şiirlerinde kendi sıkıntıları ile birlikte gurbet ve yalnızlık temasına ağırlık vermiştir.

Çalışmanın sonuncu şairi ise, Irak Türkmenleri arasında Ayhan Reşit Orankay (1965-)’dir. Ayhan Reşit Orankay’ın şiirlerinde genellikle millî lirizm söz konusudur. Tuzhurmatu ilçesinin tek kadın şairi olan Orankay’ın şiirlerinde genel olarak toplumsal konulara değinmiştir. Tek “Dünyanın Keder” başlıklı esere sahip olan Ayhan Reşit Orankay sadece serbest nazım şekli ile değil hece vezninde de şiir yazmaktadır.

Bu çalışmada araştırma yöntemi olarak edebiyat biliminin genel metotları kullanılmıştır. Öncelikle çalışmaya esas olan şairlerin hayatı hakkında mevcut literatüre başvurulmuş, ayrıca buna ek olarak bazı şairlerin bizzat kendileri ya da yakınları ile yüz yüze görüşmeler sonucu edinilen bilgi ve belgeler kullanılmıştır. Çalışmaya temel oluşturan altı kadın şairin eserleri ise basılı kitapların toplanması, Irak yönetiminin Türkçe yazmayı yasaklamasından dolayı basılamayan şiirlerin ise bizzat şairler ya da akrabaları ile yapılan görüşmeler sonucunda temini ile elde edilmiştir. Irak Türkmen edebiyatında kadın şairlerin şiirleri ile ilgili birçok kitap ve dergi toplanmıştır. Şairlerin sanatı ve edebi kişiliğinin ortaya konulmasında metin çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Şiirler biçim ve içerik yönünden değerlendirilmiştir. Bu şairler, Irak Türkmen edebiyatının modernleşme cephesini oluşturmaktadır ve Türkiye’deki çağdaşları da yakından takip etmektedirler. Bu nedenle, bu kadın şairler, geleneksel Irak Türkmen edebiyatının dışında ve Türkiye’de 1950’lerden itibaren genel temayül haline gelen serbest şiir anlayışının izini sürmeye çalışmaktadırlar. Söz konusu altı kadın şairi Irak Türkmen edebiyatında farklı kılan da bu kadın şairlerin Irak Türkmen şiirini modernleştirme çabasıdır.

“Dördüncü Bölüm”de modern Irak Türkmen edebiyatında kadın şairlerin şiirlerinde kullandıkları dil ve üslup incelenmiştir. Şairlerin gerek Türkiye Türkçesi ile gerek eski Arap harfleriyle basılmış eserleri incelenerek kullandıkları dil ve üslup özellikleri belirlenmiştir. Bu incelemeler sonucunda şairlerin genel olarak sade ve anlaşılır bir dil kullandıkları tespit edilmiştir. Türkiye Türkçesi ile yazan şairlerin yer yer şiirlerinde Türkmence kelimeleri de kullandıkları görülmüştür. Üslup bir kişinin duygu, düşünce ve hayallerini sözle ya da yazıyla kendine has bir tarzda dile getiriş, ifade ediş biçimidir. Her şairin üslup özellikleri metinler üzerinden tasnif edilmiştir. Şairlerin kendine özgü bir üslup özelliği kazandıkları görülmektedir. Genel olarak şairlerin hitabet, tasvirî, yakarış ve yalın üslupları sıkça kullanmaları söz konusudur.

Çalışmanın “Ekler” bölümünde ise, kendisi ile iletişime geçilen her şairden beş şiir metin olarak eklenmiştir. Bu şiirler daha önce hiçbir yerde yayımlanmamıştır. Ayrıca, “Ekler” bölümünde, şairlerin katıldığı festivallerden fotoğraflar da eklenmiştir.

KAYNAKÇA

- AL- KHUDHUR MOHAMMED (2016), Yurtdışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- BAYATLI, Necdet (2017). Irak Türkmen Folklorunda Geçiş Dönemleri Etrafında Oluşan Halk İnançları, Bağdat. Kültür Bakanlığı.
- BENDEROGLU, Abdüllatif (1989). Irak Türkmen Edebiyatına bir bakış Cilt 2, Bağdat: Irak Kültür Bakanlığı.
- ÇETİN, Nurullah (2014). Şiir Çözümleme Yöntemi, Ankara: Öncü Kitap yayınları.
- DOĞAN, Soner (2018). Irak Türkmenleri, Ankara: İnsan ve Sosyal Araştırmaları Merkezi.
- EFENDİ, Muhammet (2017). Şair Felekoğlu'nun Hayatı ve Eserleri, Musul Üniversitesi, Lisans Tezi.
- ERBİL, Nesrin (2019). Yaralı Kuş, İstanbul. Kerkük Vakfı Yayınları.
- ERBİL, Nesrin (1998). İki Şehir, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- ERBİL, Nesrin (2019). Şiir Defterleri, İstanbul: Kerkük Vakfı Yayınları.
- FATHİ Ali Abdullah, 2016, Iraklı Öğrencilerin Yabancı Dil olarak Türkçe Öğreniminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi.
- HASAN, Mazin (2007). Dünden Bu Güne Irak Türkmenleri, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi.
- HASSUN, Münevver (2001). Bitmeyen Çile, Bağdat: Irak Kültür Bakanlığı Yayınları.
- HASSUN, Münevver (2019). Gönül Zirvesi, Bağdat: Kardeşlik Ocağı Yayınları.
- HASSUN, Münevver (2016). Susuzluk Tılsımları, Bağdat: Bağdat Kitap Belgeleme Yayınevi.
- HASSUN, Münevver (2010). Sisli Körfezler, Bağdat: Irak Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ZİYAÎ, Kadriye (2008). Gönül, Kerkük: Türkmen Dili Yayınevi.

- HÜRMÜZLÜ, Habib. Derleme Sözlüğü ve Kerkük Türkçesi, Kardeşlik, Yıl 1, Sayı 2, Nisan – Haziran 1999.
- KÜZECİ, Şemsettin (2006). Kerkük Şairleri(Irak Türkmen Şairleri) I cilt, Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KÜZECİ, Şemsettin (2014). Poets Of Kirkuk(Irak Turkman Poets), Ankara: Kerkük Kültür Derneği Yayınları.
- KÜZECİ, Şemsettin (2007). Kerkük Şairleri (Irak Türkmen Şairleri) 2. Cilt, Azerbaycan: Dünya Genç Yazarlar Birliği.
- KÜZECİ, Şemsettin (2015). Nevruz Çiçekler, Ankara: Kerkük Kültür Derneği.
- KÜZECİ, Şemsettin (2010). Dolmayan Papatyalar, Ankara: Işık Edebiyatçılar Gurubu.
- KÜZECİ, Şemsettin (2017). Milli Şair Mehmet İzzet Hattat, Ankara: Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı.
- KHEDHER, Muhammad (2011). Irak Türkmen Edebiyatında Siyasal İletişim, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- KÖPRÜLÜ, Faik (1993). Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatçılar, Bağdat: Irak Kültür Bakanlığı.
- MERDAN, Selma. Türkmen Yazarı S 3. 2016, Kerkük.
- MERDAN, Selma (2014). Bir Kerkük Birde Ben. Tuzhurmatu: Fuzulî Yayınları.
- MERDAN Selma Türkmen Bohçası Dergisi S 11, y. 2009, İstanbul.
- MERDAN Selma Kardeşlik Dergisi, y. 2010. İstanbul.
- MERDAN Selma (1986). Sevgi Tutanağı, Bağdat: Irak Kültür ve Medya Bakanlığı. Türkmen Kültür Müdürlüğü.
- MURAD, Necdet. (2009). Irak Türkmenlerinin Halk İnançları ve Bu İnançlar Etrafında Oluşan Halk Edebiyatı Unsurlarının İncelenmesi, Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi.
- MUHAMMED, H. (2012). Irak Türkmen Edebiyatında Serbest Şiir Tartışmaları, Türkiye: Uluslararası Türk Dilleri, Edebiyatı ve Tarihi Dergisi C. 7/1.
- ORANKAY, Ayhan (2015). Dünyanın Kederi, Tuzhurmatu: Fuzuli Yayınevi.

ORANKAY, Ayhan (2007). Türkmen Bohçası Dergisi, İstanbul: Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Genel Merkezi.

PAMUKÇU, Ekrem (1990). Irak Türkleri Şairlerinden Nesrin Erbil, Ankara: Reyon Yayınları.

QEBELE, Qızbes ve KARABAĞLI, Tahire. (2019). İlham Çeşmesi, Bakü: Bayram Dizayn Neşriyatı.

SAATÇI, Suphi (1996). Tarihi gelişim içinde Irakta Türk varlığı, İstanbul: Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı.

SAATÇI, Suphi (2009). Irak Türkmen Boyları Oymaklar ve Yerleşme Bölgeleri, İstanbul, Kerkük vakfı.

SAATÇI, Suphi ve AKKOYUNLU, Z. (1991). Irak Muasır Türk Şairleri Antolojisi, Ankara: T. C. Kültür Bakanlığı..

SARIKAHYA, Kasım (1987). Irak Türkmen Çağdaş Şairleri 1 C. Bağdat: Irak Kültür Bakanlığı.

SARIKAHYA, Kasım (1988). Çağdaş Türkmen Şairleri c. 2, Bağdat: IQ. C. Türkmen Kültür müdürlüğü.

SÜTÇÜOĞLU, Zeynep (2007). Türkmen Kadın Edebiyatçılarında Vatan Sevgisi, İstanbul: Türkmen Bohçası Dergisi.

SARIKAHYA, Tefik. (1978). Irak Türkmen Edebiyatı Tarihi, Bağdat: Irak Kültür ve Sanat Bakanlığı Yayınları.

VENDAİ, Şekibe (1966). Kardeşlik Dergisi. S 3, Bağdat: Türkmen Kardeşlik Ocağı.

VENDAİ, Şekibe (1973). Kardeşlik Dergisi. S 9, Bağdat: Türkmen Kardeşlik Ocağı.

Elektronik Kaynaklar

13 Nisan 2020 tarihinde https://insamer.com/tr/irak-turkmenleri_1524.html adresine erişildi.

18, Mayıs 2020 tarihinde <https://siirde-tema.nedir.org> erişildi.

EKLER

NESRİN ERBİLİN YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİNDEN

KERKÜK KAYSERİSİNDEN ERBİL KAYSERİSİNE

*“Kalplere huzur veren okunan mevlit gibi
Ağaç budansa yeşerir söyleyen şehit gibi
Çıkayım üç kaleye dikeyim bayrakları
Kırsam tüm barajları Bülent Ecevit gibi*

*Mert eller emek vermiş emsalsiz yapısına
Kin ve hınçla kıyıldı Kayseri çarşısına
Paçavra bayraklılar namustan arınanlar
Soysuzlar kurban olsun nakışlı kapısına*

*Sokakta buruklarda konuşulur asil, dil
Gönlüne çöreklenen şüpheleri bir, bir sil
Yine altın köprüyle uzanırız biz sana
Yad ellerde kalsa da tapusu bizde Erbil*

*Kurbanım şeker akan bal akan dillerine
Elimizde bayrakla dalsak Türkmen seline
Engelleri kırarak vuslata varacağız
Kerkük Kayseri 'sinden Erbil Kayseri 'sine*

*Mezarlar şaha kalkıp bize selam duracak
Eller kenetlenecek tütecek bin bir ocak
Hasretten gelen hisle dolacak taşacağız
Gönlümüzde özgürlük ellerde mavi bayrak*

*Diller kenetleşince gönüller bağdaşınca
“Sen benimsin” diyecek günümüz yaklaşınca
Şahlanıp dikeceğim al bayrağı burcuna
Varsın sinemde açsın yaralar gonca, gonca.”*

(Erbil, Kişisel İletişim, 05 Mart 2020)

BAĞDAŞALIM

*“Serin sular ayrılık ateşiyle yanmasın
Sınırımız bir olsun otağımız canlansın
Bir, bir koparacağız bizi tutan zinciri
Uyuyan hislerimiz uykusundan uyansın*

*Dertleşse gönül acım orta Asya dilinde
Serinlese gönüller Bakinin gölgesinde
Yükselir yükselirim arşa değince başım
Dinlenecek ak bahtım kara bağın göğsünde*

*Ana yurttan sökülmüş Kerkük yürekte ağlar
Feryadına ses vermez duman bağlamış dağlar
Çılgılığını duyan yok pas tutmuş tüm yürekler
Birbirinden uzakta ana ağlar yar ağlar*

*İsmi hiç bir tarihe sığmayan bu milleti
Atabek otağından şahlanan asaleti
Ana yurt ellerine emanet edilmişti
Özü Türk kanı duru can Musul vilayeti*

*Ver elini Türkiye elin elimi yaksın
Fırat nehri İdile Dicle Hazara aksın
Ana yurttan sökülmüş Türkmen yurtlar ağlar
Al bayrak gök bayrakla Karabağ'da bağdaşsın*

*Tüm yürekler tek yürek içinde birleşecek
Vatanlar çalkalanıp el ele verilecek
Umutlar seraplardan arınıp sıyrılacak
Bayraklar dalgalanıp Turanda birleşecek.”*

(Erbil, Kişisel İletişim, 06 Mart 2020)

YALNIZIM

“Bu aydınlığı gölgeleyen ortamda

Sahipsiz misafirim

Her şey bana yabancı

Çaresizim halsizim

Kaderimin dolduramadığı boşlukta

Hasta yatağında sırılsıklam yalnız

Acularına sessizim

Her dakikam bir yıl

Düşüncelerim yıllarca uzak

Çocukluğum tutsak

Yılların eskitemediği dileklerim öksüz

Çaresiz dertler gerisinde

Ellerim sıcak sevgilere hasret

Ana baba kardeş varlığı

Bir serap kader uzak

Dünyam çırılçıplak

Akşamın yaman olduğu saatlerde

Ne olur gel anne

Sıcak kucağında dinsin acularım

Parmaklarına dolaşsın saçlarım

Sevdiğim şeyleri yanına al getir

Yarım kalan hırkamı ör bitir getir

Sanki hep ısıtacakmış gibi

*Çekeme ellerini ellerimden
Dindirsin gözyaşların göz yaşlarımı
Aydınlatsın gülümsemem yalnızlığımı
Alnımın ateşini ellerinle al
Hiç gitmeyecekmiş gibi
Yanımda kal”*

(Erbil, Kişisel İletişim, 06 Mart 2020)

BAŞTAN

“Sonu gelmeyen bir yolun ortasındayım

Dilimde

Bir öykünün yarısı

Önümde gölgesiz dağlar

İçimde dalından düşen bir yaprak sancısı

Gözlerimde hazana dönen bahar

Arkamda koşturan çıplak ayaklar

Yüzlerde gülmeyen bir tebessüm

Avuçlarımda okşamayan anılar

Alnım bir öpücüğe hasret

Gözlerim kapatıp gerçeklere

Eski duvarlara kulaklarımı dayıyorum

Fısıltıları dinliyorum

Yüreğimde bir sancı

Yarım kalan hayallerimi

Yine baştan yaşamak istiyorum”

(Erbil, Kişisel İletişim, 07 Mart 2020)

KAPI

“Kapıyı yavaş çal

Tokmak incinmesin

Şefkatle okşa kanatlarını

Elleme duvarları

Anılar uyanmasın

Titremesin duyguları ayvanların

Yavaş at adımlarını

Odalardaki gölgeler gölgelenmesin

Ağlamasın gözlerin acılarda

Alnın bir şefkat busesi için titremesin

Vazgeç elleme

Bırak duvarları anılarıyla

Uyandırma unutulmuş acılarını

Kapıya dokunma

Bırak onu düşleriyle

Acısı, hasreti ve mutluluğuyla

Geri dön

Bütün sevgiler ayrılıkta yandı

Elleme hüznle örülmüş kapıyı

O çoktan arkandan kapandı”

(Erbil, Kişisel İletişim, 07 Mart 2020)

ŞEKİBE VENDABİNİN YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİNDEN

KERKÜK

“Tutsak gönlümün avuntusu sensin

Kerkük'üm sensin

Her ne kader uzak isen bana

Bir o kadar da yakınsın

Sevgindir bana hayat veren

Sevdandır kanımı işleyen.

Uzaklık ateşin Kerkük'üm

Bağrımı tutuşturur

Bir kor gibi kemiklerimi çürütür

Amma ne var ki ikiz ruhluym

Hayır, hayır tek ruhluym

İçimdeki o ruhta sensin

Kerkük'üm sensin

Avcılar, Musalla, Kale

Korya, Begler, Tisin

Kifri, Tuz, Dakuk, Taze

Köprü, Erbil, Telafer

Sevgisiyle çarpar gönlüm

Bayattan aldığım sesler

Seni getirmiş dile

Öyle coşmuşum ki

Akıp kesilmişim bülbüle

Fakat, yine de şiirimdeki

Gönlümdeki heyecan sensindir

Kerkük'üm senden

Sende ben sev ne olur?

Haydi bana doğru

Yaklaş ve yaklaş.”

(Vendavî, Kişisel İletişim, 05 Nisan 2020)

KİFRİ

*“Girsem Kifri’ye bir gün ne olur.
Derdimi dinlesen Kifri ne olur
Bir baş kaldıraydım baba şasvara⁴
Babamın mezarını ziyaret edeydim
Hani baban sesi Allah-u Ekber der
Oruçlar beklerdi babamın sesin
İndim kara oğlana dedeler diyarında muhan
Orada onları tanımaz oldum
Derdimi dökmeye dostlar buldum
Göç etti evler kimse durmaz
Memleket bomboş kimse bulunmaz
Yürek parçalanır
Dertler çıkmaz
Ağlamak ister yaşlar tükenmez
Kurumuş gözlerde takat kalmamış.”*

(Vendavî, Kişisel İletişim, 05 Nisan 2020)

⁴ Kifri'de tanınmış bir kişinin ismidir

KADRIYE ZİYÂİNİN YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİNDEN

SEV

“Günlerim sevgiyle başlamak istiyorum

Yaşamım sevgiyle başlamış zaten

Sev insanoğlu sev

Sev sevilirsin

Sev anlaşırsın

Sev sevgiyi de kazanırsın.

Sev tanrının rızası için

Sev karanlık bitsin

Sev mutlu olasın

Nefret bitsin.

Sev içinde , çayırda , çimende

Bahçende güller açsın .

Sev gönlün coşsun

Âlemini kaplasın

Sev gelecek için mumlar yakılsın”

(Ziyâî, Kişisel İletişim, 09 Ocak 2020)

SEVGİ DE BAZEN AĞLAR

“Gök yeri sevdiğinden ağlar ağlarcasına

Günlerce ağlar

Aylarca ağlar.

Anne çocuğu için ağlar

Acısıyla incinir ağlar

Tatlısıyla , mutluluğundan da ağlar

Ve

Her zamanda sevdiği için ağlar.

Kimi ölüme ağlar

Öldüğü için değil belki

O sevgili yok olduğu içindir

O sevgini veren , alan kaybolduğu içindir

Ve

İçindeki O sevgi ağacından bir dal koptuğu içindir.

Kimi de

Sevdiğine ağlar

Bu sevgiliyi bir gün kaybedeceğine

Bir gün gelir bu baharın solacağına

Bir gün de güzün, kışın gelişine.

Gün olur

Sevgi o kadar yürekleşir

O kadar yumuşar

O kadar yıpranır ki

Sevgide o zaman ağlar”

(Ziyaî, Kişisel İletişim, 09 Ocak 2020)

ÇAĞIR DEDEMI GELSİN

*“Çağır dedemi gelsin
Çağır dedemi gelsin
Toplasın zubunu'nun eteklerini
Bıraksın boş cebine
Kaldırsın cübbesinin eteklerini
Bizim kalaya çikalım
Ölmeden önce.
Ne bu Kale O Kaledir
Ne dedeler buradadır
Kimi (Şeyh Mühyeddin) tepsinde son yurdunu tuttu
Elinden gitmeden önce
Kimi gurbet yollarına sıla dedi
Dizde güç bitmeden önce
Kimi de (büyük musallada) (abülük)⁵ e dayandı
Toprağını kokladı
Susuzluktan usandı.
Kimi yandı .. Yaz bitmeden önce.
Çağır dedemi gelsin
Çileler yük, yük gönülleri ezmekte
Ne gül deyip ne konca.
Sarardı renklerimiz
Seçilmiyor.. Ne beyaz .. Ne siyah .. Ne de kanca
Ne petek kaldı .. ne arı. Arı döndü kızılca .
Ne ağaçlarda meyve .. ne dal .. ne konca.
Çağır dedemi gelsin
Sığatlasın başlarımız babanca
Bir dem olsa da bile
Evimize çikalım unutmadan önce.
(Mermer dingeler) hâlâ duruyor mu?
(Ağalıkta) (Dört atebe)⁶ mermer (dayanacaklar)*

⁵ Kerkük'ün Musalla semtinde tanınmış bir kişidir

⁶ eşik

*(Yedi kızlar)da geçirdiğimiz çocukluk çağlarına
Bir göz atalım yanca.*

*Çağır dedemi gelsin
Toplasın, susuzları .. dalanları .. usananları
Gurbeti sıla sananları
Güçlüleri .. Güçsüzleri .. dillileri .. dilsizleri
Çilelerde kavruarak pişenleri
Buyursun.. çağırsın..... YETER
Yeter çile Yeter ahlar
Bu çelimsiz halımıza
Yeter kıymayın bunca”*

(Ziyaî, Kişisel İletişim, 11 Ocak 2020)

BİZ YAŞAMAK İSTİYORUZ

“Biz yaşamak istiyoruz

Başı yüksek, dili özgür

Seller aşan .. binlerce yıl ötesinden

Özgürce coşan.. haykıran

Dürüst yaşayan bir milletiz

Herkes gibi biz de yaşamak istiyoruz.

Her an , her gün haykıra biliriz

Bulutlar gibi patlaya biliriz

Şimşekler tek çakar

İstersek aydınlatırız.

Bülbüller ötüşüyle de

Evreni bahara sokar

Cennet misali ülkemizi

Gül bağına döndeririz

Cennetler kurabiliriz

Çünkü .. Biz yaşamak istiyoruz.

Herkesin yaşam hakkı var benim ülkemde benden ayrı

Herkes özgürce saynaya⁷ biliyor Kerkük'ümde benden ayrı

Herkes Vah Hüseyim diye biliyor

Uğruna da can veriyor .. benden ayrı

Kerbelaye döndü ülkem Hüseyinsiz

Koçaklar, Kemaller, Yaşarlar, Münirler Kerbelası oldu

Kerkük'üm

Çünkü.. Biz yaşamak istiyoruz.

Neyleyim parayı, neyleyim sandalya'yı, şöhreti

Ülkemde özgür olmadığımca

Kerkük'ümde zincirler, sokakları semtleri bağladıktan

sonra

Dedelerimin kemiğinden oluşan topraklar

⁷ Çılgılık atmak

*Ağyara yurt olduğundan sonra
Neyleyim evi .. neyleyim işi
Milletim diri diri
Gençlerim diri diri
Karanlığa gömüldükten sonra
Çünkü .. Biz yaşamak istiyoruz .
Yeter..Yeter..Yeter dedik demekteyiz
Bir güneş çıksın artık
Bu kara bahtımıza
Yoksa .. Patlasın Gürgür baba patlasın
İçimizde yandığı alevler de sarsın düşmanı
Patlasın .. Yok etsin ülkemdeki pisliği
Alsın yüreğimi, malımı, gözlerimi
Sadece döndersin torunlarımızın yüzüne gülüşü gayri.
Ağlamasın yिđidim ben ağlarım
Çağlamasa da Hasa Çayımız
Telafer'den Mendeli'ye derya olup çağlarınız
Başı kesik Kalemizin yamacında
Çileli yalnız açan lâle rengi de ağlarınız
Coştururuz güç saçan çılgın Türk kanını
İslam ruhunu
Tanrıdan sonra İmanım Kerkük'ü
Ölmeyen milletimizi
Tüm evrene satmarız
Çünkü ..
Bizde herkes gibi varız
Ayaktayız
Yaşamak istiyoruz.”*

(Ziyaî, Kişisel İletişim, 13 Ocak 2020)

ŞEHİTLERİMİZDEN SONRA

*“Yaralıdır bu millet, Yaralıdır Kerkük’üm
Yaralıdır her Türkmen Şehitlerimizden sonra
Kiminin yarası 80 yıldan beri kanamadadır
Fırtınayı içinde yaşadı
Hak almadan gitti
Kimi 59 da açıldı yarası
İplerle sarıldı
Topraklar boyandı, doydu o kandan
Kahramanlar kanından yeşerdi
Bir daha Kahramanlar
Ve bir daha durmamaya söz verdi.
Yaralandı bu millet
Yaralandı Kerkük’üm, Altun Köprüm
Yaralandı her Türkmen şehitlerimizden sonra
Kan damlayan simsiyah gecelerde
Her zincirle bağlandık
Her zindanda tekmelendik
Her devasız derde düştük, yıprandık
Teker teker başlarımız, eğilmediği için kesildi
Çok acıydı, çok sızladık, çok yalnızdık
Şehitlerimizden sonra.
Yavrularımız kanatlanmadan yuvasız kaldı
Kızlar gelinliğini giymeden bu toprağa boğuldu
Yahut yâda verildi
Gençlerimiz çile yedi, çile içti
Gurbete sıla dedi
Gençlerimiz bu millete gençliğini seve
seve bile verdi şehitlerimizden sonra
Dert yükünü taşıyan annelerimiz
Yürekleri her an , her gün parçalandı
Eşi kurşuna dizilirken*

*Yavrusunu zindana verdi
Gözyaşını içti, sabır yedi
Dertlerini çarşaf dikti, yazma etti
Baş bağladı
Gözünün nurunu torununa yedirdi
Yine de aslanlar tek dayandı
Şehitlerimizden sonra
Hiç bir millet bizler kader
Dert acılar çekmedi
Haksızlığa dayanmadı
Namertler ateşine
Kimseler bizler gibi yanmadı
Soykırma dayanmadı
Yaralandı milletim, Tuzum, Emirlim
Hünkar Tazem de yandı
Yaralandı derinden Şehitlerimizden sonra
Dinlesin herkes
Anlasın her Türkmen
Yüzlerini bir daha göre bilmediklerimize
Seslerini duya bilmediklerimize
Ölmeyen ölmezlerimize
GÜRGÜRBABA Kerkük'ün asmanında⁸
Sönmeyecek yanacak
Gönüllerimiz, ışıklarımız, yolumuzu aydınlatacak
Pervane tek kanatlarımızı da
Yandırdıysa yakacak
Tanrı, Türkmen, Kerkük'e yemin olsun
Baş eğmeden bu millet yaşayacak*

⁸ semasında

*Yâda kahramanca hazırız bizde
Şehit olup ululaşmağa
Bayraklaşmağa
Şehitlerimizden sonra”*

(Ziyâî, Kişisel İletişim, 14 Ocak 2020)

KOCAMAN AŞK

*“Kocaman bir aşk peşinden koşuyorum
Bazen duraklarım, bazen de doludizgin koşarım
Ben onunla yaşarım
Gökte yıldızlara da bazen sorarım
Cevap almam, tüter yanarım.
Kocaman bir aşk peşinden
Bazen delicesine, bazen de gecenin sessizcesine
Hülyalara dalar, söner biterim
Birden küllerimi toplar köze döndürür, alevlenir, birde koşarım
Milletimi her anıma, her günüme
Ayıma yıldızıma güneŐime deĐiŐmem
İstersen de yaŐamımın sırrıdır desem
Kerkük’üm inan , bunu türbeme yazarım
İŞte aşk İŞte ben
İŞte beni yandıran Kerkük
Onunla gecem gündüzüm
Onunla parlar yıldızım
Onu anam sanarım
Onun aŐkıyla da dağlar aŐarım”*

(Ziyâf, Kişisel İletifim, 15 Ocak 2020)

KERKÜK'E AŞKIM ÖLÜMSÜZDÜR

*“Binlerce yıl ötesinden
Bize kalan Ulu mabet
Kurumayan akar ırmaksın.
Şahinlerin yuvası, dertlerimizin devası
Yaşam suyun pınarı
Türkmen'in gözyaşlarının doldurduğu hasası
Yabancıya kucak açan
Torunun gurbet dolduran Kerkük'üm.
Görünüşün yadlar yakan
İçindeki çilelerse bizi yakan
Yağsız kavuran, küle döndüren
Bir hasretsin aşilamazsın Kerkük'üm.
Beşiğim ... Türbem ... Cennetim
Bir ahsın ki çıkarırsam
Asmanı incik vaveylâ doldurur
Bir mumsun ki söndürülse
Dünyamız zulubat⁹ sarar.
Onurumuz ... Başımız üstünde çatı
Sargıya dayanmaz kanayan bir yarasın Kerkük'üm.
Zamanın salıncağı , Güzel gelini ülkem
Irak'ın başında camadanı , tacısın
Zamanın kulağında eşidilmemiş¹⁰ ilahi bir müziksın ki
Nağmelerini hiç bir âlet vurabilmez
Torunun Türkmen'den başka .
Damarlarımızdaki coşan kan
Göğüslerimizdeki can”*

(Ziyâî, Kişisel İletişim, 16 Ocak 2020)

⁹ zalim

¹⁰ duyulmamış

MÜNEVVER MOLLA HASSUN'UN YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİNDEN

RENGİNİ SOYDU GONCALAR

“Esti hazan rüzgarı
Gönlümün köşesinde ..
Göç eyledi bülbüller,
Rengini soydu koncalar
Sessiz gönül bağında.

Acı günler ise
İçimde, silinmeyen bir iz,
Gözlerimde
Sonsuz bir özlem bıraktı geçti ..

Ömrümün yaprakları
Birer, birer sarardı
Anılar dallarında,
Yaktı geçen yıllarımı
Mum gibi yollarında ..

Günlerimi geri alsam,
En tatlısı daha acı !!
Senin için çarpan yürek
Sert bir taşa döndü ..
Anıların üstüne
Perdeleri salladım
Birden бүktüm yıllarımı
Yüreğe taş bağladım ..

Delilik mi ... ?

Yoksa ... !!

Sevdamın yüreğine kılıcım basıp geçtim!

(Hassun, Kişisel İletişim, 01 Mayıs 2020)

YARALARDAN DOĞAN TÜRKÜ

Yıllardır benim anam
Yurt toprağı kokusuyla
Nefsini yoğuruyor ..
Hüzünlü günlerini ,
Ak saçlarıyla ördü ,
Parmak saldı açlığın gözlerine.
Acısıyla depretti , Sabır taşının bağırını .
Elemli yaraların türküsüyle ,
Süsledi geleceğın şiirini.
Rüyaları parçalayan nesnelere ..!
Gömerdi unutulmuş köşelerde.
İzledi aydınlığın izlerini ,
Bekledi ..!!
Bekleyişler uzadı ..
Korkuların içinden, doğdu kurşun sesleri
Parçalandı yurdumda, Kebemizin perdeleri.

Salıverdi paslanan dertlerine..
Acı doldu , Tandoğan yollarına ,
Acılarsa , öksüz tomurcukları
Kara dumanla sardı ..
Türkmen gönlümde büyüyen ,
Damarlanan duygularım..!!
Yankılandı ,
Püskürdü yurdumun çağrısına ..
Uzattım ellerimi vatan diye ..!
Silmeğe gerek gözlerinden şaşkınlığı.
Kirli adımlar basıldı,
yurdumun kutsal yüzüne,
Sızılar yorgun gözleri
Kalesine köşküne.

Gürgür Babanın ışıkları,
Her an şehit olursa da ..!!
Çökmeyecek karanlıklar
Kahkahalı serçelerin yuvasına.
Zafer dolu, şahlanır atlılarımız
Gecelerin kanadında.
Hiç yitirmez yıllar boyu,
Kalan ölmez kimliğini ..
Kimler dedi .. !!
Silinecek ellerimin kınaları?
Millet varken parçalanmaz yarınların aynaları.

Yaralardan doğan türkü,
Çağrı verir, yeni doğan sevgimize.
Yorgun toprak üstünde ..
Şimşek dolu yollar açar
Yeşil umutlara doğru.
Yükselsin gökyüzüne,
Mert dedeler şarkısı.”

(Hassun, Kişisel İletişim, 02 Mayıs 2020)

KAYBOLAN GÜLÜMSEMELER

“Kabaran kederlerin kucagında
Budaklanıyor !!
Benim bu mahzun tenim. .
Kaybetmedim ,yürüdüğüm yolları,
Yıllar boyu , kazılan izlerimi!!
Ayrılık durağında ..
Yitkin gölgelerimi ;
Savurulan mevsimlerin avucunda arıyorum .!

Öğütüyor zamanın değirmeni
Geçen tatlı anıları ...
Kalenin yollarını aşarken ,
Danyel Peygamber’in gölgesini arardık ..
Yabansıyorum ..!!
Niye güzelliğini yitirmiş, geçtiğimiz sokaklar..?
Sanki zaman sırtını, bize dönüp geçmiş ...
Kuşların ötüşüne, yankılanan Gavur bağı ,
Ölmez toprak üstünde ,
Tek başına ağlıyor
Sessizcesine: Soruyor
Gönüllerde saklanan gizli amaçlar gibi ,
Kayboldu yavaş, yavaş
Benim bu zeytin rengim.
Bir sen anlarsın acımı, Kerkük’üm bir de Allah...

Coşa gelsin, solgun yitkin pınarlar !
Kanat çırpın Hassa’nın yüreğinde..
Düğümlenen umutlara aldırmadan
Unutulan kilitleri, annecesine çağırın ,
Anne dilinin çağrısında bulduk ..
Kaybolsa da gülümsemeler, Taş köprünü taşlarında ,

Her taşında yeni öykü,
Başlangıcını müjdeler ..
Öykülerse..!!
Damla damla akan yeşil yağmurlar gibi !
Siler pusulu günleri ,,
Meğer bu yorgun şehrim ,
Benimle ikiz imiş ,acı zaman bağrında!”
(Hassun, Kişisel İletişim, 03 Mayıs 2020)

UMUT SESİ

“Üzüntülü bir gecenin

Acıları içinde ,

Damla damla ... İçiyordu

Yorgun gözler acı yaşlarını.

Ne olur ...!

Bir damla umut diye

Serpilsin tunç güneşin ışıltısı

Yeryüzünü kaplayan devler gibi kabaran

Kara perdelerin yüzüne ..

Ne olur ...!

Doğsa hayat güneşi

Susamış umutların dallarında ..

Ne olur ...!

Gül sevinçli gülüşler ,

Sessizcesine dolsun

Gizlenen bakışlara ..

Ne olur ...!

Bahar açsın yanakların bahçesinde.

Silsin sevgililer türküsü

Özlemlerin acısını ..

Çağlasın düşünceler,

Çalsın umutların kapısını

İnsanlık destanı için ..

Çiçeklensin susan yürekler

Coşsun yeni türküler büyüsün güzellikler

Solmamak için ... umut sesi

Kırılan zincirlerin sesidir

Özgür yüreklerin yeni çarpıntısıdır

Hem de, çağın sesidir”

(Molla Hassun, Kişisel İletişim, 04 Mayıs 2020)

KIRILDI SAZIN TELLERİ

“Sınırsız rüyalarda
Yıllar boyu gizledin ,
Dudaklarında arzu gönülde mutluluğu ..
Derin coşkularla yazdın
Ağaçların altında :
Toprak birdir bayrak bir.
Bu yorgun gönüllerde
Hasret birdir gayret bir.
Yeter ki
Kaleminin her harfi , yeni güneşler doğurur
Alnı parlak katıldın , ölümsüzler kervanına ..
Göç ettin hiç doymadan, bu yalancı dünyaya.
Öksüz kalan şiir bahçesinde
Güller hüznü bülbüller suskun ,
Gözler ağlar yaşlı yaşlı ..
Kırıldı sazının telleri
Ağladı mısralar inledi dörtlükler.
Sakladın yaralarını günlerinin bağrında.
Nisan kokusunu saçan
Yeşil bahar gününde ,
Yaprak döktü ağaçlar
Hasret doldu tomurcuklar ..
Baharın yanağına
Sessizce doldu yaşlar !!
Elveda mendilini sallarken, dedin

Ağacım bar etmedi
Yalvardım kâr etmedi
Söndü ömür çırağı
Doktorum çar etmedi

Gözlerinde başladı dilsiz acı sorular ,

Sordun :

Nerde kaldı yorgun Kerkük'ümün mevsimleri?

Hasretle çağırdın dedin :

Ekin , ölmeyen sevdayı

Günlerin bahçesinde ..

Yakın rengarenk mumlarla

Şiirin kandillerini

Dağtın güneşleri

Karanlık zamanın bağına ...”

(Hassun, Kişisel İletişim, 05 Mayıs 2020)

SELMA MERDANIN YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİNDEN

SELAM OLSUN

*“Kuşlar göçte,
Ayaklar sürgünde
Gözler yollarda
Anılar arkada
Yalnızlık pusuda
Kalpler kırık
İçerde soğuk
Dışarda karanlık
Kapıda ölüm
Gidecek adresler değişmiş
Sığınacak limanlar yıkılmış
Sevdiklerimiz uzaklarda
Yapacak bir şey kalmamış
Veda etmenin zamanı
Tüm dostlara selam olsun ...!”*

(Merdan, Kişisel İletişim, 12 Haziran 2020)

SEN VE BEN

“Sen ve ben

Bir ağaçta.

Birimiz Kuzeydeki

Birimiz Güneydeki dalda

Çiçeklerimiz, meyvemiz,

Köklerimiz, suyumuz,

Toprağımız havamız bir olsa da,

Yaşıyoruz yalnızlığımızı,

Kapalı kalıplar ardında...”

(Merdan, Kişisel İletişim, 13 Haziran 2020)

HAYDİ BAŞLA

*“Nasıl olsa bundan sonra
Başımızda kar
Önümüzde hep sonbahar varsa
Hayallerimizin sönmüş külleri karşısında
El pençe divan durup bakıyorsak
O sevdiğimiz türküleri birlikte dinleyemedikten,
Söylemedikten sonra !*

*O zaman
Haydi başla
Bir sen söv kaderi
Birde ben.*

*Nasıl olsa bundan sonra
Anların kucağında uyuyacaksam
Sil baştan yazıp hayatı değiştiremeyeceksen
Boşa giden yollara, özlemlerin hiç bitmeyecekse
Son uykuya birlikte dalmayacaksak ...!!*

*O zaman
Haydi başla
Bir sen söv kadere
Birde ben.”*

(Merdan, Kişisel İletişim, 14 Haziran 2020)

BEN GELDİM İZMİR

“Dün gece

Koşa koşa geldim sana İzmir.

Tek tek dolaştım sokaklarını

Doğduğum evi çocukluğumu

Gençliğimin ayak izlerini aradım!

Caddelerin de nöbet tutup,

Tanıdık biri selam verir mi diye

Kalabalıklar içinde dönüp durdum. !

Bütün evlerin kapılarını tek tek çalıp

Sevdiklerimi, komşularımı, eşi, dostu aradım!

Hep bekledim birisi seslensin arkamdan

Ya da sarılsın boynuma

Beni unutmadığını söylesin

Bilinmeyen yaşam yoluna çıkarken

Sana emanet ettiğim hiç bir şey bulamadım

Emanete hıyanet edilir mi ... ey İzmir !”

(Merdan, Kişisel İletişim, 15 Haziran 2020)

CEVAPSIZ SORULAR

*“Hayatın yükü mü çöktü
Senin de omuzlarına?
Dayanılmaz özlem denizlerinde
Sende mi boğuldun?
Kader senide mi fırlattı
Bir sürgün gibi oradan oraya?
Yağdı yağmur ıslandı toprak
Sende mi kurudun?
Kırık gönlün çöllerde dondu da
Yapayalnız mı kaldın?*

*Elinde ne varsa yitirip
Geçmişi de azat mı ettin?
Saklı zamanların içinde sevdiklerinin izin
Sende mi bulamadın?
Rüyalarda onu aramaktan yorulup
Uykulara mı direndin?
O zaman bu gece misafirim ol!
Topla bahçelerden çalı çırpıyı...gel
Birlikte yakalım şu dünyayı...”*

(Merdan, Kişisel İletişim, 15 Haziran 2020)

AYHAN REŞİT ORANKAYIN YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLERİNDEN

GÖÇÜP GİTME

“Önceden...

Sana sevgi adına,

Seslenip demiştim ki,

Çabukça davranma sevgilim,

Göç edip gitme

Yanağımı gözyaşıma sarılmış

Ve kalbimi yalnız,

Bırakıp gitme

Gönlümü üzüntüye

Kapılmış koyma,

Bir az sabret

Uzaklaşıp kaybolma

Sevgilim,

Gecemi garipliğime,

Ve ruhumu yalnızlığıma,

Sarılmış bırakma

Sen, şu dünyada

Dileğim ve arzumsun

Sen, şiirim,

İlhamım ve kasidemsin

Sensiz,

Sevincim tamamlanmaz,

Sana seslenip, ey umudum

Dön diyorum,

Ta ki kalbim, tekrar,

Sevince ve mutluluğa,

Kavuşmak için”

(Orankay, Kişisel İletişim, 23 Mayıs 2020)

GÖNLÜMÜN ACISI

“Gönlümün acısı

Ne kârdır erişin

Bahar gelince

Ne topraktır savrulsun

Rüzgar esince

Nede kara buluttur

Süzülsün güneş doğunca

Hiç birisi değildir bunların

Gönlümün acısı.....

Kök sürmüş bir

Sabbar¹¹ ağacı gibi

Sahralarda ekilmiş

Yazın sim sıcak

Can yakıcı sıcaklığına

Direnir son baharın

En güçlü fırtınasına

Dayanır

Çilenin yağmuruna

Sümük kiran soğuğuna

Katlanır

İste budur gönlümün acısı

Sonu gelmeyen

Ezeli bir nesne

Benden hiç ve hiç

Ayrılmayan

Benimle sonuna kadar yaşayan

Damarımda

Kan misali”

(Orankay, Kişisel İletişim, 01 Haziran 2020)

¹¹ kaktüs

SEVGİMİ ÖLDÜRMEK İSTEDİM

*“Parçalamak istedim yüreğimi
Bir daha seni sevmesin diye
Dağıtmak istedim düşüncelerimi
Bir an seni anmasın diye
Kesmek istedim aramızdaki ilgili
Güzlerimiz bir.. Birbirine gelmesin
Ellerimiz kavuşmasın yollarımız
Ayrılsın diye
İstedim... İstedim
Ama.. Aşkım
Ne kadar uğraştım
Bunları yapmaya
Sevgimi öldürmeye
Duygularımı boğmaya
Düşüncelerimi dağıtmama
Ama hepsi nafile
Birini bile yapa bilmedim
Ve seni unutamadım
Anladım ki
Eğer Sen seni unutursam
Sevgimi öldürmek istersem
Kendimi öldürüyorum...”*

(Orankay, Kişisel İletişim, 03 Haziran 2020)

HAYATIM

*“Karal’miş hayatımın,
Hangi yönüne bakarsam,
Keder, acı kaygılarla dolu
Karanlığı yarmak için,
Bir mum diye yakarsam.
Rüzgar.. Yağmur.. Gürültü
Hangi yolda yürürsem
Umuda ermek için
Dağlar.. Taşlar... Engeller
Her köşede arayıp mutluluk görmek için
Dümen.. Zaman... Ateşler
Kederli gönlüm için azıcık sefa
Dilersem...
Telaş, azap, mihnetler,
Neşe, arayıp sevinçleri beklersem.
Gurbet, zillet, hasretler...
Her yılın gelişinde doğar
Gönlümdede diye
Arzu, dilek, hülyalar
Ne yazık ki yıl biterken
Bunlar durur karşımda
Korku, hürkü, üzüntü
İşte hayatım bu nesnelere oluşuyor
Bir an neşe görmeden kederle güleşiyor
Günlerim kap karanlık geçmese acı dolu
Ömrümü yarı hasret yarı gam bölüşüyor.”*

(Orankay, Kişisel İletişim, 03 Haziran 2020)

GÜNEŞ

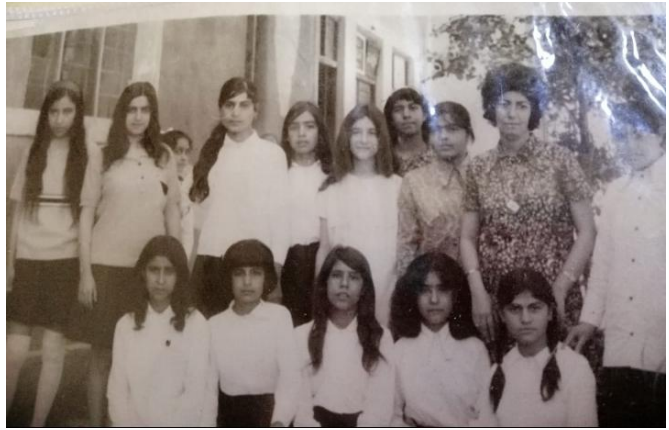
*“Ne kadar güneş doğarken
Işığı saçarak her yöne
Dünyayı aydınlatıp
Bizler onu görmez oluyoruz
Gün be gün soluyoruz
Çünkü gönlümüzün güneşi
Sönmüş
Hayatın güneşini görmek için
Gerek gönlümüzün
Kandilini yakmak
Gerek sonradan güneşin
Aydın yüzünü görebileceğiz.”*

(Orankay, Kişisel İletişim, 5 Haziran 2020)

NESRİN ERBİL



ŞEKİBE VENDAVÎ



KADRIYE ZIYAÎ



MÜNEVVER MULLA HASSUN



SELMA MERDAN



AYHAN REŞİT ORANKAY



ÖZGEÇMİŞ

Ahmed ALMOHAMMED (KASAPOĞLU) 1993 yılında Irak'ta Musul iline bağlı Telafer ilçesinin İyaziya kasabasında dünya'ya geldi, babası Halil bey, annesi ise Heyfe Hanımdır. Kasapoğlu Telafer' de en büyük aşiretlerden biri olan Kasaplı aşiretinin Zülfikar ailesine mensuptur. İlk, orta ve lise öğrenimini İyaziya 'da tamamladı, 2018 yılında Musul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden 3. olarak mezun oldu. Üniversite okuduğu yıllarda değişik programlara fiili olarak katıldı ve 2017'de Ankara'da Yunus Emre Enstitüsü tarafından yapılan Yaz okulu programı, 2018 de Birleşmiş Milletlere ait UNDP sivil örgütü tarafından yapılan Çekişme ve Barış programları, Felsefe Okulu, Bağımlılıkla Mücadele(Antalya) ve 2019 Ankara'da Orta Doğu Araştırmalar Merkezi tarafından yapılan Liderlik kursuna katılım sağlayarak sertifikalar elde etti. Birçok seminer, panel ve Konferanslara katılan Kasapoğlu 2015'ten 2018'e kadar Türkmeneli Öğrenci ve Gençler Birliğinde Telafer kolu başkan yardımcılığı ve İyaziya büro sorumluluğu görevlerinde bulundu. Yüksek Lisans eğitimini tamamlamak için Türkiye'de bulunan Kasapoğlu Irak Türkleri Öğrenci ve Gençler Birliği Ankara il başkanlığına atandı. Halen bu görevi sürdürmekte olan Kasapoğlu Serbest şiir ve horyat yazmaktadır. Şiir ve yazıları, Bağdat'ta yayımlanan Kardeşlik ve Kerkük'te Yayımlanan Türkmen yazarı dergilerinde yayımlanmaktadır.